

KARYS

1976
SPALIS
Nr. 8

KARYS

1976
Nr. 8 (1525)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redakatoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoją:

S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

J. Vizbaras — Vytauto Didžiojo paminklas Perlojoje, pastatytas Lietuvos Šaulių Sąj., 1930 m. Šių metų nuotrauka	viršelis
Kazys Kepalas — Atsiminimai	297
M. Boguta — Amžių dulkes pažarsčius	300
O. Žadvydas — Mirtininkų gretose	306
A. Grinius — Vachm. Tatarūno prisiminimai	312
TREMTIES TRIMITAS	312
J. Švoba — Romas Kalanta	317
P. Juzėnas — Rusijos raud. ir vietinių judų siautėjimas Zarasų krašte	321
LIETUVIAI KARIAI LAISVAJAME PASAULYJE	329
KARINĖS ŽINIOS	330
MŪSŲ SPAUDOJE PASIŽVALGIUS — KRONIKA	332

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKONAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS, Australia — V. ŠALKŪNAS

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S.J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Cicero Delicatessen
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv. Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
LAKELAND, FL — J. Kantanavičius
OMAHA, NB — J. Naikelis
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P. Misevičius, Aug. Kuolas
MONTREAL, QUE. — Parish Library

ANGLIJOJE

"Dainora — 14 Priory Road; Kew, Surrey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Jz. Venys, 6796 Schoenberg-Kuebelberg 1, Duererstr. 13

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 22 Slevin St., No. Geelong, 3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol, 5084, SA.
S. Pačėsa, 82 John St., Lidcombe, 2141, NSW.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$10.00, pusmečiui — \$5.00, atskiro nr. — \$1.00

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

subscription \$10.00 per year. Single copy \$1.00 — SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1525)

SPALIS — OCTOBER

1976

KAZIO KEPALO ATSIMINIMAI

*Prieš 10 metų, 1966.VI.12, New Yorke atsi-
skyrė iš gyvųjų tarpo Kazys Kepalas, žinomas
kalbininkas, lotynistas, pedagogas, vertėjas, kelių
vadovėlių autorius, Lietuvos kariuomenės sava-
noris kūrėjas, atsargos karininkas, KARIO žur-
nalo buv. redaktorius ir ilgametis bendradar-
bis.*

*Pusmetį prieš mirtį K. Kepalas, prašomas
savo pusseserės G.S., buvo parašęs ir jai nu-
siuntęs šį tų iš savo gyvenimo atsiminimų.*

*Minėdami K. Kepalo 85 m. gimimo (g.
1891.II.16) ir 10 m. mirties sukaktis, pateikiame
KARIO skaitytojams pluoštą tų įdomių autobio-
grafinio pobūdžio atsiminimų, kurie iki šiol ne-
buvo niekur ištiesai spausdinti.*

* * *

Pats baigęs rusų Vilniaus II gimnaziją 1912 m. išvykau į Petrapilio universitetą, kur studijavau 3 metus, vasaros atostogas praleisdamas Suomijoje ir Estijoje, kur mokiau vieno grafo vaikus, užsidirbdamas sau pragyventi. Todėl mažai ką težinojau, kas darėsi Lietuvoj. 1915 m. įsteigus Rusijos Žemiečių Sąjungai padėti sergantiems ir sužeistiems kariams, įstojau į ją norėdamas aplankyti senai matytąją Lietuvą ir žinoma, užsidirbti. Dirbau Alytųj, Seirijuose, Punske ir Lazdijuose. Iš ten besitraukiant rusams iš Lietuvos, patekau į Vilnių, iš kur lietuvių daugumas bėgo į Rusiją, nepasitikėdami, matyti, vokiečių laimėjimu. Adv. Augustinas Janulaitis, vėliau profesorius, juos atkalbinėjo nebėgi, pasilikti Lietuvoj. Ir man kilo abejojimų kas daryti; iš vienos pusės norėjau greičiau baigti universitetą, iš kitos, perspektyva — baigus stoti į rusų kariuomenę, kuri jau tada iš atsitraukiančios kariuomenės nuotaikos buvo aišku, kad pralaimės. Be to, nenorėjau palikti Lietuvos, kur pabėgęs, nežinia kada grįšiu. Taigi, neilgai svyravęs nutariau pasilikti Vilniuje. Čia Lietuvių Komiteto nukentėjusiems nuo karo šelpti buvo įsteigtas

bendrabutis studentams, kur ir įsikūriau su ke-
liolika kitų studentų, nenorėjusių bėgti į Rusiją,
baigti universiteto. Iš jų atsimeu Antanaitį, Matą
Bagdoną, Pijų Grajauską, Ant. Gylį, Jucaitį, dvi
Sakalaukaites ir dar poetą Kazį Binkį ir Dabrylą.
Kitų pavardžių nebeatmenu.

Tas bendrabutis buvo laikomas tik kokį mė-
nesį, vėliau buvo uždarytas ir studentai išsiskirstė
į privačius butus. Aš, pasiūlius minėtajam A. Ja-
nulaičiui kambarį jo bute, persikėliau pas jį. Ver-
čiausi versdamas iš vokiečių kalbos į lietuvių,
vokiečių karo valdžios įsakymus. Tie įsakymai
nieko gero nežadėjo Lietuvai. Jau pirmasis vo-
kiečių vado, paėmusio Vilnių, skelbimas, kad Vil-
nius — Lenkijos karūnos pažiba, daug kam nu-
mušė viltis ateičiai. Įvairūs suvaržymai vis di-
dėjo, taip kad daug kas graudinosi, kad liko
Lietuvoje. Vienintelis pradžioje lietuviškas laik-
raštis "Dabartis", vokiečių vyriausiojo štabo lei-
džiamas Kaune, stengėsi palenkti lietuvių vo-
kiečių pusėn, bet taipgi nieko gero nežadėjo.

Vėliau buvo leista ir lietuviams leisti savo
laikraščius. Vilniuje ėjo net trys, bet karo cen-
zūra buvo tokia griežta, kad nedaug ką galima
buvo patirti iš jų. Leido rašyti apie būsiosios
Lietuvos savarankiškumą, bet apie nepriklausomy-
bę — nė užsiminti. 1916 m. buvo išleistas slap-
tas atsišaukimas, pasirašytas social-demokratų par-
tijos vardu, reikalaujantis Lietuvai nepriklausomybės,
kurio vieną egzempliorių ir aš gavau. Pas mano
šeimininką A. Janulaitį buvo padaryta krata, nes
jis tada buvo toje partijoje, ir, nors nieko nerado,
jį suėmė ir pasodino į kalėjimą, o paskui iš-
siuntė į Vokietiją, į koncentracijos stovyklą, iš
kur grąžino tik 1918 m. Taipgi buvo suimti ir
būsimieji Valstybės Tarybos nariai P. Klimas ir
J. Vileišis, nors jie nebuvo tos partijos nariai.
J. Vileišis taip pat išsiųstas į Vokietiją, bet jis
grįžo dar 1917 m.; tais pat metais buvo pa-
leistas iš kalėjimo ir P. Klimas. 1917 m. papūtė
kiti vėjai, kilus Rusijos revoliucijai.

Nors ekonominė padėtis vis sunkėjo, bet rudenį buvo leista susirinkti Vilniuje lietuvių konferencijai iš visų Lietuvos apskričių. Ji nebuvo niekieno rinkta, o šiaip jau susidėjo iš atskirų apskričių inteligentijos atstovų. Nuo Vilniaus miesto buvau ir aš. Iš viso buvo, rodos, 222 atstovai, apie trečdalis sudarė kunigai. Konferencija ėjo sklandžiai, kol priėjo prie rezoliucijų. Buvo pareikšta, kad Vokietija sutiktų pripažinti Lietuvos nepriklausomybę, jei Lietuva sutiktų sudaryti karo, muitų, susisiekimo ir valiutos konvenciją su Vokietija. Čia jau kilo nemažas triukšmas: apie du trečdaliai balsavo už tas konvencijas, bet kitas trečdalis buvo priešingi. Galop, buvo išrinkta Valstybės Taryba iš 20 žmonių, kuriai pavesta derėtis toliau su vokiečių valdžia. Bet vokiečių karo valdžia ne tik nesiderėjo, bet ir visai nesiskaitė su mūsų Valstybės Taryba, šeiminkaudama ir toliau mūsų krašte ligi galo metų. Tada Valstybės Taryba, susirinkusi 1918 m. vasario 16 d., paskelbė nepriklausomybę be jokių sąlygų. Vokiečių karo valdžia neleido net laikraščiuose skelbti to paskelbimo. Tik kovo mėnesį vokiečių kaizeris paskelbė Lietuvos nepriklausomybę, bet su minėtom keturiom sąlygom. Tai tokios buvo politinės sąlygos man dirbant I lietuvių gimnazijoje.

Mokytojo darbą I lietuvių gimnazijoje pradėjau dar 1915 m. rudenį, rodos, spalio mėn. Pakvietė mane tos gimnazijos direktorius M. Biržiška rugsėjo mėn., bet mokslas prasidėjo tik spalio mėn. vienos buvusios rusų progimnazijos patalpose, Poguļiankos gatvėje. Iš mokytojų atsimečiau, be direktoriaus M. Biržiškos, dar du būsimojus prezidentus: A. Smetoną — graikų kalbos mokytoją ir A. Stulginskį — gamtos mokytoją. P. Gaidelionį — lietuvių kalbos, kun. (vėliau vyskupa) M. Reinį — tikybos, Biržiškienę, Šernienę ir bariatę vokiečių kalbos mokytoją p-lę Schlagintweit. Trūkstant baigusių aukštąjį mokslą mokytojų, buvome pakviesti ir mes penki studentai: Matas Bagdonas ir Pijus Grajauskas — matematikai, Ant. Gylys — rusų kalbai, Juzaitis — prancūzų kalbai ir aš — lotynų. Vokiečių karo valdžia uždraudus mokyti rusiškai, pasitraukė iš gimnazijos A. Gylys, o vėliau ir Jucaitis, užleides savo vietą cenzuotai mokytojai. Mes gi visi trys dirbome trejus metus, ligi 1918 m. rudens, kada grįžus iš Rusijos kvalifikuotiems mokytojams buvom atleisti iš gimnazijos kaip nekvalifikuoti.

Mokinių pradžioje tebuvo vos kelios dešimtys, ir tik pirmosios keturios klasės. Mažiausia buvo 4-oji, kur aš buvau auklėtojas, pradžioje

6, vėliau 7: 4 berniukai ir 3 mergaitės. Atsimenu ir jų pavardes: Baranauskas, Jakštas, Jurašaitis ir Stankevičius, o mergaitės: Basanavičiūtė, Janulaitytė ir Muralytė. III-oje jau buvo keliolika. Antroje taipgi įvesta lotynų kalba, tik leista pasirinkti lotynų ar prancūzų k. Taigi, ją nevisą pažinau, tik žinau, kad buvo daugiau kaip 20. Pirmoji, žinoma, buvo visų didžiausia — arti 30. Bet aš ten nedirbau.

Per tuos trejus metus klasių ir mokinių skaičius žymiai padidėjo: turėjome jau 7 klases su keliais šimtais mokinių. Mokslo sąlygos, ypač pradžioje, buvo sunkios: trūko mokslo priemonių ir ypač vadovėlių. Kol dar mokiniai mokėjo rusiškai, vartojome rusų vadovėlius, bet vėliau jau jie nebetiko. Jau 1916 m. savo šeimininko Janulaičio paskatintas ėmiau rašyti pirmąjį lotynų kalbos vadovėlį, pasinaudodamas rusų Adolfo ir Liubomudrovo vadovėliu, jį kiek sutrumpinęs ir pritaikęs lietuvių gimnazijai. Tai pačiais metais L. Komiteto remiama L. Mokslo Draugija jį išleido. Tai ir buvo pirmas mūsų gimnazijai skirtas vadovėlis. Žinoma, tas pirmas blynas buvo ne be trūkumų ir klaidų. 1918 m. pasibaigus pirmajai jo laidai, išėjo antroji, prof. J. Jablonskiui prižiūrint, jau pataisyta laida. Tais pat 1918 m. prof. J. Jablonskio padedamas išverčiau iš rusų kalbos Sančurskio lotynų kalbos sintaksę ir savarankiškai Ivanovo "Senovės istoriją". Ir jos buvo L. Mokslo Draugijos išleistas. Rašė, žinoma, ir kiti vadovėlius, bet kas ir ką, neatsimenu. Kaune dar paruošiau spaudai "Horacijaus parinktas giesmes", kurias išleido Spaudos Fondas. Tie mano vadovėliai dar ilgai buvo vartojami mūsų gimnazijose, kiti net iki Lietuvos nepriklausomybės galo.

Atleidus iš gimnazijos, buvau pakviestas vieno mokinio važiuoti į jo tėviškę, su juo ruošti jo ir jo sesers vaikų į gimnaziją. Kadangi Vilniuje tuomet su maistu buvo labai sunku, tai labai apsidžiaugiau ir mielai sutikau. Atsidūriau su juo net vidury Žemaičių, vienam kaime tarp Karklėnų ir Pašilės, netoli Kražių. Tai ir vėl grįžau prie pamėgtojo mokytojo darbo, tik privačiai. Tarp kitų, atsimečiau, paruošiau iš 4 klasių kurso ir būsimąjį majorą Šimkų. Atlyginimas buvo menkas, bet užtat gaudavau gerai ir sočiai pavalgyti, ko Vilniuj gauti tada negalėjau. Dirbau ten ligi 1919 m. vasario mėnesio, kada gavome jau sausio mėn. paskelbtą Sleževičiaus kabineto kvietimą stoti savanoriais į Lietuvos armiją, kur žadėjo visą išlaikymą ir dar 100 markių algos. Tada pasipylė savanoriai, tai, žinoma, neatsilikau ir aš. Važiuoti teko arkliais, nes vokiečiai

Leitenantas Kazys Kepalas

geležinkeliais neleido. Taigi pravertėm kone savaitę, kol pasiekėm Kauną. Pamenu, kad nakvojom Raseiniuose, Girkalnyje, Ariogaloje, Čekiškyje, Vilkiyoje ir tik šeštą dieną pasiekėme Nemuno ledu Kauną vasario 12 d. Vasario 14 d. buvau paskirtas į Kauno komendantūros mokomąją komandą, o kovo mėn. stojau į Karo mokyklą, kurią baigiau liepos 6 d. ir buvau paliktas prie jos instruktorium ir lietuvių kalbos bei istorijos lektorium. Taigi, ir vėl grįžau prie savo pamėgtojo mokytojo darbo, kurį tęsiau ligi 1920 m. galo. 1921 m. buvau pervestas į generalinio štabo karo mokslo skyrių "Kario" redaktoriaus kpt. (vėliau majoro) Laurinaičio padėjėju. Paskyrus jį neperiodinių raštų redaktorium, aš pats tapau "Kario" redaktorium. 1922 m. gavęs gabų padėjėją karo valdininką J. Petrėną, greit perleidau jam redagavimą, o pats atsidėjau kitų karininkų raštų taisymui, kurie tada dar labai blogai rašė lietuviškai. Rašinėjau ir pats į karių žurnalus "Kari" ir Mūsų Žinyną", išverčiau lietuviškai keletą statutų ir kitų raštų.

Bet neapleidau ir pedagoginio darbo. 1922 m. Prof. mokytojų sąjunga įsteigė vakarinę gimnaziją suaugusiems, kurioje mokėsi kariai, ir aš bu-

vau pakviestas dėstyti iš pradžių istoriją, vėliau pasaulio literatūrą, galop lietuvių kalbą. 1923 m. "Aušros" gimnazijos direktorius, prof. M. Biržiška vėl pakvietė mane mokyti lotynų kalbos, kur mokiau ligi 1944 m., kada pasitraukiau į Vokietiją. Be to, dar buvo tokie administracijos kursai, kur mokiau lietuvių kalbą. Atsidarius V.D. Universitetui, nutariau jį baigti. Kadangi buvau išklauses ir išlaikęs egzaminus iš visų dalykų jau Rusijoje, tai man beliko tik lietuviškieji dalykai: lietuvių kalba, literatūra ir Lietuvos istorija. Lietuvių kalbą klausiau pas prof. J. Jablonskį ir K. Būgą, lietuvių literatūrą pas prof. Biržišką ir Lietuvos istoriją pas prof. J. Yčą ir Jonyną. Juos išlaikęs turėjau paruošti diplominį ir laikyti valstybinius egzaminus. Bet pamąčiau, kad apsikrovęs tiek darbų, negreit galėsiu tai padaryti. Taigi, nutariau pasitraukti iš kariuomenės. Man pačiam prašant, prez. A. Stulginskis atleido 1925 m. O 1926 m., įteikęs diplominį darbą ir išlaikęs valstybinius egzaminus, gavau diplomą vienas iš pirmųjų tame fakultete; su manim baigė tais pačiais metais mokytojai M. Durys-Durickis ir J. Norkus. Turiu pasakyti, kad man teko kelis kartus būti pirmuoju: vienu iš pirmųjų mokytojų pirmojo lietuvių gimnazijoje, išleisti pirmąjį gimnazijos vadovėlį, baigti pirmąją Lietuvos Karo mokyklos laidą ir pirmąją Lietuvos universiteto humanitarinių mokslų fakulteto laidą. Tais pat metais buvau išrinktas Universiteto lotynų kalbos lektorium ir kasmet perrenkamas ligi 1932 m., kai grįžo iš Paryžiaus švietimo ministerijos stipendijantas Dumčius ir buvo išrinktas į mano vietą.

Mokytojo darbą visada mėgau, bet ryšių su mokiniais šalia gimnazijos nepalaikiau, nes dar būdamas pats gimnazijoje pastebėjau, kad iš jų nieko gero neišeina. Kasmet buvau kurios nors klasės auklėtoju ir buvau gana griežtas, todėl tinginių, išdykėlių ir apsileidėlių nemėgiamas, kaip galima spręsti iš vienos karikatūros, rastos ant mano stalo su parašu: "Pastipusių kalbų mokytojas, kurs buvo įsivaizdavęs ir giliai įsitikinęs, kad gimnazijoje galima įvesti ir palaikyti karišką drausmę". Apie karišką drausmę, žinoma, negali būti ir kalbos, bet paprasta man sekėsi ligi pat rusų atėjimo, kada ji kiek pašlijo, daugiausia dėl komjaunuolių veiklos. Rusų laikais vietoj lotynų kalbos mokiau rusiškai. Bet ir rusus išvarius, kada vėl grįžau prie lotynų kalbos, nedaug kas pagerėjo. O gal ir aš pats pasenau, ir mano nervai išklibo dėl tų visų okupacijų, netekau energijos.

AMŽIŲ DULKES PAŽARSČIUS

M. BOGUTA

(Pradžia gegužės KARYJE)

Atėjūnai šalina senovės Lietuvos ženklus

Atėjūno, Rygos vokiečio palikuonis Hanulas, dalyvavęs kartu su Vilniaus vokiečiais perversme prieš Kęstutį Jogailos naudai, taip jam įtikęs, kad net tapo Vilniaus miesto viršininku-patikėtinu svarbioms misijoms. Rašydamas Torunės miesto tarėjams laišką, jis savo antspaude pavartojo angelo vaizdą⁵². 1387 m. buvo sukurtas Vilniaus ženklas: Šv. Kristupas brenda per upę pasiremdamas lazda, viršutiniame lazdos gale keturios šakos vaizduoja stilizuotą dvigubą kryžių, ant dešinio peties jis neša kūdikį⁵³.

Laiko tekmėje tas variantas keitėsi, bet šv. Kristupas Vilniaus antspaude išsilaikė iki II Pasaulinio karo, tik kiek kitoks: horizonte miesto vaizdas, per upę plaukia laivas, šv. Kristupas, per upę brisdamas, pasiremia šakota lazda dešinėje rankoje, ant kairio peties neša kūdikį⁵⁴. Vilniaus ženklas buvo pakeistas du kartus.

Kada pakeista Vytautinė Trakų vaivadijos vėliava, tiksliai nežinoma. Vilniuje, senojo liaudies meno muziejuje, yra išlikusi vėliava, dėl jos senumo spalvą sunku dabar nusakyti. Vėliavos fone yra toks lotynų kalba įrašas: Magnus Dux Lituania, Sigismundus III Dei gratia Rex Polonia. Trocka. Įrašas sako, kad Žygimanto III laikais Trakų vaivadijos vėliava jau buvo pakeista. Ten pat yra ir kita vėliava, šviesiai mėlynos spalvos, vėliavos fone yra raudonos spalvos skydas, skydo raudoname fone pilkas žirgas, raitelis šviesiai mėlynos spalvos, skydo pilkame fone dvigubas juodas kryžius ant raitelio kairiojo peties, kalavijas virš raitelio galvos ištiestas horizontaliai. Vėliavoje toks įrašas: Sigismundus III Dei

gratia Rex Polonia, Magnus Dux Lituania. Įrašas sako, kad tai buvo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos vėliava. Galimas dalykas, ši vėliava ir pakeitė Didžiosios Kunigaikštijos raudonos spalvos vėliavą su Vilniškiu Vyčiu.

Monetų kalyklos ir monetos

Žinoma, kad pirmą monetų kalyklą Lietuvoje įsteigė Aleksandras Jogailaitis 1495 m., Vilniuje. Toje kalykloje pirmą kartą monetoje įkaldinama Lenkijos erelis ir Vytis. Erelis dešinėje, Vytis kairėje. Žygimanto Senojo laikais pirmą kartą įkaldinama monetos kaldinimo metai. Žygimanto Augusto laikais įkaldinami ir karalių vaizdai. Žygimanto Augusto laikais monetų kalykla Vilniuje veikė be pertraukos 1545-1570 m. Per tą laiką nukaldinta daug įvairių nominalinių monetų. Žygimanto III Vazos laikais kalykla veikė su pertraukomis 1589-1627 m. XVII a. antroje pusėje Jonas Kazimieras kaldino infliacinius varinius Lietuvos šilingus. Perkamoji jų galia buvo labai maža. Augusto II laikais kalykla veikė 1706-1707 m. Gardine. Augusto III ir Stanislovo Augusto laikais monetos buvo kaldinamos Lenkijoje, įvairiose vietose, Lietuvai ir Lenkijai bendrai⁵⁵.

Apie dvi monetas pravartu pakalbėti. 1566 m. Žygimanto Augusto laikais Vilniaus monetų kalykloje buvo kaldinama dvigrašiai ir keturgrašiai, kuriuose nebuvo įkaltas Lenkijos erelis, o dešinėje įkaldintas Vytis, kairėje pusėje — Vilniaus ženklas, aukščiau jų Didžiojo Kunigaikščio mitra. Pasirodžius toms monetoms, Lenkijoje kilo audra, kai kurios vaivadijos atsisakė jas imti, kaip

Bet buvo mokinių, kurie mane ir net lotynų kalbą mėgo ir net pasekė mano pėdomis, studijavo klasines kalbas. Atsimenu iš jų F. Breimerį, kuris vėliau repatriavo į Vokietiją, nes jo senelis buvo vokiečių ir buvo lotynų kalbos mokytojas vienoje Karaliaučiaus vokiečių gimnazijoje ligi karo galo; ir Aleksį Churginą, kuris liko Lietuvoje. Be jų dar Babonaitę, kuri vėliau ištekėjo ir susilaukus vaikų, metė studijas nebaisi. Vieną kartą, sutikęs gatvėje paklausiau, kaip sekasi studijos, ji parodė man dvejetą savo vaikų, sakydama: "Štai mano du diplomai". Kas atsiti-

ko su jais ir kur jie dabar, neturiu žinių. Kitų nebeatmenu. Taipgi neturiu jokių žinių apie 1-ją ir kitas lietuvių gimnazijas. 1944 m. pasitraukiau į Vokietiją ir Austriją, kur išbuvau iki karo galo. Karui pasibaigus, atvykau į Muencheną, kur atsidarius lietuvių gimnazijai, buvau pakviestas jos direktoriaus Jankausko mokyti lotynų kalbą. Ten dar mokiau keletą metų. 1949 m. atvykau į Ameriką ir čia vietoj mokytojo darbo teko imtis šluotos, ir šluodamas fabriką užsidirbau pensiją, iš kurios dabar ir gyvenu.

K. Kepalas

neturinčias jokios vertės. Krokuvos vyskupas Krasnickis padarė karaliui intervenciją⁵⁶. Kaip viskas baigėsi, žinių nėra. Nuo tada monetose Vilniaus ženklas daugiau nebebuvo įkaldinamas. Manytina, ne monetos vertė sukėlė audrą, bet kad buvo išleistas Lenkijos erelis ir įkaldintas Lietuvos senovinis ir pagoniškas ženklas.

Lenkijoje XV-XVI a. buvo paprotys monetose įkaldinti raidės. Tos raidės dabar kai ką klaidina. Vieni mano — raidės reiškia karaliaus vardą, kiti — monetos kaldinimo vietą. Tikrumoje, įkaldinta bent kurioje monetos vietoje raidė, reiškė monetų kalyklos vedėjo vardo pirmą raidę, pav „N” — Nikolaj Bochnera, „A” — Andžej Czarnyszi, „S” — Simon de Talentis ir t.t. Yra monetose ir keliolika raidžių, jos reiškia tam tikrų pareigūnų vardo pirmąsias raides, kurie turėjo reikalų su kalykla. Vėliau ta tradicija dingusi. Tad ir mūsų senovės monetose esamos raidės gal irgi turi tą pačią prasmę, kurios jau gal ir nesužinosime. Tarti, kad raidė „K” reiškia Kęstutis, Kaunas ir „O” — Olgerd, reikėtų tą ir įrodyti.

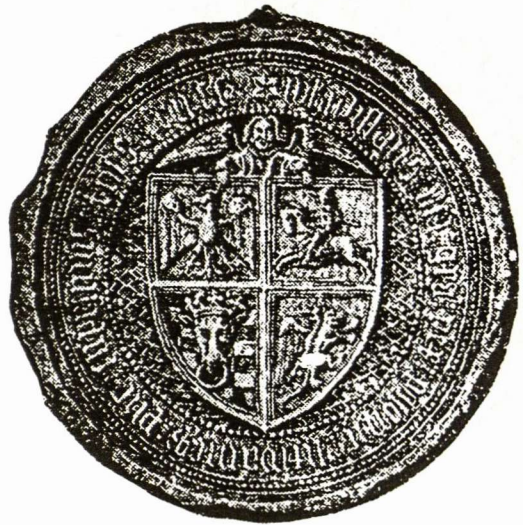
Klaidinga mūsų pažiūra

Mes susidarėme pažiūrą, — jeigu tų senų laikų kokiame daikte pamatome Vytį, arba skyde dvigubą kryžių, tai jau ir lietuviškas daiktas, arba apraiška. Taip tai nėra. Daug kur tų laikų palikime yra matomas Vytis, arba skyde dvigubas kryžius, bet tai nieko neturi bendro, kaip pamatysime, su Lietuva, o tik su Lenkija. Štai keletas pavyzdžių:

1. Aleksandro Jogailaičio laikais Lenkijoje nukaldintas lietuviškas pusgrašis, vadintas Moneta Alexandri — Aleksandro moneta. Tikrumoje, tai falsifikatas, kaldintas be karaliaus žinios ir iš labai blogo sidabro. Pasak Kolkowskj, tai padarė monetų kalyklos vedėjas savanaudiškiems tikslams. Išaiškėjus suktybei, nors vedėjas jau buvo miręs, buvo konfiskuotas visas jo paliktas turtas⁵⁷.

2. Kazimieras Jogailaitis 1457 m. suteikė Torunės miestui privilegiją kaldinti monetas. Moneta sidabrinė, anv. legendoje įkaldinta Kasimiri D. G. Polonia — Kazimieras Dievo malone Lenkijos karalius, dugne dvigubas kryžius. Rev. legendoje — moneta Thorunensi — Torunės moneta, dugne Lenkijos erelis⁵⁸.

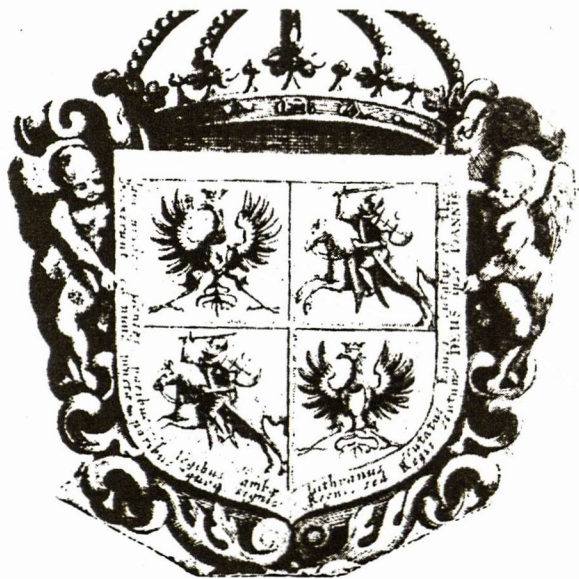
3. Žygimantas Jogailaitis, būdamas Silezijos kunigaikštis, jai kaldino monetas „baltus skatikus”. Anv. legendoje — Sigismundus Dux Glogovie — Žygimantas Glogovo Kunigaikštis. Rev. legendoje — Casimiri R. Polonie Natus — Lenkijos karaliaus Kazimiero sūnus, dugne — Vytis⁵⁹.

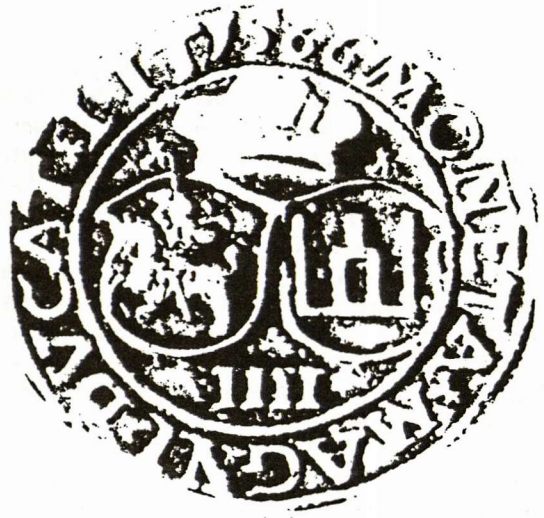

Lenkijos karaliaus Vladislovo Jogailos 1388 m. antspaudas.

4. Žygimantas III Lobzenice, kaldino Silezijai vienpusės sidabrinės monetas, su Lenkijos erelio, Vyčio ir Vazų „Pėdo” variantu. Livonijos lėniniai kunigaikščiai buvo vokiečiai, jie kaldino monetas iš savo tauriojo metalo ir įkaldindavo Lenkijos erelį, Vytį ir savo heraldinius ženklus. Mano manymu, lietuviškomis monetomis galima vadinti tik tokias, kuriose yra lietuvių tau-

Žečpospolitos herbas

Žygimanto Augusto 1566 m. keturgrašis, be Lenkijos erelio

tiniai ženklai. Kuriose jų nėra, tos monetos net Lietuvoje nekursavo; jos visos vadintinos unijinėmis.

Vėliavų mišrainė

Senovės Lietuvos ženklus pašalino įvairūs perėjūnai, kaip pagoniškus. Politiniai perėjūnai ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos vėliavą su Vilniškiu Vyčiu pakeitė, prinesdami mums savo sugalvotą. Tik prūsai 1660 m. turėjo savo raudoną-baltą-žalią vėliavą, kurią jie laikė savo tautiniu simboliu⁶⁰.

1829 m. Karaliaučiaus Universitete Korporacija "Lituania" ir vėliau Tilžės "Birutės" Draugija vartojo tas pačias spalvas⁶¹. XVII-XVIII a. Lietuvoje įsivyravo vėliavos su įvairiais kryžių tipais ir šventųjų vaizdais. Lietuvos didžiūnams ir bajorijai nuėjus savais keliais, liaudis ilgus amžius slėgta sunkios baudžios ir gyvenusi tamsoje, savo praeitį pamiršo. Atgimus tautinei sąmonei, gyvenę lietuviai Amerikoje, atsipalaidavę nuo lenkiškos ir sulenkėjusios dvasininkijos vadovavimo, steigė lietuviškas organizacijas, draugijas ir klubus. Nežinodami savo tautinės vėliavos ir spalvų, darėsi įvairias vėliavas ir jas laikė tautinėmis. Būta jų labai įvairių, kai kurias dar galima pamatyti Pasaulio Lietuvių Archyve, Čikagoje. Apie dvi pravartu paminėti. Jos yra mūsų valstybinės vėliavos prototipai. 1912 m. Baltimorėje, Md. šv. Yonė Nepomuceno Mucelninko Draugijos spalvos buvo raudona-žalia-geltona. 1914 m. Čikagoje, Gvardija P-mos Div. Šv. Kazimiero Karaliaičio Draugijos vėliava yra geltona-žalia-

raudona⁶².

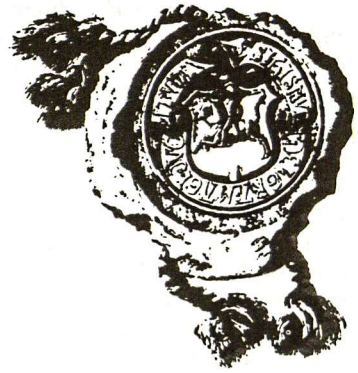
Lietuvių tauta siekdama politinės laisvės, jau Vilniaus Didžiajame Seime iškėlė vėliavos klausimą. Dr. J. Basanavičius pasiūlė istoriškai tradicinę Lietuvos raudonos spalvos vėliavą su Vyčiu fone. Tik nežinoma kokį jis turėjo mintyje — Vilniškį ar Jogailišką Vytį. Konservatyvūs atstovai tokį pasiūlymą atmetė, mat tuo metu Rusijos revoliucionieriai turėjo raudonos spalvos vėliavą. 1914-1917 m. Vilniuje veikėjų tarpe vėl iškildavo vėliavos klausimas. Dr. Basanavičius savo siūlymą pakartodavęs, bet jo siūlymas vis būdavo atmetamas. Vėliau kilo ginčas dėl vėliavoje būsimų spalvų skaičiaus. Susitarti nepavykus, vėliavos ginčas buvo perduotas spręsti Valstybės Tarybai. Taryba 1918 m., balandžio 24 d. priėmė tokias vėliavos spalvas: geltona-žalia-raudona. Ir tokia vėliava lapkričio 11 d. jau plevėsavo ant Tarybos rūmų. Šios spalvos buvo įrašytos į Valstybės Konstituciją kaip valstybinės vėliavos spalvos. Taryba dar buvo priėmusi ir raudonos spalvos vėliavą su Vyčiu kampe. Tačiau, ta vėliava nebuvo paminėta Konstitucijoje arba atskiru įstatymu. Pirmojo Pasaulinio karo metu, lietuviai Rusijoje vartojo žalią-baltą-raudoną vėliavą⁶³. Nors Konstitucijoje buvo nusakytos spalvos, bet nebuvo nusakytas spalvų derinys-atpalvis. Žmonės darydavosi vėliavas iš nesuderintų spalvų ir daug tokių iškabinus, būdavo nekokys vaizdas. 1935 m. šį klausimą iškėliau ir Vidaus Reikalų ministerio potvarkiu buvo suderintas spalvų atpalvis ir vėliavos dydis pagal reikalą.

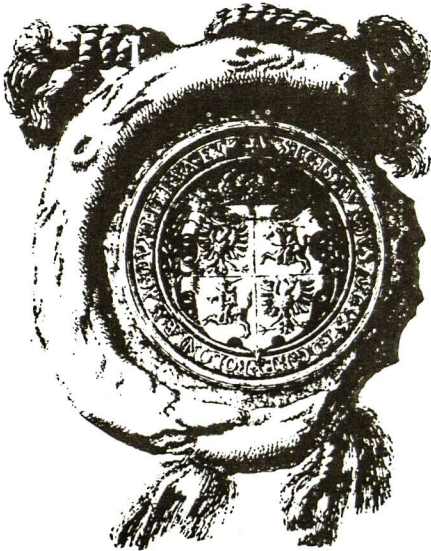
Kunig. Kazimiero Jogailaičio
1448 m. antspaudas

D.L. Kunig. Aleksandro
antspaudas

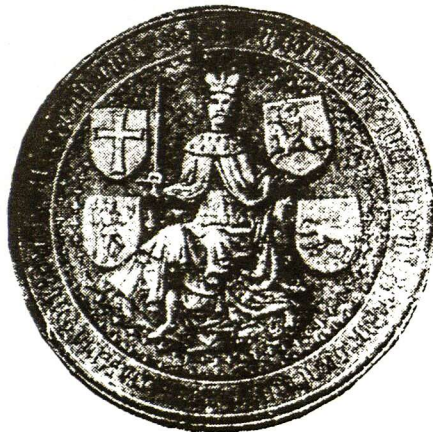
Žygimanto Senojo 1544 m.
antspaudas

Žygimanto Augusto ant-
spaudai 1559 m.
ir
1970 m.

Žygimanto Kęstutaičio
antspaudai

Dvilypė vėliava

1929 m. rudenį ant prezidentūros, ministerių kabineto pastato ir Karo Muziejaus bokšte suplevėsavo šviesiai raudonos spalvos vėliavos, vienoje vėliavos pusėje buvo Vilniaus ženklas, kitoje pusėje Vytis. Vėliavos būdavo pakeliamos anksti rytą ir nuleidžiamos vakare. Nuleidžiant Karo Muziejuje vėliavą, dalyvavo karo invalidų orkestras ir vėliava būdavo gerbta kaip valstybinė vėliava. Kas gyveno arba buvojo Kaune, tas iškilmes atmena. Nuo tada žmonės susidarė požiūrį, kad tai yra valstybinė vėliava, o geltonažalia-raudona — tai tautinė vėliava.

Kai kas tos pažiūros laikosi ir dabar. Tiesą pasakius, raudonos spalvos vėliava su Vilniaus ženklu ir Vyčiu, yra arčiau istorinės tiesos. Joje atsispindi raudonos spalvos tradicija, senovės Vilniaus ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos ženklas. Ji Karo Muziejuje plevėsavo dešimtmetį, buvo gerbta kaip valstybinė vėliava, tai kur ji dabar dingusi iš mūsų atminties? Negi kas sauvališka buvo ją įnešęs į Karo Muziejaus bokštą. Dėl vėliavoje buvusių dviejų ženklų ir pavadinau ją dvilype.

Baigiamosios mintys

Viešumoje pareiškdami Lietuvos valstybės ženklą, mes vartojame net keturis simbolius: Vytį, skyde dvigubą kryžių, Vilniaus ženklą ir Vilniškį Vytį. Ne visi žino tų ženklų istorinį skirtumą, o jis didelis ir apie tai buvo kalbėta. Atsilankęs į mūsų pobūvius tūlas svetimtautis ir pamatęs skirtingus simbolius, pasiteirauja, koks yra Lietuvos ženklas. Atsakymas keblus ir jam būna nesuprantamas. Atsikuriančiai Lietuvos valstybei ženklas ir vėliava, buvo taip reikalingi, kaip gimusiam kūdikiui lopšys. Atėjūnams išgijus senovės lietuvių ženklus, laiko tėkmėje buvo viskas pamiršta. Nebuvo laiko ir tyrinėtojų. Vytis žinota iš bendro gyvenimo su lenkais, konstituciniai buvo įteisinta Lietuvos valstybės ženklu, o vėliava buvo sukurta. Vėliavos spalvas kiekvienas gali aiškinti kaip jam patinka. Spalvų reikšmės niekas nenustatė. Pastaruoju metu, kaip valstybės ženklą Vytį, taip ir Vilniškį, pradėta išradingai stilizuoti. Valstybės ženklą stilizuoti nederą. Turėtų būti toks, kaip įstatyme nusakyta ir koks yra jo pavyzdys. Mes tokį pavyzdį turime. Stilizuoto pavyzdžio tai nėra tokio, kuriame raitelio žirgas šuoliuotų į kairę nuo žiūrovo, ant žirgo vietoje balno būtų mėnulis, o mėnulyje — raitelis su pakeltu rankoje kalaviu. Tą pat galima pasakyti apie Vilniškį Vytį. Vartotina tik tai, koks yra randamas istoriniuose šaltiniuose. Skydus mes vartojame labai

Lietuvos moneta 1562 m. (natūralus dydis).

įvairius, pačių sugalvotus, neturinčius jokios istorinės reikšmės. Jau Mindaugo asmenišką ženklą buvo teutoniško tipo skyde, tokį pat skydą matome Kęstučio pirmame antspaude ant riterio peties, ir Vytauto antspaude dengiantį raitelio krūtinę. Todėl ženklai turėtų būti teutoniško tipo skyduose, tokiu būdu mums primintų ir kovas su teutonų ordinu.

Pastaruoju laiku atsirado dar vienas valstybinio ženklo variantas (Darbininkas, Nr. 50, 7 psl., 1973). Jis yra suprantamiausias ir sutampa su dvilypės vėliavos prasme. Derėtų atsimiti, kad Lietuva susikūrė ne kaip nauja valstybė, ji tik atsikūrė. Jau senovėje mūsų valstybė turėjo savo ženklą ir vėliavą, Vytis buvo įvestas esant būtinam reikalui, paskubomis. Tokio ženklo kūrėjai gražiai būtų padarę, išreikšdami tikrą istorinę tiesą, jei Vilniaus ženklą skyde būtų dėję aukščiau, o Vytį žemiau, tik kaip konstitucinį ženklą. Senovės lietuvių pirmąjį karalijos ir valstybės ženklą pakišti po žirgo pilvu, tikrai nederą. Susidaro įspūdis, kad mes nepažįstame savo tautos gilesnių amžių praeities.

Kaip matyti iš oficialaus paveikslo, Aleksandro viešpatavimo metais Lietuvos valstybės ženklas dar nebuvo išguitas. 1506 m. Laskio teisyne matome: Didysis Lietuvos kunigaikštis Aleksandras sėdi soste, Lenkijos ir Lietuvos didikų ir vyskupų apsuptas. Jo dešinėje Lenkijos erelis, skyde dvigubas kryžius ir dar vienuolika nežinomų herbų. Kairėje, aukščiau skyde Lietuvos valstybės ženklas, žemiau skyde Vytis ir vienuolika nežinomų herbų. Skyde dvigubas kryžius, Jogailos dinastinis herbas, yra priskirtas prie herbų. Vilniaus ženklas, kaip valstybinis, yra išaukštintas daugiau kaip valdovo vaizdas Vytis. Arba, Lietuvos valstybės ženklas yra lygioje aukštumoje su Lenkijos karalijos ženklu ereliu. Kaip jau kalbėta apie sukurtą naująjį ženklą, jeigu to ženklo daryba yra neatsitiktina, tai jis yra kopija, būtent, 1562 m. Žygimanto Augusto kaldintos monetos variantas⁶⁴. Įdėjus sky-

do raudoname fone Vilniaus ženklą aukščiau, ir žemiau Vytį, konstitucija būtų nepažeista, atitiktų istorinę tiesą ir dar papuošus skydą ažuolo lapų pusvainikiu, būtų gražu ir prasminga.

Mes kalbame apie didingą Lietuvos praeitį, bet patys tos didybės ženklus ignoruojame, ir tik todėl, kad svetimieji juos išgujo.

Graži atsirado tradicija prie automobilio lango lipdyti tautybės ženklą. Gal gražiau būtų — Vilniaus ženklą, kaip bendrinį. Vytį savo tautiniu ženklu vartoja ir gudai. Nesiūlau daryti kokių pakeitimų. Pakeitimus gali daryti tik įstatymus leidžiantis organas, kurio išeičioje neturime. Mano tikslas yra supažindinti su ženklų istorine praeitimi ir jų vartojimo tvarka. Tai žinodami, išsikaptysime iš ženklų darymo ir vartojimo klampynės. Kaip minėjau, Vytį savo tautiniu ženklu vartoja taip pat gudai, mums priekaištaudami, kad mes būk tai pasisavinę jų tautinį ženklą. Kaip pas mus, taip ir Gudijoje, Vytis atsirado susidėjęs istorinėms aplinkybėms. Jogaila buvo Lietuvos faktinis valdovas, o jo broliai, valdę Gudijos ir Rusijos žemes, pripažino valdovą ir jo vaizdą. Tokiu būdu gudai įsisavino ir valdovinį vaizdą Vytį. Tarp gudų ir mūsų vartojamo Vyčio yra skirtumas, tik negreita pastebimas. Gudai savo Vytyje panaikino skydą su dvigubu kryžium ir virš raitelio galvos, raudoname fone, įdėjo horizontalią baltą juostą.

(Pabaiga)

Vilniaus herbas, Šv. Kristupas, 1387 m. Vilniaus miesto tarybos antspaude

Vilniaus miesto antspaudas

RAŠINYJE NAUDOTA LITERATŪRA:

1. Lietuvos gyventojų prekybiniai ryšiai I-XIII a. 161 psl., Vilnius, 1972 m.
2. Ten pat, 162 psl.
3. Ten pat, 160 psl.
4. Ten pat, 166-167 psl.
5. Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė. Lietuvos istorija, 294 psl., 1956 m.
6. Lietuvos gyventojų prekybiniai ryšiai I-XIII a. 162 psl., Vilnius, 1972 m.
7. Ten pat, 164 psl.
8. Dr. A.R. Račkus. Tautos praeitis, t. 1, kng. 2, 316 psl., 24-26 pav.
9. Ten pat, 317 psl.
10. Ten pat, 316 psl., 27-28 pav.
11. Kun. dr. K. Matulaitis, MIC. Tautos praeitis, t. 1, kng. 5, 20-30 psl.
12. Vilniaus miesto istorija, 44-45 psl. (Gedimino laiškai 23-25) Vilnius, 1968.
13. Dr. K. Gudaitis. "Mūsų sparnai" Nr. 11-12, 1961 m. Žalgirio pergalė, 18-19 psl.
14. Ten pat, 18-19 psl.
15. Ten pat, 16 psl.
16. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 27-28 psl., Vilnius, 1971.
17. Dr. K. Gudaitis. "Mūsų sparnai" Nr. 11-12, 1961 m. Žalgirio pergalė, 16 psl.
18. Ten pat, 16 psl.
19. Ten pat, 16 psl.
20. Lietuvos metraštis, 65-66 psl., Vilnius, 1971 m.
21. Ten pat, 194 psl.
2. Ten pat, 217 psl.
23. Senieji Lietuvos pinigai, 1-2 psl., Vilnius, 1970 m.
24. Ten pat, 5 psl.
25. Dr. A.R. Račkus. Tautos praeitis, t. I kng 2, 314 psl., 6-11 pav.
26. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 24 psl., Vilnius, 1971 m.

MIRTININKŲ GRETOSE

O. ŽADVYDAS

(Pradžia balandžio KARYJE)

NEMOKAMA EKSKURSIJA Į KAUNĄ —
NKVD VYRIAUSIAJĄ BŪSTINĘ

Gegužės 8 d. 6 val. ryto čekistai susirinko įstaigoje. Novikovas išėmė iš spintos įveržiamas grandines ir uždėjo man ant rankų. Palydovams užtaisius revolverius, sukomandavo žengti į kiemą. Automobilin, šalia šoferio Kazragio, įsiriogolino Perskis, o galinėj sėdynėj atsisėdau aš, suspaustas tarp dviejų čekistų: Novikovo ir Janino. Šeras numetė lagaminėlį prie mano kojų ir paspoksojęs į mane, nudūlino raštinėn. Iškeliavom. Vakar negavau vakarienės, dabar, jiems galvotrūkčiais išskubėjus, likau be pusryčių.

Slinkome prižiurgusiu vieškeliu iki Gargždų. Po ratais gergždėjo žvyras, automobilį mėtė į šalis. Pasiekus Žemaičių plentą, šoferis spaudė visu greičiu Kauno link.

Vežė į nežinią. Slėgė liūdnos mintys. Gerai žinojau ir jaučiau kokią bausmę skirs išsigimę tironai. Pravartu šia proga pažymėti, jog psicholo-

giniai savijauta yra skirtinga — būti čekisto sušaudytu ar žūti kautynių lauke, ginant savo kraštą. Bet pasirinkimas buvo ne mano valioje. Per vėlu. Nevykdžiau mūsų buvusios vyriausybės įsakymo nesipriešinti okupantui. Likau neištikimas ir raudonajam imperialistui: veikiau pogrindy prieš komunistinį marą. Tačiau, buvau giliai įsitikinęs, kad nesulaužiau mano duotą ištikimybės priesaiką tėvynei, pasielgiau pagal savo sąžinę.

Kodėl mūsų vyriausybė nesirūpino iš anksto, nepamatė gresiančio pavojaus, nepasirengė ginti valstybę lemiamu metu ir be šūvio kapituliavo? Laiko slinktyje tą įvertins istorija.

Kaune palyda sustojo prie buvusio Saugumo rūmų, Laisvės Alėjoj, kuriuose NKVD susisuko žmonių žudymo gūžtą. Išlipome ties frontinėmis durimis. Surakintomis rankomis nešiau savo lagaminėlį. Gatvėj buvo didelis žmonių judėjimas. Praeiviai matė čekistų varomą surakintą "liaudies priešą" ir įdėmiai stebėjo. Tokie vaizdai okupacijos metu jiems buvo nuolatiniai. Žvilgtelėjau į juos — nė vieno pažįstamo. Ši akimirka mano budeliams nebuvo maloni ir, lyg tyčia, sargybinis sustabdė mus prie durų, neleido į vidų. Priežastis — Novikovo negaliojantis asmens pažymėjimas. Iššauktas budėtojas, patikrinęs

27. Ten pat, 24 psl.

28. St. Janušonis. "Kultūros barai" Nr. 12, 61 psl., Vilnius, 1969 m.

29. Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė. Lietuvos istorija, 157 psl., 1956 m.

30. Ten pat, 189 psl.

31. Ten pat, 173 psl.

32. St. Janušonis. "Kultūros barai" Nr. 12, 61 psl., Vilnius, 1969 m.

33. Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė. Lietuvos istorija, 287 psl., 1956 m.

34. M. Jučas. Nuo Krėvos sutarties iki Liublino unijos, 37-39 psl., Vilnius, 1970 m.

35. Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė. Lietuvos istorija, 254 psl., 1956 m.

36. J. Kairys. Išskiriami ženklai lietuvių numizmatikoje. Tautos praeitis, t. II kng. 1(5), 110 psl., 6-10 pav.

37. L.E. t. IX, 426 psl.

38. L.E. t. XV, 406 psl.

39. Karol Szajnocha. Jadwiga i Jagello. 3-4 dalis, 352 psl., 27 pav., 1861 m.

40. M. Jučas. Nuo Krėvos sutarties iki Liublino unijos, 9 psl., Vilnius, 1970 m.

41. Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė. Lietuvos istorija, 304 ir 341 psl., 1956 m. ir

Dr. B. Dundulis. Lietuvos užsienio politika XVI a., 107 psl.

42. Dr. B. Dundulis. Lietuvos užsienio politika

XVI a., 36 psl., Vilnius, 1971 m.

43. M. Jučas. Nuo Krėvos sutarties iki Liublino unijos, 73 psl., Vilnius, 1970 m.

4. L.E. IX t., 418 psl.

45. Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė. Lietuvos istorija, 158 psl., 1956 m.

46. L.E. t. XXXII, 309 psl.

47. Dr. B. Dundulis. Lietuvos užsienio politika XVI a., 36 psl., Vilnius, 1971 m.

48. Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė. Lietuvos istorija, 199 psl., 1956 m.

49. Dr. B. Dundulis. Lietuvos užsienio politika XVI a., 45 psl., Vilnius, 1971 m.

50. St. Janušonis. "Kultūros barai" Nr. 12, 62 psl., Vilnius, 1969 m.

51. Ten pat, 62 psl.

52. Vilniaus miesto istorija, 43 psl., Vilnius, 1968 m.

53. L.E. t. XXXIV, 211 psl.

54. Vilniaus miesto istorija, 1 psl., 1968 m.

55. Senieji Lietuvos pinigai, Vilnius, 1970 m.

56. Tadeusz Kolkowski. Tysiąč lat monety polskei, 92 psl.

57. Ten pat, 46 psl.

58. Ten pat, 59 psl.

59. Ten pat, 64 psl.

60-63. L.E. t. XXXIII, 303-309 psl.

64. Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė. Lietuvos istorija, 343 psl. ir Dr. B. Dundulis. Lietuvos užsienio politika XVI a., 107 psl., Vilnius, 1971 m.

dokumentą, pasakė, kad nuo vakar dienos jis nebegalioja. Patarė eiti į NKVD įstaigą ir pakeisti nauju. Jis atkreipė dėmesį į mane ir čia pat Novikovui pareiškė griežtą įspėjimą už nevykdymą NKVD centrinės įstaigos paskelbto potvarkio. Taip pat nurodė, jog suimtuosius privaloma pristatyti į kiemą, iš kitos gatvės. Vesti pro frontines duris, ypač dienos metu, buvo uždrausta. NKVD — ne paroda miniai rodyti nusikaltėlius. Tačiau, kol Novikovas išsiėmė naują liudijimą, stovėjome lauke.

Štai, jau esu kito budelio žinioj. Novikovas, atlikęs perdavimo formalumus, nuėmė nuo mano rankų grandinę, įsidėjo jas į portfelį ir su visa palyda išsinešdino pro duris. Nuo įveržtų grandinių rankų riešai buvo pamėlynavę.

Budėtojas, paėmęs telefono ragelį, paskambino kalėjimo prižiūrėtojui ir liepė jam tuoj ateiti. Šis netrukus ir prisistatė. Paėmė arešto lapelį, mano lagaminėlį ir pikta pažvelgęs į mane, riktelėjo:

— Rankas užnugarin, marš pro duris!

Varė į požeminę patalpą. Čia koridorius buvo platus, su cementinėmis, šlifuotų plytelių, grindimis, išilgai ištiestu raudonos medžiagos patiesalu. Tai “buržuazinių” laikų palikimas. Koridoriaus dešinėj pusėj budinčių prižiūrėtojų būstas, dvi kameros, o kairėj — šešios ir išvietė. Anksčiau šioj patalpoj buvo saugumo daboklė, dabar NKVD vidaus kalėjimas. Reikia pastebėti, kad čekistai buvusius Saugumo rūmus “patobulino”: virš garažo įrengė specialius kambarius, kuriuose buvo žiaurėmis priemonėmis kankinami ir nužudomi politiniai kaliniai. Galinio kambario grindyse išpiovė angą, pro kurią išmesdavo auką į garažę pastatytą sunkvežimį. Lavonai, nakties metu, būdavo vežami ir pakasami slaptoj vietoj. Karui prasidėjus ir sadistam išsprukus į Rusiją, liko kankinimo įrankiai ir įrengimai, kuriuos žmonės matė.

Prižiūrėtojų būste man įsakė išsirengti. Apie valandą laiko kratė mano drabužius, čupinėjo kišenes, susiuvimo vietas, vartė, ieškodami draudžiamų daiktų. Nieko neradę, nuvedė į kamerą Nr. 4.

4-JI KAMERA

Įžengęs apžvelgiau vidų. Vėl, kaip Kretingoj, patekau į vienutę. Dar buvo dienos metas, bet palubėje žybsėjo tamsi, vielomis apipinta elektros lemputė. Galinėj sienoj langas, apkaltas stromomis grotomis, o priešakinėj — durys, apkaustytos metalinėmis plokštėmis. Duryse, mažas, apskritas langelis su uždengiamu skydeliu, kalinių vadi-

namas “vilkeliu”.

Buvo ir šoks toks inventorių: stalelis-taburetė, siaura geležinė lova, kuri dienos metu būna pakeliama ir prikabinama prie sienos, kad kalinys negalėtų gulėti ar sėdėti. Kampe didelė skardinė “paraše”, gamtos reikalas. Ant grindų sudėti indai — daubenėlis, puodukas, šaukštas ir ąsotis su vandeniu. Vienutėn leido įsinešti muilą, šepetuką dabtimis valyti, pastą ir rankšluostį.

Visos sienos buvo prirašytos pieštuku, bei išbraižytos kietu daiktu. Išmarginta įvairiais įrašais, datomis, šūkais prieš okupantą. Tai tikras sienlaikraštis. O skaityti draudžiama, juk tai priešvalstybinė literatūra. Reikia saugotis prižiūrėtojo, nes baudžia karceriu. Nors tie vampyrai nuodugnai “išblusinėja” kalinius, bet rašymo ant sienų nepajėgia sustabdyti.

TARDYMAS

Prižiūrėtojas pabudino mane iš miego. Liepė keltis ir apsirengus išeiti į koridorių iš kur du sargybiniai nutempė į antrą aukštą pas tardytoją. Sieninis laikrodis rodė pirmą valandą nakties.

Už didelio rašomojo stalo sėdėjo tamsiaplaukis, apkūnus, apie 30 metų vyras. Jis vilkėjo tamsiai mėlynos spalvos eilutę. Rankos mostu man parodė atokiau nuo stalo pastatytą kėdę. Atsisėdau. Ilgokai skaitė bylą. Pagaliau prašneko:

— Esu tardytojas Cholevo. Prieš pradėdamas kvosti, įspėju, sakyk gryną tiesą. Melu pasunkinsi savo padėtį. Apie tavo kontrrevoliucinį veikimą turiu visus duomenis. Banditai jau visi suminti ir prie nusikaltimų prisipažino, tad nėra prasmės išsisukinėti ir gaišinti laiko. Manau, kad sutiksi su mano nuomone, jog melagiams reikia pavartoti represijas. Tiesai išgauti mes turime įvairių priemonių. Jei tavo parodymai nesutaps su liudininkų, statysiu akistatus.

Cholevai baigus aiškinti, paklausiau:

— Man niekas nepaskelbė, kuo esu kaltinamas?

— Nusikaltai pagal TSRS Baudžiamojo kodekso 58 straipsnį, 2-rą punktą už priešvalstybinę veiklą.

— Aš niekuomet negyvenau Rusijoje, tad kaip galėjau nusikalsti?

— Įstatymai ne Rusijos, o Sovietų Sąjungos. Lietuvos liaudis prašėsi įstoti į sąjungą. Kai buvo priimta, nuo to laiko galioja šie įstatymai.

— Kokia bausmė skiriama už tariamą nusikaltimą?

— Aukščiausia, mirties. Jei savo noru prisipažinsi prie nusikaltimų, apgailėstausi, bus atsižvelgta. Mirties bausmę pakeis kalėjimu. O dabar, man pasakyk bandito pavardę, kuris tave prikal-

bėjo stoti į šią šėtonišką gaują?

— Mane niekas neprikalbėjo. Mano priesaika ir sąžinė įpareigojo mane ginti Lietuvą nuo priešų.

— Svolačiaui! Aš tau parodysiu, liaudies priešė!

Kaip žvėris jis prišoko prie manęs, įniršęs daužė veidą, keikė, šėlo. Su kiekvienu smūgiu — kitas rusiškas keiksmazodis. Pagaliau, atlyžo. Vaikščiodamas po kambarį, priekaištavo, įrodinėjo, kad mano priesaika bereikšmė, lygiai kaip Sovietų Sąjungoj, Rusijos caro laikų. Nervų nuraminimui užsidegė papirosą, nepamiršo ir savo aukos, pasiūlė. Pasisakiau nerūkęs. Atrodė, kad nieko ypatingo nebuvo įvykę. Pas čekistus tas įprasta, toks jų tardymo metodas. Vėl atsistojo už stalo ir stvėrėsi darbo. Pradėjo klausinėti:

— Ar pažįsti smetoninį karininką Michelevičių?

— Pavardė girdėta, bet asmeniškai nepažįstu.

— Nemeluok! Kiek kartų su juo susitikai? Juk jis dažnas svečias iš Vokietijos. Na, ar ne jis Jokūbave organizavo nacionalistų gaują?

— Niekuomet su juo nesusitikau ir apie kokios tai organizacijos steigimą nežinau.

— Išsiaiškinsim, laiko turime. Tu viską atsiminsi kai su liudininku suvesiu akistaton. Kiek šnipų pravedei į Vokietiją? Jų sąrašą turiu, tad išvardink, aš užrašysiu į protokolą, tik nebandyk nuslėpti.

— Tuo amatu nesiverčiu. Tai provokacija.

— T-a-i-p, t-a-i-p, apie tai žinau. Ar prisimeni asmens pavardę, kuris rekomendavo du šnipus, kad pravestum per sieną?

— Raštelį pasirašė provokatorius, nes tokia pavarde žmogus, jau praeitą rudenį pasitraukė Vokietijon. Tie du vyrai, kurie buvo atėję pas mane, jų nepažinau, pavardžių neklausiau ir išvijau iš buto. Nepravedžiau.

— Kodėl tą raštelį sudeginai, neperdavei NKVD įstaigai?

— Raštelis buvo provokacinis, neturintis reikšmės, todėl ir sudeginau.

Jau buvo šešta valanda ryto. Cholevo nutraukė tardymą. Dviejų sargybinių lydymas grįžau į vienutę. Pirmo aukšto koridoriuje mačiau grupę vyrų, sugulusių ant grindų. Tai naujas transportas simtųjų, čekistam daugiau darbo, mušimo, kankinimo.

Po naktinio apklausinėjimo norėjau miegoti, bet prižiūrėtojas nuolat stebėdamas pro langelį, grasino karceriu. Kaimyninėj, 5-toj kameroj išgirdau vaitojimą. Tai ne naujiena šiame kalėjime. Išdavinėjant pusryčius, prižiūrėtojas būna užimtas ir tuo metu būna saugiausia susižinoti su kaimynais. Stuksenu, šaukiau 5-tos kameros gyventoją.

Jis stipriai smūgiu sudavė į sieną ir daugiau neatsiliepė. Nemokėjo morzės abėcėlės. Su puoduku nebandžiau, taip nieko ir nesužinojau apie tą sunkiai kankintą žmogų.

Prasidėjo ilgos, monotoniškos, nuobodžios dienos. Be atvangos, šiandien, rytoj, poryt... Vėl sėdžiu pas tą patį tardytoją. Šį kartą kiti klausimai.

— Pasakyk, kur yra slapti ginklų sandėliai?

— Nežinau.

— Meluoj, kalės vaike, meluoj! Akiplėšiškai meluoj! Tavo bendradarbiai nurodė, kad tu žinai. Ginklavimas buvo tavo tiesioginėj žinioj.

— Statykit akistaton, sužinosit kuris meluoja.

— Nėra reikalo, nes dalis ginklų jau surasta, — išėmė iš stalčiaus nuotrauką ir iš tolo man parodė: — Ateik ir pažiūrėk!

Nuėjau prie stalo ir nuotraukoj pamačiau keleta vokiškų šautuvų, mauzerių, granatų ir raiščius su svastika.

— Ką dabar pasakysi, bandite?!

— Jei nufotografavot ginklus, tai kur nuskaltėliai? Juos atpažinčiau. Be to, Lietuvos valstybės ženklas yra Vytis, ne svastika. Mes ginam savo kraštą, ne Vokietijos.

— Simtasis su tardytoju nesiginčija, supratai! Atsakyk, kur paslėpti ginklų sandėliai?

— Nežinau.

— Stok prie sienos!

Nuėjau ir atsigrėžiau į tardytoją. Jis sėdėdamas išsiėmė iš stalčiaus naganą, užtaisė ir atsisotojė iš lėto pradėjo aiškinti:

— Skaičiuosiu iki trijų, neatsakysi į klausimą — šūvis į kaktą.

Kai ištare tris, dar vis taikė, bet nešovė. Aš nusišypsojau.

— Kalės vaike! Ir mirdamas juokus kreti! — šaukė priėjęs prie manęs.

— Kaip nesijuokti, kad tardydamas juokus išdarinėji. Pirma ištardyk ir tik po teismo sprendimo turėsi teisę mane sušaudyti.

— Prakeiktas bandite! Mes tau kaulus sulaužysim, nereikės ir kulkos. Suimsim visą tavo šeimą ir kankinsim, galėsi gėrėtis jų kančiomis.

— Sovietų įstatymais baudžiami tik nusikalte asmenys. Kiekvienas atsako už savo nusikaltimus.

Cholevo nebesiginčijo. Kumštimi trenkęs man į veidą, nuėjo prie stalo. Leido man atsisėsti. Telefonu iššaukęs sargybinių, įjungė elektros lempą ir jos akinančią šviesą atkreipė man į akis. Atvykusiam sargybiniui įsakė budriai saugoti ir pats išsirioglinti pro duris.

Po geros valandos grįžo. Paleidęs sargybinių, pašiepiančiai tarė:

— Noriu gerai įsižiūrėti į žmogų, kuris bijo šviesos. Juk tokie gaivalai kaip tu, pripratę veikti tik tamsoj. O dabar pasakyk, kur laikai paslėpęs nuosavus ginklus?

— Neturiu, tai ir nėra ko slėpti.

— Me-eeluo-ji, akiplėšiškai meluoji! Tavo bendradarbis, tai bent vyras, viską prisipažino, negaišino tardytojui laiko ir išvengė nemalonių priemonių, — paėmęs bylą jis pradėjo skaityti:

“1941 metais sausio ar vasario mėnesį, nacionalistų organizacijos narys Žadvydas man sakė turįs pistoletą ir keleta anglišių granatų”.

— Jei ne dabar, tai rytoj prisipažinsi. Matau, kad mudu nesusikalbėsime, esi neišsimiegojęs, leisiu pailsėti.

Bendradarbiui prisipažinus, nebuvo prasmės faktą paneigti. Tačiau, jam apie angliškas granatas nekalbėjau. Kai suves akistaton, teks man nukentėti ir visai nekaltai.

Cholevo telefonu iššaukė du čekistus. Maniau, kad ves į kamerą. Apsirikau. Tuoj prisistatė budeliai, čekistų vadinami “kūno technikai”. Tardytojas ironiškai šypsodamas pareiškė:

— Šis žmogus neprisipažįsta prie nusikaltimų, meluoja. Atrodo neišsimiegojęs, leiskit jam pailsėti, supratot? — atsistojo ir apleido kambarį.

Budeliai įsakė atsistoti. Man rankas užlaužė užnugarin, uždėjo pančius ant rankų, įveržė ir nuvedė prie durų, pakėlė ir užkabino ant kablio. Ištisu kūnu pasvirau pirmyn, kabojau kojomis nesiekdamas grindų. Geležiniai pančiai, lyg aštriu peiliu, piové rankų riešus. “Kūno technikai”, rūkydami papirosus, sėdėdami šnekučiavo ir po ilgo laiko paklausė ar jau pailsėjau. Į klausimą neatsakiau, tylėjau dantis sukandęs. Suskambėjus telefonui, vienas iš jų atsiliepė. Išklaušęs pašau-

Iš dešinės pirmas: Gabrieliūs Mingėla. Jį suimant, čekistas Janinas peršovė.

kėjo kalbą, atsakė, kad tuoj bus sutvarkyta. Mirktelėjęs savo bendrui, priėjo prie manęs ir nukabino nuo kablio. Stovėti nepajėgiau, nutirpo kojos, skaudėjo paširdžiai, gėlė riešus nuo įveržimo. Mane nuvilko ir pasodino ant kėdės. Netrukus sugrįžo Cholevo. Tardytojas daugiau nebeklausinėjo. Budeliai parvedė mane į kamerą. Pusvalandį nusnūdus, pasigirdo komanda: “Kelki!” Visą dieną buvau apsvaigęs nuo kankinimo ir nuovargio.

Sekančią naktį ir vėl pas tardytoją. Buvome jau “seni” pažįstami, tad paklausė, kaip jaučiuos, ar išsimiegojau ir po tų nuvalkiotų frazių sekė “išpažintis”. Cholevo pradėjo klausinėti:

— Iš ko gavai “lėtučkas”?

— Niekas man jų nedavė.

— Svolačiau! Tave ne sušaudyti, bet pakarti reikia! Nemeluok ir netrukdyk mane. Manai, jog tave vieną turiu tardyti?! Sakyk teisybę, sovietų išdavike! — pašoko nuo kėdės ir priėjęs užsimojo šveisti man į panosę, bet susilaikė.

(Bus daugiau)

O AMERIKA GRAŽIOJI!

O Amerika gražioji,
Laisve, gerbūviu vilioji . . .
Žmonės veržias į tave —
Gera mums gyventi čia.

Lyg mozaikoj tautų —
Iš visų, visų kraštų —
Protai, širdys susibūrę
Demokratiją sukūrė.

Skelbti laisvę, skelbti tiesą,
Nešt žmonijai gėrį, šviesą,
Nelaimėj visiems padėti . . .
Kas gal tave nugalėti?

Du šimtai metų praėjo —
Ne be audrų, žiaurių vėjų:
Laisvės kovos, kietas darbas,
Atėjūnų skurdas, vargas . . .

Lenkiam galvas prisiminę —
Čia ir mūs antra tėvynė.
Ir lietuviai dėl šio krašto
Tegul dirba, stengias, rašo . . .

Laisvė mums visiems šventa,
Dėl jos dirbti pareiga.
Bus Amerika stipri —
Bus ir mūs viltis šviesi!

GUNDA KODATIENĖ

Čia spausdiname ištrauką iš PAULIAUS JURKAUS pasakos-poemos JUODVARNIAI. Autorius, pasinaudodamas lietuviškos pasakos motyvais apie 12 brolių juodvarniais skraidančių, čia pasakoja žmogaus tremtį ir jo sunkią dalį. Ragana išvarė brolius iš namų, pavertusi juos varnais. Sesuo išeina jų ieškoti ir išvaduoti. Savo pasišventimu ir auka sesuo išvaduoja brolius ir juos parveda namo.

Čia spausdinama ištrauka vaizduoja karą. Karas kilo dėl to, kad karaliūnas atsisakė vesti kaimynę karalaitę.

Knygą išleido Darbininko laikraštis. Gaunama Darbininko administracijoje. 200 psi. Kaina 5 dol.

DVIDEŠIMT KETVIRTOJI SAKA

Karas

LĖKĖ raiteliai suskubę,
Nešė žinią baugią:
Priešai keliasi per upę
Ir vilkais jie staugia!
Tą karalių neraliuotą
Kiš į rūsį tarp vergų,
Jo valstybė bus nušluota,
Liks be vyrų ir mergų!

Karalaitę jų gražuolę
Vesti atsisakė,
Tai žirgai sutryps kaip žolę
Šitą velnio akį.
“Kerštas!” — šaukia gaujos. — “Kerštas!
Kad neliktų nė žymės!”
Geležis į kaktą karštas
Juos kaip vergus pažymės!

Pliauškina baisiausią rimbą,
Spardo šonus koja.
Ir žirgam net putos drimba,
Kai prigludę joja.
“Kerštas!” rėkia gretos raitos,
Klykia siausdami naktį. —
Te žalčiai prie kojų raitos,
Jų botagais nuplakti!

Į kiekvieną kaimą puola,
Puola rūmus dvaro.
Pasmeigia senius ant kuolo,
Jaunus išsivaro.
Išverčia kiekvieną kerčią,
Laužo skrynias medines,
Jaučius ir avis jie skerdžia,
Lieja midaus statines.

“Kerštas! Karas!” — šaukia gaujos,
Ir vis plūsta voros.
Dega, pleška pilys naujos,
Sienos griūva storos.
“Kerštas! Moterys gulovės!
Karas! Vyrų štai vergai!
Ir kiek turto, ir kiek šlovės,
Baigiasi visiem vargai!”

Bokšte lindi patarėjas
 Ir apmąsto karą.
 Girdi, kaip didžiūnai riejas,
 Vienas kitą bara:
 Per tą kvaišą karaliūną,
 Pagalvoti net baisu,
 Suvarys visus į liūną,
 Drabužius pakeis maišu!

Vedė nebylę merginą,
 Pabaisą iš raisto,
 Tegū jis tėvynę gina,
 Kraują jis telaisto!
 Nunešė valdovui mintį:
 Karaliūnas tegū jos
 Su baltais žirgais suminti
 Priešų šėlstančios gaujos!

Tuoj ragai sidabro skamba,
 Kyla ugnys laužo,
 Girdis iš kiekvieno kampo —
 Vyrai būgną daužo.
 Švyti jų žirgai šarvoti,
 Plunksnom papuošti gaidžių.
 Tūkstančiai jau ima joti, —
 Šaukia jie balsu didžiu:

“Už kiekvieną žemės grumstą,
 Kojos kur sumynė,
 Nuskandins į upę drumstą
 Priešų po šimtinę!
 Išdidžius vadus palaidos
 Staugdami būriai vilkų,
 Į namus begrįš tik aidas
 Iškeliausių pulkų!”

Vos išleido karaliūną
 Su trimitais karo,
 Rūta tuoj visiem užkliūna,
 Baimę net įvaro.
 Ji lyg laumė, lyg piemenė,
 Šmėkla ji miškų šnarių!
 Jai surado tuščią menę
 Prie tarnaitės kambarių!

Ten paliko uždaryta,
 Liko tik siuvėja.
 Stebi ji kiekvieną rytą,
 Kaip kalnai šviesėja.
 Snaigių sukasi verpetas,
 Sukasi be pabaigos . . .
 Jaučia, kaip artėja metas
 Jos didžiosios pareigos . . .

Kai ateina ilgos žiemos,
 Pasikloję sniegą,
 Dienos tokios pilkos šėmos
 Po eglaitė miega.
 Ir stebi ilgai palaukę,
 Gal kiškėlis pasikels.
 Stovi, lauki nesulauki,
 Į duris kas pasibels.

Ji sulaukė. Ji sulaukė!
 Karieta išdūmė.
 Užsnigta balta palaukė,
 Užsnigta pakrūmė.
 Lekia, skuba jų žvangučiai, —
 Ant įrėžtų pavažų
 Sniego patalai lengvučiai
 Gula, gula pamažu — — —

Vachmistro B. Tatarūno prisiminimai

A. GRINIUS

Bronius Tatarūnas ir aš tarnavome Lietuvos kariuomenėje ir tame pačiame 1-me gusarų pulke. Susitikus mums visuomet užsimezga kalba apie pulką: kalbame apie karininkus, puskarininkius, arklius ir įvairius prisimintinus įvykius, nors tarnavimo laikotarpis buvo labai skirtingas. Bronius Tatarūnas Lietuvos kariuomenėje tarnauti pradėjo 1919 m., o aš 1927 m. Bet, vis vien, ir tiek laiko praėjus mes rasdavome bendrą kalbą. Broniaus prašiau kokių nors iš tų laikų prisiminimų. Žadėjo, bet vis tęsėsi ir tęsėsi. Ir šrai, vieną dieną, jis man ir pateikė. Ir aš juos kiek patrupinęs perduodu KARIO skaitytojams. Bronius pradeda savo prisiminimus Lietuvos kariuomenės vadais:

Nuo senų laikų yra sakoma: žmogus gimsta ir kartu atsineša savo gabumų arba talentą. Tas be abejo tiko ir mūsų Lietuvos kariuomenės karininkams-vadams. Neminėsiu aš čia atskirų profesijų karininkų, o tik fronto kautynių karininkus-vadus. Fronte, kuomet vienam kareiviui tenka stoti prieš kelis priešo kareivius, drąsa, greita orientacija ir pasitikėjimas savimi lemia viską, o ne mokslas. Tas buvo ir yra per amžius. Kas liečia techniką, strategiją, arba administraciją, nekalbėsiu. Čia viskas grindžiama mokslu ir ne mano reikalas tą liesti. Sąryšyje su tuo liko ir mano galvoje keletas prisiminimų, kuriais aš ir norėčiau KARIO skaitytojus supažindinti.

1920 metais lapkričio pabaigoje, vykstant kovoms Širvintai-Giedraičiai ruože, tuo metu apie Želvą prasiveržė lenkų raiteliai, apie 2 eskadronai (200 žmonių) ir žygiavo per Lietuvą. Jodami į Kėdainius prajojo apie 3-4 miestelius ir apie 10 kaimų. Terorizavo vietos gyventojus, plėšikavo, keitė arklius, naikino pašto įstaigas ir nuginkluodavo nespėjusių pasislėpti mūsų policiją.

Teko slapstytis ir šauliams. Taip žygiuodami lenkai atėjo į Daškonių kaimą, kuriame gyveno sulenkėję gyventojai, save vadinę "šlėkta" (naša okulyca). Šis kaimas yra 5 km. į Dotnuvos pusę nuo Kėdainių geležinkelio stoties. Pasikvietę gyventojus, lenkai nupiovė šalia geležinkelio keteta telefono ir telegrafo stulpų. Vėliau aplankė savo dvarus. Vienas tų lenkų karininkų buvo Kvinta, iš Šlapberžio dvaro, Dotnuvos valsč. Kvintos bu-

Vachmistras Bronius Tatarūnas

vo du broliai. Vyresnysis ir antrasis brolis, kuris buvo kapitonas ir tarnavo Lietuvos kariuomenėje (miręs apie 1930 m.). Kiti du lenkų karininkai buvo broliai Guscevičiai iš Gusčiūnų dvaro, Gudžiūnų valsč. Tų lenkų viešnage viduryje Aukštaitijos, Lietuvoje, tęsėsi apie tris paras. Kame reikalas ir kur buvo šuo pakastas? Nenoriu kaltinti aukštų ir aukščiausių mūsų Lietuvos kariuomenės vadų. Tačiau manau, kad vis tiek buvo galima kaltinti eskadrono ar kuopos vadą už bailumą ir apsileidimą. Tų lenkų sugavimui buvo sudaryta grupė: iš 1-mo raitelių pulko 1-mo eskadrono, susidedančio iš 4 būrių (apie 100 raitelių), su 5 karininkais, pėstininkų 2 būrių (apie 60 vyrų), kurie buvo sutalpinti dviejuose sunkvežimiuose ir 2 lauko pabūklų. Koks skaičius buvo paskirtas aptarnauti pabūklus, nežinau. Manau, kad mūsų grupė susidėjo iš kokių 200 karių ir nebuvo blogiau ginkluota kaip kad lenkai.

Mūsų grupė buvo surinkta Ukmergėje ir visa susidėjo iš gerų karių, nes tuo metu eskadrono du trečdaliai vyrų buvo gerai užgrūdintų savanorių. Jie neklausdavo kiek prieš, bet tik kur jis yra? O šis priešas buvo mūsų kieme. Patarlė sako: gaidys ir piktą svetimą šunį išveja iš savo kiemo. O kas čia įvyko su mūsų grupe? Tenka pasakyti, kad grupės visi keturi būrio vadai buvo savanoriai ir nebuvo koki tai bailiai: I būrio vadas, ltn. J.P., 1919 m. pakeltas iš caro armijos puskarininkio laipsnio; II ir III būrių vadai buvo jauni II Karo Mokyklos laidą

baigę leitenantai; IV būrio vadas taip pat 1920 m. buvo pakeltas į leitenantus iš caro armijos puskarininkio laipsnio. Ir bendrai pasakius, jie visi buvo geri vadai ir aš juos visus gerai pažinau. Žinojau jų net kilimo vietas. I būrio vadas, tarnaudamas kariuomenėje, dasikasė iki kapitono II — iki gen. štabo pulkininko, III būrio vadas išėjo į atsargą, o IV būrio vadas, ltn. Stankevičius, dar jaunas būdamas mirė. Grįžtu prie pasakos pradžios: eskadrono vadas naujai paskirtas, kpt. Matulevičius, ar Matulaitis I būrio raitelius pasiskyrė savo apsaugai ir jie saugojo jį. II, III ir IV būrių raiteliai žvalgė kelius ir norėjo pavyti lenkų raitelius. Mūsų II būrio pirmieji žvalgai užtikome lenkus ir suėjome į sąlytį, gal kokių 300-500 metrų atstume, berods, Kurklių miestelyje. Buvo pranešta II būrio vadui ir susirišta su III ir IV būrių vadovybėmis ir net su eskadrono vadu, kuris savo apsaugai turėjo I būrį.

Eskadrono vadas nakvynei buvo apsisotojęs kokiame tai dvare ir I būrio raitelius buvo išdėstęs apie dvarą savo apsaugai. Taip mes visą naktį buvome parengties stovyje ir saugojo me savo eskadrono vadą. Kur buvo nukreipti abu pėstininkų sunkvežimiai ir pabūklai, nežinau. Ant rytojaus, neva sekėme lenkų raitelius, bet jų nepasivijome ir daugiau neteko jų sutikti ir matyti. Tik iš kaimų ir miestelių gyventojų, kurie buvo apiplėšti, gavome daug skundų ir priekaištų. Jų akyse buvome pažeminti už bailumą. Ne tik man, bet ir visam eskadronui buvo nesuprantama, kodėl vykdyti šį žygį ir nesugaudyti viduryje Lietuvos įsibrovusių lenkų raitelių, kurie čia plėšikavo ir krėtė visokias išdaigas. Ir tas viskas įvyko tik dėl mūsų vadų bailumo, nes kariai, daugumoje, buvo savanoriai, drąsūs ir atsižymėję. Prajodinėję arklius, grįžome į Ukmergę ir apsistojome aikštėje prie II divizijos štabo.

Tuo laiku divizijos vadas, berods, buvo Ladyga ar Nastopka, tikrai nebepprisimenu. Raiteliai, pykčio apimti, garsiai kaltino vadus, nors būrio vadų per daug kaltinti nebuvo pagrindo. Manau, kad ir būrių vadai buvo tos pačios nuomonės kaip ir raiteliai. I, II ir IV būrių vadai į ginčus nesileido. Tik III būrio vadas, j. ltn. kitus puolė, grasino ginklu ir net kumštį panaudojo. Tuo pačiu ir jam buvo atsakyta. Įvykį teko aiškinti pačiam divizijos vadui. Raiteliai nebuvo nubausti, tik eskadrono vadas, kpt. Matulevičius kažkur dingo ir daugiau jo neteko matyti. Čia statau klausimą: kur tuo metu buvo buvę caro armijos karininkai, raiteliai, broliai Plechavičiai, kai 1919 m. formavo 1-mąjį eskadroną? Tais laikais ne tik, kad nebuvo gerų eskadrono

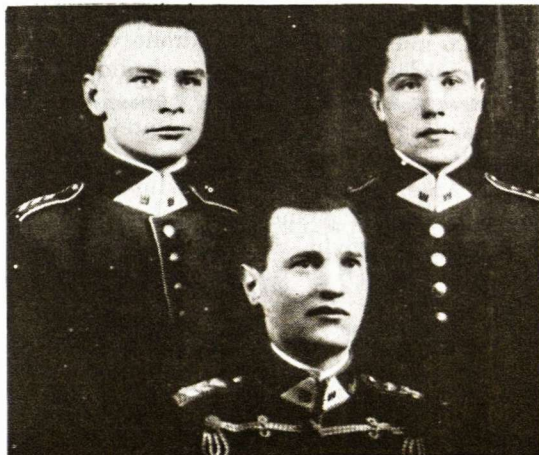
vadų, bet ir pulko vadą turėjome ne lietuvi. Manau, jei tada eskadronui būtų vadovavęs Povilas Plechavičius, broliuku vadinamas, lenkai įsibrovę į Lietuvą, iš jos tikrai nebūtų pasprukę. Jie tikrai būtų buvę suimti.

1920 m. liepos mėn. 1-mojo raitelių pulko vadu buvo paskirtas iš 1-mo eskadrono, buvęs vokiečių armijos karininkas, kpt. Šileris ir pulko vado pareigose išbuvo 10 mėnesių. Kpt. Šileris mūsų kariuomenės vadovybės buvo gerai įvertintas ir jį skiriant pulko vadu buvo aplenkta net trys kitų eskadronų vadai majorai. Kapitonas Šileris buvo kilęs nuo Kybartų ir buvo pilnas puikybės. Gal jam, kaip pulko vadui, ir tiko ta puikybė. Tik gaila, jo karjera pasibaigė liūdnai. Ir tas viskas įvyko dėl Tiškevičiaus dvaro karietos, gerų pakinktų ir karo grobio arklių, kurie buvo paimti iš traukinio prie Valkininkų geležinkelio stoties. Karietos buvo puikios, tik gana sunkios. Smėlėtu Valkininkų keliu jas vos galėjo tempti šeši raitelių arkliai. Arkliai nebuvo blogi, tik atratę nuo vezimo. Pulko vadui važinėti jomis Kauno gatvėmis, ar kartais Lietuvos prezidentą pavėžyti, tikrai labai tiko.

Kiek pulko vadas kpt. Šileris naudojosi tomis karietomis jau stovint pulkui Žaliajame kalne, Kaune, nežinau. Prie pulko štabo neteko būti, o prie kareivinių važinėjant nemačiau. Dailedžiu, kad jos geru plentu į Kybartus ar Eitkūnus nuvažiuodavo. Mano manymu, tomis karietomis pasibaigė ir pulko vado karjera. Jis buvo iškomanduotas į "raudoną hotelį", ir 1922 metais perkeltas į "šeštą hotelį" Žaliajame kalne.

1921 m. gusarų pulkas buvo perkeltas į Anykščius. Jo štabas įsikūrė klebonijoje, o 1-mas es-

Trys šaunūs gusarai. Vid. vyr. psk. Antanas Grinius.

kadronas Janušavos dvare, netoli Kavarsko. 1921 m. birželio mėn. gusarų pulko vadu buvo paskirtas najoras Henrik Goštautas, kilęs iš Milvidų dvaro, Krakių valsč., Kėdainių apskr. Jų buvo du broliai ir abu caro armijos karininkai. Vyresnysis kavalerijos ir jaunesnysis pėstininkų. Tai tikri dvarponiai ir mėlyno kraujo. Majoras H. Goštautas ir aš, abu esame to paties valsčiaus. Jis anksčiau buvo 3-čio eskadrono vadas ir už drąsumą ir gerą vadovavimą buvo apdovanotas dviem Vyčio Kryžiais. Jis buvo augalotas, gražiai atrodantis ir su labai gražia juoda barzdele ir ūsais. Tokios barzdelės ir ūsų, kuriuos jis turėjo, neteko man net ir karalių ar kunigaikščių paveiksluose matyti. Taip pat gražią barzdelę turėjo ir Aleksandras Plechavičius ir jo barzdelė buvo pranašesnė ir už Nikalaškos. Jo buvo rusva, o Nikalaškos tamsesnė.

Po H. Goštauto gusarų pulko vado pareigas, 1921 m. liepos mėn., perėmė kpt. Povilas Plechavičius, broliuku vadinamas. Paminėsiu dviejų ambicingų vadų susitikimą: Žemaitijos bajoro, kieto lietuviško charakterio kpt. Povilo Plechavičiaus ir Aukštaitijos bajoro, lenkiško charakterio mjr. H. Goštauto. Tuo susitikimu karjera vienam prasidėjo, o antram pasibaigė. Ir tas įvyko 1-me eskadronė, kuris tuo metu stovėjo Janušavos dvare.

1-jo gusarų pulko vadas, mjr. H. Goštautas, sekmadienį, birželio mėn., karietoje, kartu su 4-to eskadrono vadu mjr. Glinskiu, atvažiavo į pirmą eskadroną ir norėjo patikrinti eskadrono inventorių. Kadangi buvo sekmadienis, jis ten nerado nei eskadrono vado kpt. F. Engmano, nei eskadrono vachmistro Palonio. Kaip gusarai kad sakydavo: nebuvo ten nei tėvo nei motinos. Eskadrono vadas jiems buvo tėvas, o vachmistras — motina. Eskadrono vadas kpt. F. Engmanas buvo išvykęs į Kauną, o vachmistras Palionis su kitais dviem būrininkais ir su eskadrono vežimu — į Kavarsko miestelį. Likęs eskadrono vado vietoje II būrio vadas ltn. A.V. apie eskadrono inventorių ir kur yra knygos nežinojo. Tuo metu eskadronas savo raštinės dar neturėjo įsirengęs ir inventoriaus knygos buvo laikomos kur tai dėžėje. Apie pulko vado atvykimą eskadronui nebuvo iš anksto pranešta ir sekmadienį buvo labai mažai kareivių. Gerai užsirūstinęs pulko vadas pasiėmęs III būrio vadą, ltn. Kirli, nuvažiavo į Kavarsko miestelį ir ten viename restorane rado kiek sušilusius eskadrono vyrus: vachmistrą ir būrininkus. Pulko vado susitikimą su eskadrono vyrais nepasakosiu, nes nežinau kaip tas įvyko. Tik tiek galiu pasakyti, kad pulko va-

do įsakymu vachmistras ir būrininkai buvo areštuoti; atimti iš jų diržai, pistoletai ir jie patys uždaryti daboklėje, įrengtoje pakinktų sandėlyje. Nors tai buvo pakinktų sandėlys, bet atrodė kaip tikra daboklė: langai buvo apkalti geležinėmis štangomis ir iš ten išbėgimas buvo neįmanomas.

Mano manymu, tie vyrai buvo areštuoti visai neteisingai, nes jie nebuvo nusikaltę. Juk buvo sekmadienis ir eskadrono kareiviai, su leidimais, galėjo eiti kur norėjo.

Areštuoti, vachmistras ir būrininkai, buvo nuvežti į Anykščius ir iš ten į Kauno "raudonąjį hotelį".

1-mo eskadrono vadas kpt. F. Engmanas dėjo visas pastangas juos išgelbėti, žadėdamas nubauti drausmės pabauda eskadronė, bet pulko vadas, mjr. H. Goštautas, nesutiko ir rengėsi juos perduoti Kariuomenės Teismui.

Tačiau, netrukus pulko vado pareigų perimti atvyko kpt. Povilas Plechavičius. Čia aiškinti netenka, kaip tą turėjo išgyventi mjr. Goštautas. Juk tai buvo tikra tragedija ir pažeminimas. Naujasis pulko vadas, kpt. P. Plechavičius tikrino eskadrono inventorių ir kareivių apmokymą. Atvykus jam į 3-čią eskadroną, kurio vadas dabar buvo buvęs pulko vadas mjr. H. Goštautas, išrikiuotam eskadronui sutinkant naują pulko vadą, nepadarė komandos "Ramiai!" ir nepasitiko su raportu. Pulko vadui kpt. P. Plechavičiui paklausus, kas čia per reikalus ir kodėl jis taip daro, mjr. Goštautas jam atsakė: "Aš esu majoras ir dviejų kryžių kavaliereis, o tu tik kapitonas. Tu turi mane sveikinti, o ne aš tave".

Pulko vadas kpt. P. Plechavičius eskadronė rastą nuosavybę, kiek žinau, užrašė kaip pulko turtą. Eskadrono vadas mjr. Goštautas eskadronė turėjo karietą ir porą arklių. Ar tai buvo jo nuosavi, ar karo grobis, nežinau. Tik tiek žinau, kad kitų eskadronų vadai karietų neturėjo.

Kpt. P. Plechavičius, būdamas pulko vadu, greitai susitvarkė su pulko majorais ir kapitonais. Majorą H. Goštautą pasiuntė į "raudoną hotelį" ir iš jo į 6-tą fortą. Iš 6-to forto jis pabėgo. Eskadronų vadais paskyrė leitenantus. Liko tik vienas majoras, ruskelis Ujedinovas, kurisėjo būrio vado pareigas 1-me eskadronė.

Kpt. P. Plechavičius būdamas pulko vadu, ne tik pulko karininkus sutvarkė. Jis tvarkė ir puskarininkus.

Tuo metu beveik visi, eję būrininkų pareigas, buvo seni kariai, 1920 m. pakelti į puskarininkus. 1-mo raitelių pulko mokomąjį eskadroną 1920 m. rugsėjo mėn. baigė 2 būriai, apie 40 vyrų ir iš jų į 1-mą eskadroną buvo paskirtas

tik vienas ir tas pats neilgai ten tebuvo. Visus kitus paskyrė į naujai formuojamus pulkus: ulonų ir dragūnų. Iš mokomojo eskadrono laidos, kuri buvo išleista 1921 m. kovo mėn., 1-mas eskadronas gavo tris puskarininkius ir vachmistrą Palionį. Vachmistras Palionis neilgai eskadrone buvo. Mano anksčiau aprašyti Kavarsko miestelyje įvykiai jį nuo tų pareigų atpalaidavo.

Pulko vadas kpt. P. Plechavičius patvarkė, kad pulke būrininkų ir puskarininkų, nebaigusių mokomojo eskadrono, nebūtų. Taip ir aš patekau į 1-mą mokomąjį eskadroną, kuris buvo sudarytas iš prisiųstų visų trijų kavalerijos pulkų (kavalerijos divizijos) vyrų. Toks pulko vado postvarkis buvo padarytas 1921 m. liepos mėn. pradžioje.

Savanorių į mokomąjį eskadroną nebuvo, ir mažai kas norėjo į jį eiti. O eiti nenorėjo dėl šių priežasčių: 1) puskarininkui atlyginimas buvo mažas ir 2) daugumas jau buvo išstarnavę kariuomenėje daugiau dviejų metų. Savo nenorą motyvuodavo tuo, kad — esame mažai mokyti ir gerai nemokame lietuvių kalbos. Pulko vadas atsakė: "Aš jūsų neklausiu, kiek jūs klasių baigėte. O dėl lietuvių kalbos, tiek galiu pasakyti, kad ir aš pats jos nemoku. Ir pas mus nedaug yra senesnių karininkų, kurie mokėtų gerai lietuviškai rašyti. Kiti ir kalbėti nemoka".

Toks pulko vado kpt. P. Plechavičiaus, "broliuo", pasakymas visiems labai patiko. Toliau, nevyniodamas žodžių į vatą, jis pasakė: "Be kalbų. Jei jūs išbuvote būrininko pareigose daugiau metų ir buvote pakelti į puskarininkio laipsnį, tai baigę mokomąjį eskadroną, būsite dar geresni būrininkai ir tuo pačiu puskarininkiai".

Toks buvo mano pirmas susitikimas su kpt. P. Plechavičium, ir jis paliko man gerą įspūdį. Antras su juo susitikimas buvo kiek juokingesnis. Tuo metu 1-mas gusarų pulkas stovėjo senoje savo vietoje, Žaliajame kalne, Kaune. Buvo šven-

čiama 1922 m. Lapkričio 23 d., Kariuomenės šventė. Po parado P. Vileišio aikštėje, Lietuvos Respublikos prezidentas A. Stulginskis vizitavo gusarų pulką. Šalia pulko štabo, buvo mokomojo eskadrono virtuvė. Tą dieną aš buvau paskirtas eskadrono budėtoju ir turėjau prezidentą sutikti virtuvėje. Atvykus prezidentui į virtuvę, jį sutikau ir garsiai atraportavau apie maisto davinį, jo sudėtį ir gramus, ir atraportavęs žengiau žingsnį į šoną, kad galėtų jis prieiti prie katilo. Prezidentas A. Stulginskis tovi ir tyli. Šalia prezidento — vienoje pusėje stovėjo gen. S. Žukauskas, o iš kitos pusės — kavalerijos divizijos vadas plk. Skomskis ir pulko vadas kpt. P. Plechavičius. Kur tai apie vidurį ir už jo — mokomojo eskadrono vadas mjr. Liepiocha iš ulonų pulko, Lietuvos rusas.

Lietuvos prezidentui tylint, pro juos prasispraudė pulko vadas P. Plechavičius ir patraukęs prezidentą už rankovės, šūktelėjo: "Pasveikink virėjus!" Prezidentas dar tyli. Čia įsikišo gen. S. Žukauskas ir prezidentui patarė: "Sakyk, sveiki vyrai!" Ir prezidentas pasveikino pakartodamas gen. Žukausko žodžius: "Sveiki vyrai!" O tų vyrų buvome — du virėjai, du bulvių skutėjai ir aš, budintis. Už mus atsakė "Sveikas Tamsta", visa palyda, o ji buvo didelė.

Virėjas, žemaitis Počius, pakabino iš dugno tirščių ir rengėsi pilti į lėkštę, galvodamas, kad prezidentas, kaip ir kariai, yra išalkęs ir nori valgyti. Čia vėl, "broliuokas" P. Plechavičius, prisistūmęs prie virėjų, sugriebė mažesnę samtį ir virėjo pasemtus tirščius nustūmęs į šalį, pasėmė keletą šaukštų sriubos ir įpylė į pulko adjutanto laikomą lėkštę.

Prezidentas, paragavęs sriubos, ją pagyrė, o mes, penki vyrai, sušukome: "Tėvynės labui!" Žinoma, prie mūsų prisidėjo ir visa stovinti palyda. Sriuba tikrai buvo skani.

(Bus daugiau)

Mielam mokslo ir ginlo draugui,

Ltn. VYTAUTI ŠVENTORAIČIUI

netikėtai mirus, gilią užuojautą reiškia jo žmonai Kazimierai, sūnums ir giminėms ir drauge liūdi

XX-tos Kadro Karininkų Laidos auklėtiniai iš Boston, Mass.

*Jonas Vizbaras
Juozas Vaičjurgis
Viktoras Kubilius*

Mylimai žmonai ir motinai **a.a. ANTANINAI** iškeliauvus į Amžinąją Tėvynę, jos vyrui buv. Lietuvos kariuomenės leitenentui **Mykolui Gečiauskui** ir sūnui **su šeima** reiškiame giliausią užuojautą ir kartu liūdime

*Ona ir Kazimieras Vadišiai
Nijolė ir Bronius Bagdžiūnai*

APIE SUŠAUDYTUS SOVIETŲ SAJUNGOS GENEROLUS LIETUVIUS

Spaudoje daug kartų buvo rašyta, kad Stalinas bijodamas, kad koks nors raudonosios armijos generolas perdaug nepagarsėtų ir pagarsėjęs jį nenuverstų nuo sosto, 1937 m. NKVD viršininkui Ježovui davė įsakymą aukštus postus užimančius generolus apkaltinti špionažu ir kitais išgalvotais nusikaltimais ir — sušaudyti. Tarp sušaudytų rusų generolų Tuchačevskio, Bliucherio ir kitų, buvo sušaudyti ir keli lietuviai generolai: Putna, Ingaunis ir Uborevičius.

Apie 40 metų bolševikų spauda apie sušaudytus generolus tylėjo. Tik šiais metais, sausio 1 dieną, okupuotoj Lietuvon leidžiamam žurnale "Jaunimo Gretos" raudonosios armijos maršalai: Merečkovas, Žukovas ir Vasilievskis parašė gana ilgą straipsnį apie sušaudytą generolą Uborevičių. Straipsnis buvo užvardintas "Raudonasis Karvedys", kuriame aprašyti generolo Uborevičiaus nuveikti darbai ir jo biografija.

Jeronimas, Petro sūnus, Uborevičius, gimė 1896 m. Užpaliuose, Lietuvoje. Jis buvo valstiečio sūnus. Būdamas 17 metų amžiaus, 1917 m. jis įstojo į revoliucinį ratelį, už ką caristinės valdžios buvo suimtas ir nuteistas už revoliucinį veikimą ir politinę agitaciją. Po dviejų metų, prie bolševikų valdžios, jis baigė Petrogrado Artilerijos mokyklą ir buvo paskirtas baterijos vadu. Po spalio revoliucijos, darbininkų ir valstiečių eilėse jis kovojo prieš vokiečių okupantus. 1918 m. jis buvo sužeistas ir pateko į vokiečių nelaisvę. Pabėgęs iš nelaisvės buvo pasiųstas į šiaurės frontą, kuriame pasižymėjo vadovaudamas: baterijai, pulkui, brigadai ir divizijai. Už tai buvo apdovanotas keliais ordinais ir auksiniu ginklu.

1919 m., būdamas pietų fronte, vadovavo armijai, kuri kovojo prieš generolą Denikiną. 1924 m. jis buvo paskirtas Ukrainos karinės apygardos vado pavaduotoju, štabo viršininku ir komisaru.

1927-1928 m. buvo pasiųstas mokytis į Vokietiją, į Aukštąją Karo Akademiją. Straipsnyje rašoma, Uborevičius buvo labai išsilavinęs, draugiškas ir gabus karvedys, už ką buvo visų mylimas.

1937 m., raudonosios kariuomenės valymo metu, jis buvo iš Gudijos karinės apygardos vado pareigų pašalintas ir jo vieton buvo paskirtas generolas Bielovas. Koks buvo jo tolesnis likimas, straipsnyje neparasyta. Kadangi straipsnyje yra parašyta, kad Uborevičius išgyveno tik 41 metus, tai yra aišku, kad jis 1937 metais buvo sušaudytas.

Taip Stalinas jam atlygino už nuopelnus . . .

Rusų senosios kartos rašytojas, kelių knygų autorius, kurio pavardę paminėsiu raide "X" (mirė Vokietijoje), Stalino laikais buvo apie du metus laikomas Maskvos kalėjimuose, vien už tai, kad rašydamas atsiminimus parašė, kad jis yra komunizmo priešas, nes komunizmas yra paremtas smurtu ir priespauda. Savo atsiminimuose jis paminėjo lietuvių generolą Ingaunį, kuris Tolimuose Rytuose, generolo Bliucherio armijoje, buvo visos aviacijos viršininkas. Stalino laikais jis buvo enkavedistų suimtas, apkaltintas špionažu, kurį laiką laikytas Maskvoje, Liubiankos kalėjime ir 1938 m. — sušaudytas.

Profesorius Kudaba, dabartiniu laiku okupuotoj Lietuvoj leidžiamam žurnale "Mokslas ir Gyvenimas", 1975 metų 7 nr. rašo, kad Feliksas Ingaunis, kilęs nuo Rokiškio. Lietuvoje, 1918 m. buvo vienas iš pirmųjų lakūnų. Jis pilietinio karo metu kovojo fronte bolševikų pusėje. 1930 m. jis atliko garsųjų rytų skridimą: Ankara, Tbilizi, Teheranas, Taškentas, Maskva. Skridamas be navigacijos instrumentų (išskyrus kompasą) virš kalnų, jūrų, su paprastu pašto lėktuvu. Tokiu skridimu jis nustebino visą pasaulį. Tačiau koks buvo jo tolimesnis likimas, profesorius Kudaba nepranešė.

Reikia manyti, kad tai buvo tas pats lakūnas Feliksas Ingaunis, kuris

prie bolševikų valdžios raudonojo armijoj užsitarnavo generolo laipsnį ir Stalino laikais, kariuomenės valymo metu, 1938 m. buvo sušaudytas. Tokio pat likimo susilaukė jo viršininkas generolas Bliucheris ir kiti generolai, kurie tada tarnavo raudonojo armijoj.

Taip Stalinas atlygino jiems už padarytus nuopelnus.

S. T.

L.K.V.S. RAMOVĖ
Centro Valdyba

1976 m. rugsėjo 21 d.
Chicago, Illinois

PREMIJŲ KOMISIJOS AKTAS

Lietuvių karių Veteranų Sąjungos RAMOVĖS Centro Valdybos buvo sudaryta Premijų Komisija iš Centro Valdybos atstovo Jono Švedo, Chicagos skyriaus atstovo G. Songino ir KARIO žurnalo atstovo G.J. Stankūno. Jai buvo pavesta išrinkti KARIO žurnale išspausdintus 1975 metais tris geriausius straipsnius ir paskirti jų autoriams premijas.

Premijų komisija, susipažinusi su sakyty metų išspausdintais KARYJE straipsniais ir apsvarsčiusi jų karinę ir istorinę vertę bei svarbą, o taip pat atsizvelgusi į KARIO Redakcijos siūlymą, n u t a r ė paskirti premijas žemiau išvardintų straipsnių autoriams:

1. A. BUDRECKIS — Treniota Senųjų Papročių Gynėjas, Kario Nr. 2.

2. Z. RAULINAITIS — XI Amžius Lietuvių Karinėje Istorijoje, Kario Nr. 3 ir 4.

3. J. ČERNIUS — 16 Dienų Užfrontėje, Kario Nr. 3 ir 4.

Šių straipsnių autoriams skiriamos lygios penkiasdešimt (50) dolerių premijos.

Premijų Komisijos nariai:

Jonas Švedas

G. Songinas

G.J. Stankūnas

Redaguoja —
S. Kaunelienė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

23 TREMĖS TRIMITAS

ROMAS KALANTA

J. ŠVOBA

Romo Kalantos susideginimas yra aukščiausio laipsnio Lietuvos laisvės troškimo ir kovos už ją išraiška. Kada iš Maskvos kaip perkūnas trenkė Lietuvon raudonasis rusiškas nacizmas, pavergdamas Lietuvą, prasidėjo didžioji lietuvių tautos nelaimė ir kartu žūtbūtinė kova už tautos laisvę, gyvybę ir nepriklausomybę.

1941 metais, kilus karui tarp dviejų: nacių, Hitlerinės Vokietijos ir Stalininės Rusijos, spontaniškai sukilo visa Lietuva ir mėgino atkurti savo nepriklausomą valstybę. 1944 metais grįžus Lietuvon Rusijos raudonajai armijai, nešančiai Lietuvai žiauriausią vergiją, sunkiai įsivaizduojamą civilizuotam ir normaliam pasauliui, prasidėjo lietuvių partizaninis karas, užtrukęs virš dešimties metų. Pavergtų tautų partizanai pasitikėjo civilizuotų vakarų kultūros tautų, laimėjusių karą, politikų sąžine, supratimu ir skelbtomis jų deklaracijomis. Bet pragmatiška, savanaudiška ir didžiai pavojinga joms pačioms vakarų valstybių vadų politika, žiarios raudonosios Rusijos, siekiančios tik imperialistinių tikslų, atžvilgiu, ramiai leiso rusiškam nacizmui žiauriausiu būdu užgniaužti kovojančių tautų laisvę.

Pavergtomis tautomis teko nešti labai skaudžią, nežmonišką ir gėdingą dvidešimto šimtmečio naciškos ir imperialistinės raudonosios Rusijos vergiją ir griebtis kitų kovos būdų: pasyvūs pasipriešinimai, senųjų lietuviškų tradicijų palaišymas, kaip Vėlinių dienomis kapinių lankymai, proginiai Lietuvos vėliavų iškėlimai, sąmoningos juokų tautosakos skleidimas ir t.t. Priešas žiauriai niekino Nepriklausomos Lietuvos laikus, sunaikino jos šviesuomenę, biauriai klastoja Lietuvos senąją istoriją. Bet tiek daug yra mūsų tautos praeities liudijimų, kad ir tokiose žiauriuose sąlygose ir jaunesnioji karta supranta, kas ji yra, ir žino, kas yra buvę lietuviai ir Lietuva. Lietuvių vakarietiška kultūra skiria lietuvius nuo rusų. Skelbiama, kad komunistai įveda darbininkų

valdžią, bet tikrumoje darbininkai paversti komunistų kastos beteisiais vergais. Tai jaučia ir gerai supranta Lietuvos darbininkija. Ir šiuo metu drąsiausiai reiškiasi prieš okupantą rusą ir jų pastatytus patikėtinius satrapus Lietuvos jaunuomenė ir darbininkija, nes šie nebeturi ko prarasti. Lietuvoje laisvės ir nepriklausomybės troškimas nėra užgesęs, jo siekiama. Išauga nauja jaunoji lietuvių kovojanti karta, kurioje yra nemaža dalis pasiryžėlių Lietuvos patriotų.

Tad tokiose aplinkybėse, kovojančios tautos bangose, išaugo ir ROMAS KALANTA. Jis gimė 1953 metais, priklausė komjaunuoliams, bet nemėgo rusų kalbos, buvo priešiškas nusistatęs marksizmo ir ateizmo teorijoms. Buvo gabus, bet ginčydavosi su mokytojais, o ypač su istorijos mokytoju. Už tat buvo sukirstas per egzaminus ir turėjo palikti mokyklą. Po to, dirbo fabrike ir mokėsi vakarais. Buvo tvirtu būdo, plačiai apsiškaitęs ir išsilavinęs jaunuolis. Jam ir lietuvių istoriniai susideginimai, kaip šeštame šimtmetyje Prutenio, Vaidevučio, keturioliktame šimtmetyje Margerio Pilėnuose, negalėjo būti nežinomi. Tad ir jo ši auka ant Tėvynės aukuro dėl Lietuvos laisvės nebuvo atsitiktina, pripuolama ar nesąmoninga. Jai buvo ruošta planingai ir sąmoningai. Tai nebuvo bepročio veiksmas, kaip priešas skelbia. Tai buvo patrioto lietuvių jaunuolio savos gyvybės auka ant Tėvynės aukuro dėl Lietuvos laisvės. Komunistai visus skelbia bepročiais, kurie nesutinka su jų beprotiškom teorijom ar reikalavimais. Jie lietuvius patriotus partizanus, kovojančius už savo Tėvynės Lietuvos laisvę, apskelbė banditais ir dabar dar taip juos vadina, nors iš tikrųjų, tik okupantai tegali būti vadinami banditais, o ne savo Tėvynės laisvės gynėjai. O ir dabar nesutinkančius su komunistų teorijomis, jų vergija ar reikalavimais, jie apšaukia bepročiais ir uždaro "bepročių ligoninėse" morališkam ir fiziškam žmogaus sunaikinimui. Tik dabar jau tiek išgarsėjo tie jų veiksmai, kad niekas nebetiki jų "bepročių" teorija.

Susideginimo metu Romas Kalanta buvo 19 metų jaunuolis, 11 klasės vakarinės mokyklos mo-

MIELOS SESĖS, BRANGŪS BROLIAI, MIELIEJI "TREMTIES TRIMITO" SKAITYTOJAI!

Noriu pasidalinti su jumis keliomis mus visus liečiančiomis mintimis, būtent, "Tremties Trimito" reikalais.

"T.T." mūsų visų organas, šauliškos veiklos veidrodis, balsas už nepriklausomą Lietuvą ir mūsų tautai okupanto padarytų genocidinių veiksmų kėlėjas. "T.T." apimtis ribota nevisad tuo pačiu laiku pasirodom ir esam tik dalis mums broliško žurnalo, tačiau tai mūsų skyrius, todėl, kad jis būtų įdomus, aktualus ir pasiektų savo tikslo, reikia mūsų visų įnašo ir pastangų.

Kad jis būtų šauliškosios veiklos veidrodys, reikia, kad visi vienetai siųstų savo veiklos aprašymus-korespondencijas "T.T.". Dažnai skaitau žinutes mūsų dienraščiuose apie to ar kito vieneto susirinkimus, išvažiavimus, renginius, bet žinių į "T.T." negaunu, tačiau gaunu nusiskundimų, kodėl apie mūsų veiklą "T.T." nerašo. Tikėkit, visas gautas korespondencijas ir medžiagą sutvarkiusi, perrašiusi, siunčiu "Kariui", kur mūsų skyrius yra. Bet, jei žinių negaunu, jų negaliu ir siųsti. Dažnai gaunu žinių kopijas ar laikraščio iškarpas. Neįdomu tą pačią žinią skaityti periodinėje spaudoje, o po kiek laiko "T.T.", todėl gautas kopijas perredaguojau, kad nebūtų žodis žodinė. Iš laikraščio iškirptų korespondencijų dėti negaliu. Prašau savąjį "T.T." statyti pirmą vietą, visas korespondencijas siųsti nedelsiant, kad jos patektų į artimiausią nr., o periodinei spaudai siųsti kopijas. Tiesa, periodinėje spaudoje žinios pasirodo greit, o mėnesiniame "T.T." pavėluotai, tačiau perskaityto žurnalo niekas nemeta į krepšį, komplektuoja ir tuo būdu ta medžiaga išliks ir bus ateities istorikams labai vertingas šaltinis.

"Kariui" medžiagą siunčiu kiekvieno mėn. 20-22 d., o gruodžio mėn. nr. — 10-12 d., tad aš privaliau medžiagą gauti bent savaitę prieš tą datą.

Korespondencijas pagyvina geros, aiškios nuotraukos. Prie siunčiamos nuotraukos reikia priklijuoti lapelį, ant kurio aiškiai būtų užrašyta kuria proga nuotrauka daryta, išvardinti visi asmenys ir kas nuotrauką darė. Nuotraukos turi būti juoda-balta, ne spalvotos.

Būtų gera, kad kiekviename "T.T." nr. būtų bent

kinys ir fabriko darbininkas, vadinasi, jis priklausė skriaudžiamajai klasei. Savo aukai pasirinko tinkamą vietą, dieną ir laiką; būtent: Kano miesto sodą prieš istorinius teatro rūmus, kur daugiausia būna žmonių; 1972 m. gegužės 14 d., sekmadienio vidudienį, ir laiką, kada Maskvoje lankėsi J.A.V. prezidentas Nixonas. Viskas tikslingai ir sąmoningai nustatyta. Degdamas šaukė: "LAISVĖS LIETUVAI!" Tai yra SAVOS GYVYBĖS AUKA lietuvių tautos epochinės kovos už laisvę užantspaudavimas.

Po to, Kaune vyko jaunuomenės ir darbi-

Naujasis LŠST pirmininkas K. Milkovaitis ir buvęs pirmininkas V. Tamošiūnas, susitikę Union Pier, Mich., š.m. rugpiučio 14 d., Čikagos, Detrito ir Cicero jūrų šaulių sąskrydyje. Nuotr. E. Vengiansko

ninkijos demonstracijos su šūkais: "LAISVĖS LIETUVAI!" ir kartu kelias dienas užtruko kova su komunistų policija ir kariuomene. Ar tai visi buvo bepročiai?

Tai sujudino ne tik lietuvius, bet sukėlė ir pasaulinę spaudą, tik pasaulinių politikų užkietėjusių širdžių nepalietė. Mūsų rašytojas Vytautas Alantas parašė veikalą "ROMAS KALANTA", kurį išleido Vilties draugija 1976.

Pastaba: Paskaita, skaityta šių metų šaulių kultūrinės savaitės metu, Kennebunkporte, Maine.

ŠAULIŲ STIPRYBĖ — DRAUSMĖ IR VIENYBĖ

ALGIRDAS BUDRECKAS

Šauliškoji drausmė yra nusakyta LŠST Statute. Ji įpareigoja kiekvieną šaulį sąžiningai eiti ne tik šaulio, bet ir visas lietuvių patrioto pareigas.

Kiekvieno šaulio pareiga yra vykdyti Sąjungos Statutą. Kaip gali būti šaulys drausmingas, jei jis nežino statuto, šauliškoji drausmė yra tikslus, sąmoningas ir sąžiningas statuto vykdymas.

Kiekvienas šaulys stodamas į šaulių gretas pasižada saugoti savo ir savo tautos gerą vardą. Jis visad privalo elgtis kaip doram, drausmingam

ir garbingam šauliui dera. Šaulys atsisakęs duoti tuos pažadus negali būti LŠST nariu.

Kiekvieno šaulio bendradarbiavimas su žmonėmis įpareigoja jį būti tos organizacijos vardo vertu; kelti jos vardą ir garbę; nežeminti savo elgesiu.

Šiandien, kai esame netekę savo bočių krašto — laisvos tėvynės Lietuvos, atsiranda mūsų tarpe pasimetėlių, nedrausmingų ir net kenkiančių kovoje už pagrindinį tikslą: išlikti lietuviams, dirbti, aukotis ir kovoti, kad mūsų broliai lietuviai kuo greičiausiai iš vergų stovyklų būtų paleisti, o tėvynė išlaisvinta.

Drausmė yra pažangos svarbiausias veiksnys, jungiąs organizaciją vieningam darbui. Užtai šauliai, stodami į šaulių gretas, pasižada būti draus-

Lietuvos Šaulių Sąjungos Centro Valdyba prieš posėdį š.m. rugpjūčio 14 d. Union Pier, Mich. Iš kairės į dešinę: J. Žemaitis, A. Šukys, J. Jasaitis, M. Dapkienė, A. Šukienė, S. Bernatavičius, S. Cecevičienė, S. Juozaitis, K. Milkovaitis, V. Išganaitis, P. Padvaiskas, V. Rinkevičius, S. Paulauskas ir A. Markauskas. Nuotr. E. Vengiansko

vienas ilgesnis, aktualia tema straipsnis. Tie straipsniai turėtų būti vienetų susirinkimuose perskaitomi, nagrinėjami ir laiškuose redaktorei komentuojami. Pav., perskaičius susirinkime, išnagrinėjus, išskolus gerąsias ir silpnąsias puses, pavesti vienam dalyviui parašyti laišką redaktorei apie tai kas buvo kalbėta. Nauda būtų dviguba: su straipsnio mintimis susipažintų ir tie, kurie, dėl silpno regėjimo ar senatvės, nebegali skaityti ir būtų artimesnis ryšys tarp redaktorės. Skaitytojų pageidavimai: kokių straipsnių, kokiomis temomis pageidautų, prisidėtų prie mūsų skyriaus įvairesnio turinio.

Tebelaukiam žinių iš įvairių vietovių apie komunistinio okupanto aukas. Tos žinios ateičiai gali būti labai ir labai svarbios. Kol atmintys nešlubuoja, kol faktai atminty neišblukę, surašykim ir palikim tas žinias "T.T." skiltyse užfiksuotas. Tuo būdu mes iš-

pildysime savo įsipareigojimus ir tėvynei ir pavergtiesiems broliams.

Kad skyrius nebūtų sausas ir nuobodus, labai svarbu ir vienas kitas grožinės literatūros gabalėlis: eilėraštis, novelė, įdomūs atsiminimai. Šaulių gretose turime ir rašytojų ir poetų ir gerų pasakorių, bet iki šiol jie "T.T." buvo gana šykštūs, o jų įnašas labai ir labai laukiamas.

Kviečiu visus į talką, prisidėkime visi, tuo praturtinsim savo skyrių, padarysim jį ne tik įdomesniu, bet ir kiekvienam artimesniu. Juk lietuvis visad brangino spausdintą lietuvišką žodį, už jį kovojo, kentėjo, net į kalėjimus ir į katorgą ėjo, bet nuo jo neišsivadėjo. Čia niekas mūsų už jį nepersekioja, niekas nerecenzuoja, reikia tik noro ir laiko. Tad, dalinkimės savo mintimis, savo talentais, įneškime savos kūrybos dalelę į šį savąjį šaulių skyrių!

mingi, paklusnūs ir tose ribose privalo tesėti tą duotą pažadą.

Šaulių uniforma yra šaulių išorinis drausmės ir vienybės pavyzdys. Todėl, Lietuvos Šaulių S-ga Tremtyje pageidauja, kad kuo daugiau uniformuotų šaulių būtų.

Lietuvių tauta, paveldėjusi garbę iš savo praeities didvyrių, privalo išlikti ir kiekvieno šaulio širdyje. Tokiais mes turime stengtis būti ir iš-

likti. Mes, šauliai, privalome priremti petį prie peties ir visomis galimomis išgalėmis padėti Lietuvos Šaulių Sąjungai Tremtyje vesti bekompromisingą kovą už laisvą, suverenią Lietuvos valstybę.

Laimėjimas bus mūsų rankose, jei būsimė drausmingi ir ištikimi šauliškiems idealams, o tarpusavyje susiklausę ir vieningi.

Šaulio tremtinio sunki dalia — kovot už pavergtą Lietuvą!

TĖVYNĖS LAISVĖ

ALGIRDAS BUDRECKAS

*Netekusios laisvės reik labiau mylėti,
Nes sieloj rusena mūs tautos vargai.
Prarastos laisvės skausmą tenka iškentėti,
Gerbt prabočių žemę amžinai.*

*Reikia aukotis už tėvynės laisvę,
Pareiga tai šaulio Lietuvos.
Jei širdis dar plaka šauliškoj krūtinėj,
Jie kovos ir mirs dėl savo tautos.*

*Prarasti arimai ir laukų rugienos,
O sapne vaidenas tėviškės namai.
Tremty prisimenam savas jaunas dienas,
Riedančiai per skruostus graudžiai ašarai.*

*Išauš laisvės rytas pavergtai tėvynei,
Skambės laisvės varpas Lietuvos vaikams.
Grįšim prie Kareivio Nežinomojo Kapo
Ir dėsime vainikus kritusiems šauliams.*

Čikagos, Detrito ir Cicero jūrų šaulių kuopų vadovybės nariai prieš pasitarimą, š.m. rugpjūčio 14 d., Union Pier, Mich. Iš kairės į dešinę, pirmoje eilėje: Ašoklis, Žemaitis, Šukys, Vengianskas ir Rinkevičius. Antroje eilėje: Paulauskas, Zinkus, Vidžius ir Maksvytis. Nuotr. E. Vengiansko

RUSIJOS RAUDONŲJŲ IR VIETINIŲ JUDŲ SIAUTĖJIMAS ZARASŲ KRAŠTE

P. JUZĖNAS

1940 ir 1941 metai Zarasų krašto lietuviams buvo žiauresni, nei kitų Lietuvos vietovių žmonėms. Su pirmaisiais raudonųjų tankais Zarasuose nutūpė pirmasis NKVD agentas kpt. Guskov-Gubanov-Gubaitis, aišku, nei viena pavardė nebuvo tikra. Dėvėjo civilinį korto kostiumą ir visiems rekomendavosi, esąs Gubaitis. Pirmoji Guskovo vietinių, civiliai apsirengusių, rusų slapukiška sargyba gavo uždavinį sekti Zarasų šaulių rinktinės namų ginklų sandėlių. Ginklininkas š. *Masiulis*, dar tankams raižant Lietuvos kelius, ėmė ištaisinėti ginklų knygas ir geruosius ginklus slėpti. Įsitikinęs, kad jį seka ne tik sandėly, bet “palydovai” lydi ir iki namų, taurus patriotas ginklų sandėly nusišovė.

Naujasis Zarasų krašto raudonasis karaliukas Guskov su vietos burliokais: Petrovu ir Zubrovu, dar esant senajai policijai, naktį suėmė iš pasienio policijos atleistą *Zajančkauską*. Tas vyras dingo be žinios. Spėliota ar nebus nuskandintas ežere, pririšus akmenį.

Prieš liaudies seimo rinkimus iš Maskvos atskubėjo dar trys raudonieji: Kovšov, Kunčin ir Majeuskij. Prisidengdami, neva, sekantieji esą liaudies priešai, darbo žmonių išnaudotojai, naktį suėmė šaulius: *Praną Andrijauską, Motiejų Girčį, Joną Samą, Petrą Šiaudinį, Praną Steponaitį, Joną Vasiliauską, Antaną Visokinską ir Kazį Stasiulevičių*. Visi šie vyrai buvo įtakingi Zarasų krašto lietuviai, visų gerbiami ir mylimi. Kur suimtuosius išgavebo, niekas nežinojo.

Darbininkų priešus suėmus, prasidėjo cirkas. Vietos ruskeliai ir žydai pasipylė po miestelius ir kaimus. Trobesių sienas ir pakelių medžius nuklijavo plakatais. Agitacinės brigados šaukė mitingus ir švietė susirinkusius: nei vieno balso buožėms, fašistams, darbo žmonių ėdikams. Kartu juokas ir ašaros — ar ne pasityčiojimas iš žmonių laisvės?! Ir norėdamas už tuos vadinamus “buožes” balsuoti negalėjai, nes sąrašuose buvo tik komunistų išstatyti kandidatai ir tik tiek, kiek reikia išrinkti. Na, ir išrinko, pagal juos beveik 100%. Balsavimo tikrumoje vos 10% patikimųjų ir jėga suvarytu, nors ir grasino, kad bus antspauduojami pasai. Koks džiaugsmingas triukšmas — laimėjom, laimėjom!

Zarasų miesto burmistru atsikvietė iš Kauno

Vinčą Paleckį, kuris visiems raudoniesiems gyrėsi esąs Justo Paleckio pusbrolis. Šį tipą zarašiškiai sutiko labai šaltai. Tuojau ištuštėjo krautuvės — manufaktūros medžiagas ir odas Paleckis dalino veltui.

Kiek turto gavo iš Maskvos atsiųsti “apaštalai”, niekas nežino. Kai kas juokaudavo, kad Ickaus arkliukas nepatrauktų. Padoresnieji vietos rusai ėmė varstyti burmistro duris: “darbo, valgyti duok. Gana propagandos, krautuvės tuščios”.

Na, ir sugalvojo darbą. Ėmė prie šventoriaus atšleitę griaut, žemes vežt. Velėnuot. Paleckis angliškos medžiagos eilutes keisdavo kasdien. Darbininkai niršo. Jaunas, gal 25 metų, inž. Kęstutis Navadničėnas vis prikaišiojo prie darbininkų Paleckiui, kad jis nesirūpina žmonėmis, o tik kasdieniniais mitingais turgaus aikštėj. To NKVD agentams užteko. Šaulys *Kęstutis Navadničėnas* buvo rastas ežero pakrašty, vandenyje. Jokio skrodimo. Laidojo be bažnytinių apeigų, karstas raudonas, lydėjo orkestras. Kapinėse atsisveikino raudonieji. Įstaigos nedarbo, suvarė gyventojus. Trečiąją savo auką komunistai padarė raudonųjų šventuoju.

Neturtinguosius Zarasų gyventojus ūkininkus užpuolė raudonosios gurguolės. Komunistų pastatyti seniūnai atvarė kaimo muzikantus, prievarta suvarė pastotes. Arklių pakinktai ir vežimai buvo apkarstyti raudonais popiergaliais. O šūkių, šūkių ant kartelių: “Kas nedirba, tas nevalgo”. “Teisė į senystę”, išpaišyti du seneliai, virduklis, ant stalo pyragaičiai, seneliukai linksmi šypso. “Teisė į mokslą”. “Žemė tam, kas ją dirba”. Priekiniame vežime didžiulis plakatas: “Kalėjimas fašistams”.

Suvežus ūkininkų turtą į Zarasus, tuojau karinės mašinos išveždavo į “matušką” Maskvą. Kurie neturėjo iš ko atiduoti užkrautos normos, tie ūkininkai būdavo suimami ir žiauriai NKVD agentų — milicininkų naktimis tardomi. Suimtųjų artimieji ieškojo paramos pas kurį dar atliekamo javo rados. Kas galėjo padėjo. Daugelis važiavo į Utenos apskritį pirkti grūdų, ten žemė geresnė ir raudonosios gurguolės nebuvo taip žiaurios. Maskvos agentas negalėjo ar nenorėjo suprasti, kad mūsų žemelė smėliuota, derlius menkas. Tik duok ir baigta. Svarbu kankinti. Negalima sakyti, kad neturiu, nes tada krata. O kas jos norėjo, o gal užčiups ir laikomą ginklą. Gynėsi žmonės ir tikėjosi, kad pragaras neamžinas.

Atėjo bausis 1941 metų birželis. Toji baisi raudonojo šėtono koronė ir tada sunkiausiai palietė Zarasų krašto lietuvius. Suėminėjo nakties glūdumoje šeimas mokytojų, ūkininkų, darbinin-

kų, policijos pareigūnų. Nelaimingųjų sąrašus mūsų Raasonasis Kryžius turi, bet labai sunku surinkti žinias kiek ištrėmė 1944-1958 m. Jau daugelis, buvusių okupuotoj Lietuvoj, pasitarnavo, atvežė šiek tiek žinių, bet daugumas sako: — verkėm, verkėm, bučiavomės, nebuvo laiko, juk apaštalas sekiojo.

Mano žiniomis, baisiojo birželio trėmimų aukos yra labai skaudžios. Skaičiuojama, kad 90% išvežtųjų yra nukankinti. Likusieji, jei dar gyvi, liko amžini invalidai. Mūsų spauda ir radio turėtų paruošti vykstančius į svečius pas savuosius, kad iš savo apylinkių atvežtų žinias apie ištremtuosius ir dabar suimamus, ar žuvusius.

1941 m. baisiojo birželio metu buvo išvežti ir nukankinti šie šauliai, daugumoje šeima kartu su mažais vaikais: *Vincas Gučius, Juozas Belžakas, Motiejus Girčys, Mykolas Gimžauskas, Norbertas Garnys, Jonas Lukoševičius*, jo žmona ir dukra, abiturientė, 18-metė *Aldona, Alfonsas Matiukas, dr. Aleksandras Naglius, Jonas Repšys, Alfonsas Pranckūnas, Jonas Pranckūnas, Jonas Samas, Antanas Pumputis, Juozas Kibirkštis, Jonas Jaruševičius, Jurgis Yla, Juozas Antanasukas ir Kristupas Juzėnas*.

Tuo metu šaulių veikėjas, mok. *Garbžys*, vardo nebepamenu, kilęs iš Vyželių km., Salako vlsč., mokytojavo Zeimių pradžios mokykloj,

Kėdainių apskr. Suimamas nepasidavė ir buvo sušaudytas vietoj. Karui nuslinkus į rytus, jo lavonas buvo atgabentas į tėviškę. Laidotuvėse dalyvavo ir karišką pagarbą atidavė šauliai, laisvės kovotojai ir masės žmonių. Palaidotas Švėdriškių kapinėse, Salanto vlsč.

Blaziejus Vaickus, iš Vilniaus krašto. Dabar būtų apie 80 metų. Baigęs pirmąją Karo Mokyklos laidą. Drausmingas karininkas. Pasienio policijai perėmus sienų sargybas, Vaickus perėjo į Vidaus Reikalų ministerijos tarnybą, girdi, vis arčiau Vilniaus ir savo tėviškės. Buvo šaulių būrio vadas. Okupantai atleido iš tarnybos. Apsigyveno savo įsigytame ūkelyje prie Imbrado. 1940 m. rugsėjo mėn. Imbrado ruskeliai, komjaunuliai suruošė raudonųjų vakaronę Imbrade, pagal iš anksto sugalvotą bolševikinį planą. Atėję į Vaickaus namus ruskeliai, labai meilindamiesi, pakvietė jį į savo vakaronę. Bandyk neiti. Prasiėjęs šokiams, vienas ruskelis išvedęs Vaickienę šokti, viešai, įvairiai kraipydamasis, pradėjęs išdarinėti pornografinius veiksmus. Raudonieji juokėsi ir ploję. Neiškentęs Vaickus šokęs žmonos gelbėti. To komjaunuoliams tereikėję. Griebę Vaickų ir partrenkę ant žemės, pradėję kojomis spardyti, kėdėmis mušti. Netekusį sąmonės vietoj ligoninėn, nugabenę į Utenos kalėjimą, kur 1940 m. rudenį jis ir miręs.

(*Bus daugiau*)

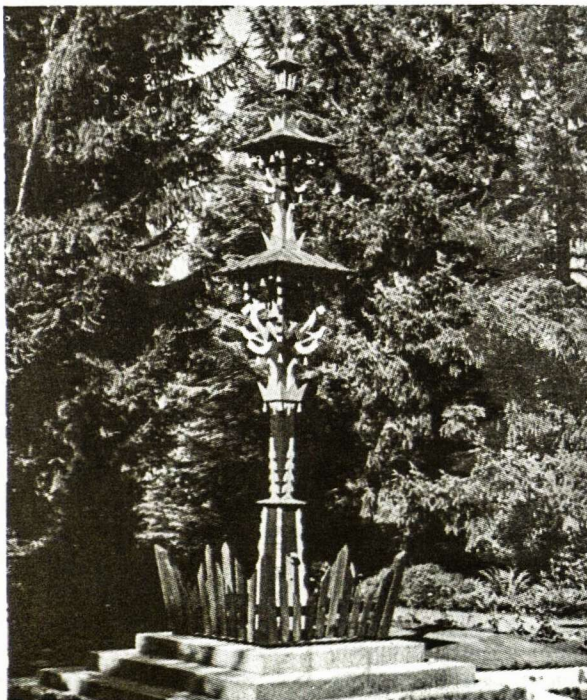
Lietuviškas Koplytstulpis Portlande, Oregone

1962 m. Portlande, Oregone, Jono ir Idos Valauskų iniciatyva, buvo pastatytas didingas, gražus lietuviškas paminklas ir dedikuotas Lietuvos partizanams ir Sibire žuvusiems kankiniams pagerbti.

Kasmet tėvų Servitų šventovėje J. ir I. Valauskai užprašo šv. mišias už Lietuvos Laisvės Kovotojus, Sibiro kankinius ir Romo Kalantos sielas. Šiais metais jie taip pat užprašė š. mišias ir tėvų Pranciškonų koplyčioje St. Petersburg, Floridoj. Abiejose vietose pamaldos buvo atlaikytos birželio 14 d.

Kad paminklas būtų išlaikytas tinkamame stovyje, reikia lėšų, todėl paminklo iniciatoriai prie Lietuvių Fondo atidarė sąskaitą Nr. 2077 ir prašo visus lietuvius, o ypač partizanų, Sibire žuvusių ir išvežtųjų gimines stoti bent su šimto dolerių įnašu į Lietuvių Fondą, nurodant, kad įnašas turi eiti Nr. 2077 sąskaiton. Iš tų įnašų nuošimčių bus prižiūrimas paminklas. Tai būtų kukli gyvųjų auka ir pagerbimas tų, kurie savo gyvybes paaukojo už Tėvynės laisvę.

Paminklo Iniciatoriai

SU TAURIU LIETUVIU PRANU NARVYDU AMŽINAI ATISISVEIKINUS

1976 m. gegužės 24 d. ligoninėj mirė taurus lietuvis Pranas Narvydas.

New Yorko lietuvius ši žinia labai sujaudino, nes velionis Pranas buvo daug kam pažįstamas ir mielas, bei labai artimas.

P. Narvydas buvo gimęs 1887 m. liepos 14 d. Trumpaičių km., Žagarės valsč., Šaulių apskr. Mokėsi pas daraktorių, vėliau baigė Žagarės dviklasę. Tautinę dvasią pažadino pas tetėną Stasiulį rastas „Aušros“ nr., 1884 m. kalendorius ir vėliau perskaityta Simano Daukanto „Lietuvos istorija“. Nuo tada Pranas įsijungė į lietuvišką veiklą.

1903-4 metais jis suorganizavo Jaunimo Lietuviškos Knygos Skaitymo būrelį. Susipažinęs su „Aušros“ numeriais, stojo į talką dr. Jonui Basanavičiui: užrašinėjo kaime išgirstas mįsles, patarles, pasakas ir siuntinėjo į Bulgariją ten gyvenančiam tautos žadintojui. Keletas Prano užrašytų pasakų pateko į J. Basanavičiaus išleistą tautosakos rinkinį — Lietuviškos Pasakos. Rastus senovinius pinigus taip pat siūsdavo Basanavičiui, iš kurio gaudavo padėkos laiškus, kuriais Pranas labai didžiavosi. Ilgainiui susidarė tų senovinių pinigų ir įvairių medalių gražus rinkinys, kurį Lietuvai atsiėmęs ir įsteigus Vytauto Didžiojo Kultūros muziejų, Pranas persiuntė jo direktoriui P. Galaunei ir iš jo gavo labai gražią padėką.

Persekiojamas už lietuvišką valdžią caristinės valdžios, 1905-7 metais jis persikėlė į Petrapilį. Bet ir Petrapily pradėjo jį persekioti, todėl 1907 m. atvyko į Ameriką ir apsigyveno Brooklyne, N.Y., vadinamoje Jukelio komunoje, įsijungė į socialistinį sąjūdį, tačiau 1910 m. su socialistiniu sąjūdžiu nutraukė ryšius ir įsijungė į tautinę veiklą. Įsijungė į Vaidyla — Simano Daukanto d-ją 1908-14 m., M. Petrausko scenos mylėtojų chorą 1910-11 m. M. Petrauskui vadovaujant, choras pastatė operetas: „Birutė“, „Velnias Išradėjas“, „Šienapiūtė“, „Malūnininkas ir Kaminkrėtys“. Pranas jose vaidino.

Įsijungė į organizacijas: SLA, TMD, ALT, LB, Tautininkų klubą, kurio buvo steigėjas, nuolatinis valdybos narys, pirmininkas, ALT New Yorko I-asis skyrius ir Tautininkų klubas Praną Narvydą išsirinko garbės pirmininku. Bendradarbiavo spaudoje nuo 1907 metų: „Vienybėje Lietuvininkų“ (kol buvo tvarkoje), buvo „Tarkos“ admin. vedėjas 1912-14 m. Rašinėjo „Dirvai“, „Darbininkui“. Nors aukštesnio mokslo nebuvo pasiekęs, tačiau jo rašiniai būdavo įdomūs,

lengvai skaitomi. 1909 m. Pranas vedė Oną Norvaišaitę. Išaugino du sūnus, Vytautą ir Algirdą.

Atsikūrus nepriklausomai Lietuvai, į Ameriką atvykdavo įvairūs pareigūnai. Pranas buvo pakviestas dirbti į Lietuvos misijos štabą, finansinę atstovybę 1920-21 m. Dirbo su adv. J. Vileišiu, dr. J. Žilium ir J. Žadeikiu. Talkininkavo atvykstantiems aukų rinkti organizacijų atstovams. Per misijos įstaigą perėjo aukų apie du milijonai dolerių. Iš Kauno spaudos Pranas sužinojo, kad įsteigė Lietuvos studentų sąjungą, pasiūlydamas „Korp. Neo-Lithuania“, ir kad jų atstovas atvyksta į Ameriką rinkti aukų korp. namų statybai. Korp. Neo-Lithuania pasiuntė į Filadelfiją V. Banaitį, kurio teta J. Pranaitytė buvo kun. A. Miluko leidžiamo laikraščio „Žvaigždė“ redaktorė. Per kun. Miluką Banaitis susirišo su J.O. Širvydu, „Vienybės“ redaktorium. Širvydas sudarė komitetą atstovams globoti ir juos finansiniai remti. Į tą komitetą įėjęs ir Pranas. Jis atstovus globojo ir finansiniai rėmė. Korp. Neo-Lithuania, vertindama Prano Narvydo paramą, 1927 m. suteikė jam mecenato vardą ir prisiuntė diplomą.

Įsisteigus Lietuvoj Šaulių Sąjungai, jai buvo reikalingos patalpos. CV siuntė į Ameriką A. Žmuidzinavičių rinkti aukų Šaulių namų statybai. Pranas ne tik pats aukas rinko, bet ir nurodė kitus talkininkus, kurių dėka darbas buvo sėkmingas. 1924 m. Pranas Lietuvos Šaulių S-gos apdovanotas Šaulių Žvaigždės Ordinu, pakeltas į garbės narius, ir jam suteiktas diplomats.

1940 metais, II Pasaulinio karo metu rusams komunistams okupavus Lietuvą ir vėliau daugeliui lietuvių pasitraukus nuo raudonojo siaubo, vėl buvo reikalinga skubi pagalba, padėti jiems. Pranas pradėjo siuntinėti siuntinius, rašinėti laiškus, į kuriuos įdėdavo vieną kitą „žaliukę“ laukutvių. Sudarė apie 30 afidavitų. Jo butas būdavo pakietų pakavimo ir siuntimo vieta, o pradėjus vykti dybukams — viešbutis, kuriame jis net savo lovą dažnai užleisdavo, o pats ant grindų permiegodavo.

Gyvenimo saulėleidžiui artėjant, seko jo fizinės jėgos, neapjėgdavo lankyti lietuviškų parengimų, nors protas iki pat pabaigos buvo šviesus. Domėjosi lietuviška veikla, vis telefonu teiraudavosi, kaip pavyko vienas ar kitas parengimas. Nors akims nusilpus sunkiai galėjo skaityti, tačiau savo duoklę spaudai paremti visad atiduodavo. Rėmė visas lietuviškas organizacines, išskyrus komunistines ir prokomunistines. Kasmet atiduodavo savo metinę duoklę BALFui, LB, parapijai, Tautos Fondui

A.a. Pranas Narvydas, Šaulių Žvaigždės Ordino kavalierys, Šaulių Centro Valdybos apdovanotas 1924 metais. Mirė 1976.V.24.

ir paskutiniaisiais metais iš savo kuklios pensijos paaukojo Lietuvį Fondui 200 dol. Kol galėjo, Pranas prisidėdavo prie kiekvieno lietuviško darbo, o nepajėgdamas prisidėti darbu, paremdavo savo auka. Tai buvo didžiadvasis lietuvis patriotas.

Lengvai valdė plunksną. Rašinėjo straipsnius į laikraščius, kurie išsibarstę daugelyje laikraščių. 1968 m. jo straipsniai, spausdinti ir nespausdinti, LTS-gos I-jo sk. iniciatyva buvo surinkti ir išleisti atskira knygele „Gimtiniais Takais“ 242 psl. 1969 m. jo brolis Jonas savo lėšomis išleido jo poezijos rinkinį „Gimtinis Takais“.

Atiduoti paskutinę pagarbą kilniam lietuviui prisirinko pilna Marytės Šalinskienės koplyčia. Prof. dr. Br. Nemickas puikiai pravedė atsisveikinimą. Atsisveikinimo maldas sukalbėjo kun. Stasys Raila. Konsulas A. Simutis iškėlė velionio nuopelnus Lietuvai ir lietuviams. Kazimieras Bačauskas, kalbėdamas šaulių vardu, priminė velionio nuopelnus Šaulių S-gai. Inž. Juozas Butkus, kalbėdamas Neo Lithuania vardu, pasakojo, kodėl velioniui buvo suteiktas mecenato vardas. Juozas Maurukas, ALT S-gos I-jo sk. New Yorke vardu velionį pagerbė kaip sk. Garbės Pirmininką. Akt. Vitalis Žukauskas iškėlė velionį kaip teatrinio meno rėmėją ir vaidintoją.

Sekančią dieną po koncelebracijų mišių Apreiškimo parapijos bažnyčioj, velionis amžinam poilsiui buvo paguldytas šv. Jono kapinėse, greta žmonos. s.k.b.

“STASIO BUTKAUS” ŠAULIŲ KUOPA TURI NAUJĄ VALDYBĄ

Liepos 25, Adelės ir Jono Poderių namuose, “St. Butkaus” kuopos naujai išrinkta valdyba sušaukė pirmą posėdį. Posėdžio pradžioje kuopos valdybos pirmininkas Vincas Tamošiūnas supažindino su kuopos ir šaulių atliktais darbais. Šauliai dirba ne tik kuopoje, bet įsijungę ir į kitas organizacijas: BALFe, Detroito Kultūros ir Dariaus ir Girėno klubuose, Lietuvių Namų draugijoje, Wayne State Universitete lietuviškam kambariui įrengti ir JAV Bicentennial komitetuose; dalyvauja Tarptautinio Instituto ruošiamose mugėse ir puošia ten turimą langą; vadovauja Vasario 16-tos gimnazijai remti būreliams ir renka jai aukas. Kanklininkų ansamblis, vadonaujamas Danutės Petronienės ir administruojamas Emilijos Kutkienės, gražiai reprezentuoja kuopą ne tik lietuvių, bet ir amerikiečių tarpe.

Šauliai kartu su lietuvių Bicentennial komitetu turėjo pastatę gražią lietuvišką platformą-vežimą; Pavergtų Tautų festivaliui — dvejus namelius: Kultūrinį ir Politinį, gražų lietuvišką kryžių. Su vežimu dalyvavo Detroito mieste ir Dearborn Hts. rengiamuose paraduose. Ypač gražiai pasirodė kanklininkės, vadovaujamos D. Petronienės, su lietuvišku vežimu liepos 3 d. Dearborn Hts. suruoštamame parade. Tai buvo vienas iš visų gražiausių ten dalyvaujančių vežimų. Jis buvo visų gražiai įvertintas — lietuvių ir amerikiečių.

Pavergtųjų Tautų festivalyje įrengta lietuviška sodyba su lietuvišku kryžiumi, kultūrinio ir politinio nameliu ir dviem kultūriniais langais buvo visų lankytojų dėmesio centru ir tas labai gražiai reprezentavo lietuvius.

Gan gražiai šauliai reiškiasi spaudoje: š. Stefa Kaunelienė redaguoja “Tremties Trimitą”. Jame bendradarbiauja: Vladas Mingėla, Antanas Grinius, Jonas Švoba ir Vincas Tamošiūnas.

Dr. Kosto Jurgėlos leidžiamam veikalui, Lithuania — Outpost for Freedom, komisiją sudaro šauliai: pirmininkas Vincas Tamošiūnas, redaktorius ir lėšų tiekimo — Jonas Švoba, Stefa Kaunelienė ir Vladas Mingėla. Kuopa jo išleidimui yra sudėjusi 3,000 dol. Garbės š. Juozas Tamošiūnas vienas pats veikalo išleidimui įnešė 1,000 dol.

Kuopos pirmininkas Vincas Tamošiūnas 6 metus vadovavo Lietuvių šaulių Sąjungai Tremtyje ir jam vadovaujant iš 9 kuopų ji išaugo iki 28. Kaip kad matote, kuopos nuopelnai yra dideli. Klysta tie, kurie sako, kad kuopa merdi, baigdamas pasakė Vincas Tamošiūnas.

Išrinktoji valdyba pareigomis pasiskirs-

tė taip: Vincas Tamošiūnas — pirmininkas, kun. Alfonsas Babonas — kapelionas ir jaunimo vadovas, Stefa Kaunelienė ir Vladas Mingėla — vicepirmininkai, Petras Želvys — sekretorius, Juozas Augaitis ir Feliksas Blauzdys — izdininkai, Adelė Poderienė — moterų vadovė, Danutė Petronienė — kanklių ansamblio vadovė, Emilija Kutkienė — kanklių ansamblio administratorė, Antanas Grinius — spaudos ir informacijos vadovas, Kazys Sragauskas — foto-reporteris.

Valdybai pasiskirsčius pareigomis, padaryti šie nutarimai: rugpiučio 22 d. 12 val., Sofijos ir Adolfo Vasiulių vasarvietėje, prie Dainavos, surengti išvyką-gegužinę. Joje istorikas Jonas Švoba supažindins su rašytojo Vytauto Alanto parašyta ir išleista knyga “Romas Kalanta”. Turėsime laimėjimų ir sesių šaulių vaišes.

Rudenį, spalio 24 d. 12:30 val., Lietuvių Namuose, turėsime kultūrinę popietę su menine programa ir vaišėmis.

Vincas Tamošiūnas atstovaus “St. Butkaus” šaulių kuopą Jurašams priimti komitete. Dail. Antanui Rūkštelei spalio mėn. sueina 70 metų. Ta proga jam bus pasiūstas sveikinimas. Antanas Rūkštelė yra “Romo Kalantos” šaulių kuopos pirmininkas, dr. K. Jurgėlos veikalo meniškas apipavidalintojas ir knygos ekpedicijos narys.

Bus leidžiamas kuopos biuletėnis. Posėdžiui pasibaigus, moterų vadovė Adelė Poderienė pakvietė valdybos narius į savo puošnius namus užkandžių. Vaišių metu skambėjo dainos ir buvo vedami pasikalbėjimai. Kuopos p-kas Vincas Tamošiūnas padėkojo p.p. Poderiams už surengtas tokias puikias vaišes. Jis išsitarė: — Aš paprašiau ponios Poderienės paruošti mums keletą sumuštinų, o ji surengė mums visą balių”. Gražiai ir jaukiai praėjo “St. Butkaus” šaulių kuopos naujosios valdybos posėdis vaišingų Adelės ir Jono Poderių namuose.

Antanas Grinius

PAVYKUSI ŠAULIŲ JUBILIEJINĖ KULTŪRINĖ SAVAITĖ

Centro Valdybos pavedimu Naujosios Anglijos Šaulių Rinktinė, kurią sudaro Bostono, Brocktono ir Worcesterio kp., š.m. liepos 3-10 d.d. Kennebunkport, Maine, Tėvų Pranciškonų sodyboje pravedė Jubiliejinę Kultūrinę savaitę. Kultūrinei savaičiai vadovavo rinktinės pirmininkas br. Juozas Stašaitis, komendantas br. Algis Zenkus, sekretorė sesė Elena Gorodeckienė, kultūrinės dalies vadovas br. Vladas Gedmintas, sporto vadovė sesė Julija Šaulienė, ūkio vadovas br. Petras Šaulys.

Jau liepos 3 d. pradėjo rinktis kp. atstovai su savo kp. vėliavomis. Nors kai kurių pečius ir slėgė amžiaus našta, tačiau visi buvo kupini energijos ir giedrios nuotaikos.

Judrusis vadovas J. Stašaitis davinėjo paskutinius nurodymus pareigūnams, o Tėvas Rafaelis nurodinėjo kambarius. Kas dar spėjo, bėgo į virtuvę po kelionės pasistiprinti ir atsigaivinti.

Atvyko: CV vicepirm. br. Alfą Šukys su žmona ir dviem “Švyturio” jūrų šaulių kp. šauliais, iš tolimojo Los Angeles miesto — “Juozo Daumanto” kp. pirm. br. Kazimieras Karuža, New Yorko “Simo Kudirkos” šaulių kp. vicepirm. su penkiais atstovais, Brocktono kp. pirm. br. R. Belkevičius su 4 atstovais, Worcesterio kp. pirm. Algis Zenkus su 20 atstovų, St. Petersburgo “Romo Kalantos” kp. sekretorė Emilija Grušniene su vyrų, Detroito “Stasio Butkaus” kp. Joana ir Jonas Švobos, buvęs CV pirm. Vincas Tamošiūnas ir kp. kapelionas kun. Alfonsas Babonas bei A. ir J. Poderiai, Kanados rinkt. sekretorė Ada Petraitiene ir Hamiltono “Algirdo” kp. sesė Kanopienė, St. Catharines kp. pirm. Adolfas Šetikas ir iš Čikagos “Vytauto Didžiojo” rinkt. sesės Šilingaitės. Savaitgalį praleisti suvažiavo daugiau šaulių. Registruotų atstovų susidarė apie 70.

Liepos 3 d. 8 val. vakare įvyko susipažinimo vakaras. Pasiūkota ir padainuota iki vidurnakčio. Buvo puiki proga susipažinti, susirasti naujų draugų ir užmegzti pažinčių.

Sekmadienį, liepos 4 d., 9:30 val. ryte buvo vėliavos pakėlimas, po to, salėje, posėdis. Visiems sustojus, į sceną buvo įneštos septynios vėliavos. Priešais stovėjo didelis Vytis ir trys žvakės.

Posėdį atidarė stovyklos vadovas J. Stašaitis. Į garbės prezidiumą jis pakvietė: CV vicepirm. Alfą Šukį, buv. CV pirm. Vincą Tamošiūną, Tėv. Leonardą Andriekų, OFM, Sibiro kalnę ir knygos “Pėdos Mirties Zonoje” autorę Elena Juciūtę, Los Angeles kp. pirm. K. Karužą, Kanados rinkt. sekr. Adą Petraitiene, St. Petersburgo “Romo Kalantos” kp. sekr. Emiliją Grušniene, Bostono “Gležinio Vilko” Jaunimo šaulių kp. atstovę Juliją Gauslytę ir Spaudos atstovais — Joną Švobą ir Kazimierą Bačauską.

Pirm. J. Stašaitis paprašė CV vicepirm. Alfą Šukį uždegti pirmąją žvakę, kad ji primintų priešų nukankintus ir žuvusius šaulius, antrąją uždegė Sibiro kalinė Elena Juciūtė — Sibiro tremtinių atminimui ir trečiąją — už Lietuvos laisvę žuvusiems jaunuoliams prisiminti — uždegė jauna šaulė Julija Gauslytė. Buvo sugiedoti himnai ir Tėv. Leonardas Andriekus paskaitė invokaciją.

CV vicepirm. Alfa Šukys paskaitė Sąjungos pirm. Karolio Milkovaičio sveikinimą ir pasveikino savo vardu. Sveikino buvęs CV pirm. Vincas Tamošiūnas, Tėv. Leonardas Andriekus, "Dau-manto" kp. pirm. K. Karuža kiek ilgėliau kalbėjo apie savo kp. veiklą, lin-kėjo vieningo, našaus darbo ateityje. Dar sveikino Ada Petraitienė, Adolfas Še-tikas, Moterų vadovės vardu sveikino E. Gorodeckienė.

Po posėdžio buvo uždegtos žvakės, jas uždegusių buvo nuneštos, lydint vėliavoms ir išsirikiavusiems šauliams, į vienuolyno šventovę ir pastatytos joms paskirtoje vietoje. Koncelebracinės mišias laikė septyni dvasiškiai. Paminėta Amerikos 200 metų sukaktis ir 750 m. nuo šv. Pranciškaus gimimo. Tai diena pri-taikytą pamokslą pasakė Tėv. Leonar-das Andriekus, OFM. Giedojo Brock-tono parapijos choras, vadovaujamas muz. Juliaus Gaidelio. 2 val. p.p. 5 minutes skambėjo laisvės varpas, Brocktono vy-rų choras sugiedojo Amerikos himną ir kelias patriotines dainas. Po oficialiosios dalies, vienuolyno sodyboj vyko

dalyvių gegužinė. JAV 200 metų sukak-ties minėjimas buvo baigtas 4 val. sa-lėje koncertu. Salė buvo pilnutėlė. Brock-tono parapijos choras, diriguojant muz. Juliu Gaideliui, puikiai padaina-vo. Garbė choro vadovui ir daininin-kams. Reikia skatinti jaunimą, kad įsi-jungtų į chorą.

8 val. v. toje pačioje salėje įvyko ba-lius su šokiais. Pasišokta ir padainuota iki vėlumos. Savaitės programa buvo taip sutvarkyta, kad nuobodžiauti nebuvo ka-da, visas laikas buvo paskirstytas įvai-riems užsiėmimams. Buvo skaitytos 5 paskaitos, surengtos dvi parodėlės.

Liepos 5 d. po pietų buvo atidaryta Sibiro kalinės Elenos Juciūtės suruošta Sibiro kalinių darbų parodėlė. Ji papa-sakojo apie Sibiro kalinių gyvenimą tai, ko nėra jos knygoje "Pėdos Mirties Zo-noje". Ji pasakojo labai įdomiai, o da-lyviai gyvai sekė jos pasakojimą ir la-bai domėjosi eksponatais. Po jos pasako-jimo, stovyklos vadovas J. Stašaitis skai-tė paskaitą: "Atominis karas ir apsauga". Paskaita buvo labai įdomi, be to, pre-legendas padalino literatūros ir prašė ją

paskleisti savo kuopose. Vakare įvyko kp. pirm. ar jų atstovų posėdis.

Liepos 6 d. rytą buvo supažindinimas su Vytauto Alanto knyga "Romas Ka-lanta". Posėdį atidarė J. Stašaitis ir to-limesnį vadovavimą pavedė V. Tamo-šiūnui. Po trumpo įžanginio žodžio, V. Tamošiūnas paprašė sesę Onutę Grausly-tę uždegti Romui Kalantai prisiminti žvakę. Apie knygą, kurią spausdino Vil-ties d-ja, Klevelande, kalbėjo istorikas Jonas Švoba. Trumpai perbėgęs Lietu-vos istorijos raidą, palietęs Lietuvos oku-paciją, bolševikinės mokyklos auklė-jimą, priedė prie to, kas vertė Romą Kalantą tragiškai mirti susideginant. Anot kalbėtojo, tai tėvynės meilės di-džioji auka. Sesė Julija Šaulienė paskai-tė Romo Kalantos garbei parašytus ke-lis eilėraščius, o Julija Grauslytė pa-skaitė kelias ištraukas iš knygos. Bos-tono "Geležinio Vilko" kp. dvi sesutės ir brolis, pritardami gitara, padainavo savo kūrybos keletą dainelių. Rinktinės pirm. J. Stašaitis jaunuolius apdovanojo "Romas Kalanta" knygomis.

Po pietų pradėtas pirmasis ratas šau-

Detroito jūrų šaulių "Švyturio" kp. sesės prie savo rankdarbių. Jūrų šaulių "Švyturio" kp. moterų va-dovės Angelės Šukienės rūpesčiu buvo suorganizuoti tautodailės kursai. Kursantės suruošė savo darbų parodėlę šv. Antano parapijos patalpose. Dalis kursančių prie savo rankdarbių: Cecilija Balsienė, Angelė Šukienė ir Emilija Lungienė. II eilė: Sofija Sirutienė ir Veronika Pleskienė. Nuotrauka foto korespon-dento Kazimiero Sragausko

dymo iš orinių šautuvėlių. Sportas išjudino vyrus, moteris ir svečius. Šaudymui vadovavo stovyklos vadovas su komendantu. Dalyviai aistringai varžėsi.

Liepos 7 d. buvo tęsiamas šaudymas. Be to, vyko plaukimo, rutulio, kočėlo, kamuolio, strėlių mėtymai į taikinių ir tolį. Algis Zenkus pravedė stalo teniso varžybas. Visomis sporto šakomis susidomėjimas buvo labai didelis. Vakare 8 val. dr. Dovydaitis skaitė paskaitą "Alkoholio žala žmogaus organizmui". Prelegentas trumpai paminėjo maisto įtaką žmogaus organizmui ir nurodė alkoholio žalą. Paskaita buvo labai įdomi ir aktuali, todėl sekė labai gyvos diskusijos.

Liepos 8 d. 9 val. buvo skaityta Kazimiero Česnoso paskaita "Koks turi būti šaulys". Paskaita buvo labai gerai paruošta, paremta daviniais. Gera būtų, kad visos paskaitos būtų atspausdintos "Tremties Primitė". Po paskaitos vyko sesės Šakelienės darbų parodėlė, kuria dalyviai labai domėjosi. Po parodėlės sesės šaulės apžvelgė savo veiklą. Sesė Ada Petrauskienė papasakojo apie šaulių moterų veiklą nepriklausomos Lietuvos laisvai. Sesė Juciūtė — apie vieningą šaulių moterų veiklą, sesė Gorodeckienė — apie moterų veiklos gaires. Vakare buvo paruošta vakarienė po atviru dangum.

Liepos 9 d. ryte vyko bendras posėdis ir Tėv. Leonardo Andriekaus paskaita: "Lietuvos Bažnytinės provincijos įsteigimo 50 metų sukaktis". Paskaita buvo labai įdomi, išskirti istoriniai faktai, buvusios intrigos, kurios tuo laiku spaudoj nebuvo paminėtos. Ta proga dalyviai buvo supažindinti su juo šiemet išleista poezijos knyga "Už Vasaros Vartų".

Tą dieną buvo užbaigtos visos sporto varžybos, vakare buvo kuriamas lauzas, kurį pradėjo stovyklos vadovas J. Stašaitis; pakviesdamas CV vicepirm. Alfą Šukį uždegti laužą, o Rinkt. švietimo ir kultūros vadovą pravesti laužo programą. Gedmintas laužą pravedė pakaitom su Elena Gorodeckiene. Laužo programa: bendros dainos, deklamacijos ir nuotaikingi pasakojimai. Programoj dalyvavo V. Tamošiūnas, Elena Juciūtė, Juozas Stašaitis, Adolfas Šetikas, Tėvas Rafaelis, sesė Kanopienė ir Bostono jaunųjų trio su gitara. Laužo programa buvo gyva ir laužas labai nuotaikingas.

Liepos 10 d. įvyko vėliavų nuleidimas ir atsisveikinimo posėdis. Vėliavų nuleidimui vadovavo stovyklos komendantas Algis Zenkus. CV vicepirm. A. Šukys tarė trumpą žodį, sugiedojus tautos himną, buvo nuleistos vėliavos ir visi rikiuotėje su vėliavomis suėjo į sa-

lę. Ant scenos buvo sudėtos sportininkams dovanos: 11 trofėjų ir 9 knygos su pagyrimo lapais. Dovanas įteikė CV vicepirm. Tėv. Leonardui Andriekui buvo įteiktas Šakelienės darbo gražus laivas ir čekis. Buvo apdovanotas Šakelienės rankdarbiu ir stovyklos vadovas. Atsisveikinimo kalbas pasakė: Tėvas Andriekus, Alfa Šukys ir stovyklos vadovas J. Stašaitis, kuris padėkojo visiems dalyviams ir ypatingai Tėvams Pranciškonams.

Sugiedojus himną, buvo išneštos vėliavos, užgesintos žvakės ir dalyviai pradėjo skirstytis į namus.

ŠKB

ŠAULIAI ATŠVENTĖ TAUTOS ŠVENTĖ

"Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinė, š.m. rugsėjo 4 d. Šaulių namuose Čikagoje, iškilmingai paminėjo Tautos šventę.

Jau gerokai prieš 7 val. vakaro visa salė prisipildė šaulių ir svečių.

Minėjimą atidarė rinkt. pirm. V. Išganaitis. Jis savo kalboje trumpais bruožais priminė šauliams meilę savo tautai ir tėvynei Lietuvai. Jis ragino dar su didesniu ryžtu dirbti ir kovoti už tautos laisvę ir valstybės nepriklausomybę. Jo žodžiais: "Juo daugiau dirbsime, tuo mūsų ateitis bus šviesesnė".

Po vėliavų įnešimo buvo sugiedotas Lietuvos himnas.

Šaulys J. Jasaitis savo trumpoje paskaitoje apibūdino Tautos šventės reikšmę. Jis ragino nenuilsti ir nuleisti rankų ir dirbti visomis galimomis priemonėmis, kad pavergtus brolius tėvynėje išvaduotume. Prelegento pagrindinė mintis buvo reiškiamą, kad lietuviai išliktume ir padėtume mūsų broliams tėvynėje, nes okupantas veda rusifikacijos darbą. Šiandien Lietuvoje, vietoj tėvynės, okupanto yra peršamas žodis tėviškė.

Rugsėjo 8-ji yra tautos atgimimo ir išlikimo šventė.

Išnešus vėliavas buvo sveikinimai. Šaulių S-gos garbės narys V. Mantautas pasveikino rinktinę, o ramovėnų vardu — A. Juškevičius.

Meninėje programoje A. Kėvėžos "Pomėg 8-jai Rugsėjo" išpildė: Rūta ir Rita Česnauskaitės, Ramunė Tričytė, Jonas Platakis ir Feliksas Kasperas. Sol. Tadas K. Rūta padainavo keleta arijų iš operų, akomponavo muz. M. Motekaitis. Meninę programą pravedė J. Petrauskas.

Po visų iškilmių buvo gražiai parengti stalai vaišėms. Moterų vadovė S. Cėcevičienė su sesėmis šaulėmis buvo pri-gaminusios skanių valgių. Muzikos gar-

sams aidint, buvo pasišokta iki vėlyvos nakties.

Tenka tik sveikinti ir dėjuoti, kad šaulių rinktinė puoselėja mūsų tautos ir valstybės šventes, kurias šventėme Lietuvoje.

Algirdas Budreckas

ŠAULIŲ ŽINIOS IŠ ST. CATHARINES, ONTARIO

Svarbūs ir naudingi nutarimai

Niagaros pusiasalio "Povilo Lukšio" šaulių kp. rugpjūčio 15 d. sušaukė valdybos posėdį, kuriame nutarė: paskirti 75 dol. tautinių šokių grupei "Nemunas", vykstančiai į Čikagoje V tautinių šokių šventę; 30 dol. paskyrė skautams, nes jie mūsų kolonijoj labai aktyvūs ir nutarė suruošti kuopos penkmečio minėjimą.

Penkmečio minėjimas įvyks spalio 2 d. 1976 m., 185 Bunting Rd., St. Catharines, ten kur buvo Joninės. Laukiamie svečių ir iš kitų dalinių iš Kanados ir Amerikos.

LŠST Visuotinis Atstovų suvažiavimas, įvykęs š.m. balandžio 24-25 dienomis, Toronte, per to. suvažiavimo organizatorių, Jaunimo vadovą ir "Vlado Pūtvio" šaulių kp. p-ką Stasį Jokubaitį gavo eilę sveikinimo telegramų iš Kanados ir Ontario aukštųjų pareigūnų.

Buvusio Kanados Ursienų Reikalų ministerio, dabar ministerio pavaduotojo Mitchell Sharp telegrama:

Labai apgailėstauju, kad negaliu dalyvauti Jūsų suvažiavime. Aš turėjau laimės pažinti daugelį kanadiečių, atvykusių iš Lietuvos ir Pabaltijo kraštų ir pamačiau kokį didelį įnašą jie davė įvairiose Kanados gyvenimo srityse.

Jūsų ir Jūsų vaikų meilė Lietuvai ir jos nepriklausomybei, randa atgarsį mano ir kitų kanadiečių, kurie laisvę ir demokratiją stato virš visko, širdyse.

Mitchell Sharp

Mielas p. Jokubaiti,

Jūsų pakvietimas man ir mano žmonai būti garbės svečiais Jūsų Suvažiavime balandžio 24 d. labai vertinamas.

Labai norėtume dalyvauti, tačiau su apgailėstavimu turime pranešti, kad tuo laiku būsime JAV.

Tačiau mes siunčiame visiems atstovams ir svečiams mūsų nuoširdžiausius sveikinimus ir linkėjimus sėkmės jūsų siekiose.

Jūsų organizacijos nariai yra atstovai laisvosios Lietuvos kovoje prieš sovietinės Rusijos imperializmą. Bendradarbiavimas su kitomis pavergtomis tauto-

mis teikia vilčių, kad kovotojų už laisvę viltys taps tikrove.

Nuoširdžiai jūsų

Senatorius Paul Yuzyk

— — —

Mielas p. Jokubaiti,

Apgailestaudamas, pranešu Jums, kad nenumatytos aplinkybės verčia mane būti JAV po balandžio 25 d., todėl negaliu dalyvauti su Jumis Jūsų LŠST suvažiavime.

Būsiu dėkingas, jei mano apgailestavimą perduosit suvažiavimui, kartu su mano sveikinimais ir linkėjimais LŠST suvažiavimui. Mano pagarba šauliams.

Su gražiausiais asmeniškais linkėjimais, su pagarba

Stanley Haidasz

— — —

Mielas p. Jokubaiti,

Nors negalėsiu dalyvauti Jūsų Suvažiavimo bankete Lietuvių Namuose, LŠST suvažiavimo metu, pasinaudodamas šia proga siunčiu Jums ir visiems atstovams savo sveikinimus ir linkėjimus, kad suvažiavimas būtų sėkmingas.

Reiškiu savo susižavėjimą Jūsų pastangoms išlaikyti laisvės savo tėvynei dvasią. Laisvės troškimas ir viltys ją atgauti niekada nemiršta žmonėse.

Su pagarba

Martin O'Connell, M.P.

Scarborough East

(Buv. Kanados Darbo min.)

— — —

Ontario premjero William Davis telegrama:

Jūsų pirmo suvažiavimo Kanadoje proga, man itin malonu pasveikinti LŠST atstovus, susirinkusius Toronto Lietuvių Namuose. Labai apgailestauju, kad ypatingai perkrauta darbotvarkė neleidžia man pasveikinti Jūsų asmeniškai.

Esu labai dėkingas už progą pareikšti mano didžiųjų pagarbą pasišventusiems veteranams, kurie stovėjo savo krašto sargyboj taikos ir karo metais. Mūsų pareiga išlaikyti šviesių prisiminimų, kurių drąsa ir narsumas praeity užtikrinomums visiems dabartinį aukšto lygio gyvenimo standartą Kanadoj.

Ontario vyriausybės ir gyventojų vardu sveikinu visus, iš šio krašto ir JAV suvažiavusius ir mūsų provincijos sostinę, tikėdamas, kad viešnagė Ontario bus džiaugsminga. Linkiu sėkmės šiam pirmajam Kanadoj LŠST suvažiavimui.

William Davis

Ontario Premjeras

Ligos aplankė "Stasio Butkaus" kp.

šaulius

Providence ligoninėj po operacijos sveiksta kp. p-kas, buvęs LŠST p-kas, Vincas Tamošiūnas. Jam kuopos valdy-

ba ir visi šauliai linki kuo greičiau susitiprėti ir grįžti į namus ir toliau energingai vadovauti kuopai.

Kuopos vicepirmininkas, buvęs CV Spaudos ir Informacijos vadovas, Vladas Mingėla, grįžęs po širdies priepuolio iš Cottage ligoninės sveiksta savo namuose, sesės Lidijos priežiūroj. Linkim sustiprėjus vėl imtis plunksnos šauliškos idėjos garsinimui.

Providence ligoninėj taip pat guli buvęs "Stasio Butkaus" kp. p-kas Juozas Lesčinskas. Mielajam buvusiam pirmininkui linkime greičiau pasveikti ir sustiprėjus grįžti į brolių ir sesių tarpą.

BICENTENNIAL PARODA DETROITO TARPTAUTINIAM INSTITUTE

Detroito Lietuvių Bicentennial katas, norėdamas tinkamai atžymėti JAV 200 metų sukaktį, ankstyvą pavasarį paruošė darbų planą, kad Detroito lietuviai turėtų progos iškelti savo siekius, pabrėžiant savo lojalumą šiam mus priglaudusiam kraštui, kartu pabrėžti, kad ne geresnio ir sotesnio gyvenimo ieškodami mes čia atvykom, bet laisvame krašte skelbti apie Lietuvos okupaciją, jos gyventojų naikinimą ir rusinimą, jų žmogiskųjų pagrindinių teisių pažeidimus ir vykdomą prieš lietuvių tautą genocidinę politiką.

Lietuviai su savo motorizuota platforma dalyvavo liepos 3 d. didžiausiame pasauly parade ir atkreipė stebėtojų dėmesį į Lietuvos padėtį. Sugedus išnuomotam vilkikui, pateko į amerikietiškąją spaudą.

Didingas Čiurlionio koncertas, puošnioje Fordo Auditorijoje, sutraukė gausybę lietuvių ir kitataučių. Tai buvo mūsų meno puota, kai savo liaudies dainomis, liaudies instrumentų muzika ir tautiniais šokiais parodėm savo amžiais kauptus tautinius lobius.

Dearborn Heights ruošiamame parade ir vėl mūsų motorizuotas vežimas ir kankininkės su vadove Danute Petroniene susilaukė karštų katučių iš žiūrovų minios.

Pavergtų Tautų Festivaly lietuvių specialiai pastatytas namelis ir lietuviškas kryžius su propogandiniu nameliu, kurio sienoj iškabintas didžiulis žemėlapis liudijo lankytojams apie sovietinės Rusijos imperialistines užmačias, atkreipė televizijos dėmesį ir žiūrovai vakare ekrane matė lietuvišką sodybą, tautiniais rūbais pasipuošusias mergaites ir ponias, išdėstytus skoningus lietuvių dirbinius ir mūsų šeiminingas, kepančias obuolinius blynus, ar kugelių bei kitais skėnėtais vaišinančias svečius. Nė viena kita tautybė tokio dėmesio nesulaukė.

O sekmadienį atsilankęs Washingtono atstovas iš Baltųjų Rūmų, nepagailėjo lietuviams pelnytų komplimentų.

Paskutinis numatytas darbas — didžiulė lietuvių Bicentennial paroda Detroito Tarptautinio Instituto Tautybių salėje, buvo iškilmingai atidaryta rugsėjo 19 d. Tautybių salės 41 vitrina kiekviena savaip bylojo apie Lietuvos praeitį, Vytauto Didžiojo imperiją, 120 m. juodžiausių laikotarpį, nepriklausomo gyvenimo laimėjimus, mūsų įnašą įvairiose srityse, išsivijoj išleistas knygas, periodinę spaudą, 120 metų senumo tautinius rūbus iš Suvalkijos, Baltijos aukso gintaras viliojo kiekvieną lankytoją, o velniukų ir piktų dvasių kolekcija ne vieną vertė nusišypsoti. Audiniai, medžio drožiniai, šiaudinukai ir t.t. Lietuvoj sukurti, ar čia mūsų gabijų menininkų kūriniai, daugeliui pirmą kartą matomi, gyvai liudijo apie gyvastingą ir kūrybingą tautą. Virš vitrinų prie scenos gražus kopyltulpis priminė Lietuvos kryžkelės, kur prie Smūtkelio paleivius susimąstydavo...

Lankytojų skonis nevienodas — vienam patinka audiniai, kitam medžio drožiniai, trečią vilioja gintaras, o daugeliui patinka velniukai, tačiau visų nuomone, tai paroda, kokios dar nematė, nes sutelkta ir išdėstyta tiek turto, kiek vargu ar dar bus kita proga surinkta ir išdėstyta.

Prie šio viso darbo labai aktyviai prisidėjo "Stasio Butkaus" kp. šauliai. Jie rinko eksponatus, dirbo prie parodos įrengimo, programos paruošimo ir atidarymo.

"Švyturio" jūrų šaulių kp. šaulio Jurgo Baublio darbai buvo išdėstyti net keliose vitrinose. Jis pats visą laiką dirbo prie parodos paruošimo. Garbė jam ir visiems šauliams, dirbantiems gražų kultūrinį darbą.

Iš Windsorso šaulių Kizių namų graži gintaro ir vario skulptūra "Jūratė ir Kastytis", puošė operos langą, Kario redaktoriaus, mielojo Z. Raulinaičio tarpininkavimu gauta iš New Yorko dr. Kuršiaus lentos spalvota nuotrauka, daryta Liudo Tamošaičio ir medžiaga apie mūsų teniso žvaigždę Vitą Cerulaitį, kuri labai domina mūsų jaunimą.

Pasibaigus JAV suaktyvinimams, Lietuvių Bicentennial komiteto atlikti darbai neliks be pėdsakų, nes apie juos rašė amerikietiškoji spauda, rodė televizija. Mažos, pavergtos tautos vaikai, tėvynės meilės vedini, vieningai dirbdami, atlieka didelius darbus.

"Stasio Butkaus" kanklininkės gražiai reprezentavo kuopą Bicentennial paradoje, Dearborno ir Jacksono festivaliuose ir V Tautinių šokių šventėj Čikagoj.

LIETUVIŲ ŠAULIŲ SĄJUNGOS VEIKLA 1940 M. PRADŽIOJE IR LIKVIDAVIMAS

(pradžią sausio Karyje)

Pirmasis išsilaisvinusios Lietuvos Kauno Karo Komendantas plk. *Bobelis* pirmame savo įsakyme (Nr. 1, 1941 m. birželio 24 dieną) viešai kreipėsi į šaulius:

...3) Šaulių būrių vadai ir jų padėjėjai tuojau organizuoja šaulių būrius tose pat vietose ir tose pat būstinėse, kuriose jie buvo 1940 m. birželio 15 d. Visi šauliai tuojau pristato savo būrių vadams ar jų padėjėjams būrio štabo būstinėje".

Ir tikrai, pirmomis karo dienomis šauliai visoje Lietuvoje su dideliu entuziazmu buvo sukrutę ir daug gero yra padarę savo tautiečiams kartu su kitais dorais partizanais, saugodami lietuvių gyvybę ir turą.

Šauliai daug padėjo ir vokiečių kariuomenei, žygiavusiai per Lietuvą. Todėl nėra ko stebėtis, kad pirmame vokiečių žodyje per radiją iš Kauno radiofono labai aiškiai buvo pabrėžtas ir Lietuvos šaulio vardas. Laikraštis "Į Laisvę" viename iš pirmųjų savo numerių (Nr. 4) 1941 m. birželio 27 dieną apie tai šitaip rašė:

"Apie pietus į Kauną atvyksta vokiečių karių būrelis. Jų šeši. Karininkas su dviem kareiviais užsuka į radiofoną. Radiofono apsaugos būrys ir tarnautojai pirmuosius vokiečių karius Kaune entuziastingai sutinka. Radijo bangomis pasigirsta vokiečių kalba pranešimas:

— Kaunas užimtas! Viliampolės tiltas neišsprogdintas! Kelias Nemunu garlaiviais iki Kauno saugus, nes Nemuno krantus saugoja *lietuviai šauliai ir partizanai*".

Išsivadavimo metu daug šaulių paaukojo savo gyvybes bendram visos Lietuvos ir visos mūsų tautos reikalui. Per patį išsivadavimą Panevėžy beveik prie operacijų stalo bolševikų labai žiauriai buvo nužudytas daug pasitarnavęs Šaulių Sąjungai ir Lietuvai gydytojas chirurgas šaulys plk. *Žemgulyš*. Zarasų kalėjime žiauriai buvo nužudytas šaulių rinktinės vadas plk. ltn. Ignas *Podgaiskis-Pašilyš*. Gindamas Kauną žuvo buvęs šaulių "Grandies" sporto klubo narys Kauno universiteto adjunktas diplomuotas inžinierius Juozas *Milvydas*. O kiek dar jų? Jų buvo kelearipai daugiau, negu žuvusių šaulių per visas kovas dėl Lietuvos nepriklausomybės 1919 ir 1920 metais. Jie žuvo, kad mes gyventume laisvi.

* * *

Toks buvo Lietuvos Šaulių Sąjungos likimas, tos visuomeninės karinės organizacijos, kurios tikslas buvo "stiprinti tautinį atsparumą ir valstybės gynimo pajėgas" (Šaulių Sąjungos įstatymo 2-sis str. — "Vyr. Žinios" Nr. 490,

1935 m. liepos 15 d.), ir kuri siekė, "kad kiekvienas lietuvis būtų šaulys" (Šaulių Sąjungos statuto 3-sis str.).

Tai buvo organizacija, jungusi visus tautiečius, nes joje galėjo rasti sau darbo ir vietos kiekvienas lietuvis patriotas, neatsižvelgiant į jo politinius įsitikinimus. Pirmasis šaulys Vladas Putvis-Putvinskis (žiūr. jo raštų II-ojo tomo 135 psl.) dar 1928 metais taip rašė šauliams:

"Šaulių Sąjunga yra tavo šeima. Stenkis, kad ji stovėtų aukštai. Jei stovės aukštai, išaukštins ir tave.

Nėra tokio darbo, nėra tokios vietos, nėra tokios dienos, kur nėra progos padaryti Tėvynei bent ką naudinga, visur, visada ir visu kuo dirbant galima taip padaryti, kad jis stiprins Tėvynės jėgas ir tuo būdu ją gins".

Tai buvo organizacija, tvarkyta karinės drausmės pagrindais, kurioje daug griežčiau, negu bet kurioje kitoje visuomenės organizacijoje, buvo ugdoma drąsa, pasišventimas, didvyriškumas, drausmė ir daroma griežta atranka tinkamų šaulių nuo netinkamų. Labai gražiai tai buvo atvaizdavęs J. Turčinskis savo eilėraštyje "Šauliams", kuriame jis be kitko rašė:

"Jei gali reikale dėl kitų pasišvesti,

Jei jauties širdy didvyriu būt galįs,

Jei už brolius tinki nesiskųsdamas kęsti,

Jei nelaimė šalies tau širdies skaudulys. — Tu —

tikrasis šaulys!

Bet jei stoti kovon nejauti pašaukimo,

Jei tau žinomas baimės biauirus šiurpulys,

Jei Tėvynei apgint neturi patraukimo,

Ir buvai visuomet nelaimingas bailys. Tuomet tu —
ne šaulys!"

Taip, tokie buvo šauliai idealistai. Jie pergyveno tokią pat tragediją, kaip ir Lietuvos kariai: jie dvidešimt metų ruošėsi su ginklu rankose ginti Lietuvos Nepriklausomybę, bet atėjus paskutinei valandai, jie atsidūrė tokiose sąlygose, kad negalėjo to įvykdyti.

Bolševikai, užsimoję Lietuvos Šaulių Sąjungą "sudemokratinti", ją visai likvidavo. Tačiau šaulių dirbtas darbas nenuėjo niekais: jis įskiepjo mūsų tautiečiams daug gerų šaulišku savybių, kurios labai gražiai pasirodė neužmirštamame lietuvių partizanų darbe šio karo pradžioje.

Ilgos ir skaitlingos visoje Lietuvoje naujų kapų eilės, kuriose guli už Lietuvos laisvę žuvusių šaulių ir partizanų kūnai, ragina kiekvieną lietuvių patriotą su didele pagarba ir dėkingumu nulenkti prieš tuos didvyrius galvą, su padėka atsiminti visus šaulių atliktus teigiamus ir naudingus savo kraštui darbus ir iš tų kapų tylaus šaltinio pasisemti naujų jėgų ir vilties ateityje matyti jų ir mūsų numylėtą Tėvynę Lietuvą vėl laisvą ir laimingą
(Pabaiga)

Lakūnas Jonas Putna, gimęs Ukmergėje, buvo sunkiai sužeistas falangistų, libaniečių partizanų, Lebanone, kai artilerijos sviedinys pataikė į jo TWA oro linijos lėktuvą. Kurį laiką Putna gyveno Čikagoje, vėliau išsikėlė į Los Angeles ir ten baigė aviacijos mokyklą.

Steven M. Dikcis, ITT studentas ir oro kadetų pulkininkas, kilęs iš Marquette Parko, Čikagoje, už tvarkingumą tarnyboje ir sugebėjimus darbe vadovaujant, apdovanotas aukščiausiu Spaatz medaliu, kurį įteikė Jungtinių Štabų viršininkas gen. George S. Brown.

Sav.-kūrėjas Kazys Dobilas, ilgai sirgęs, mirė birželio 24 d. Cicero mieste. Buvo apdovanotas Savanorių medaliu, priklausė jūrų šaulių kuopai.

Marinas Joseph Zebartas, iš Syoset, L.I., 18 metų amžiaus, žuvo pakeliui iš tarnybos į namus ties Rocky Mountains, N.C., birželio 25 d.

Serž. Matas Zujus, Wilkes-Barre, Pa., mirė ištiktas širdies smūgio birž. 24 d. Veteranų ligoninėje. Jis buvo "Garso" redaktorius M. Zujaus sūnus, tesulaukęs vos 48 metų. JAV kariuomenėje ištarnavo kelis metus radijo operatorium, toliau — JAV karinėje misijoje, ambasadoje Olandijoje, Libane, Maskvoje ir kt. Liko liūdinantis tėvas, brolis ir sesuo.

Pranas Markevičius, gyv. Wilkes-Barre, Pa., mirė geg. 5 d. Buvo II Pas. Karo veteranas. **Leonas Kapočius**, gyv. Exeter, Pa., mirė geg. 23., irgi veteranas. **Pranas Bijūnas**, gyv. Kendall Park, N.J., mirė geg. 24 d. Buvo JAV armijos veteranas I Pasaulinio karo metu. **Stasys Simonaitis**, Plymouth, mirė birž. 2 d. Buvo II Pas. karo veteranas. **Jonas Eigelis**, vienas iškiliausių prieškarinės Lietuvos policijos tarnautojų, mirė Beverly Shores, Ind., geg. 29 d. Čikagoje mirė nepr. Lietuvos karo aviacijos veteranas plk. ltn. **Leonardas Peseckas**. Gegužės 8 d., Glasgove, Škotijoje, mirė savanorkūrėjas **Stasys Palaima**, sulaukęs 78 metų. Buvo kilęs iš Ukmergės.

Vilija Nasvytytė iš Clevelando baigė Tolimosios Komunikacijos kursą Keller aviacijos bazėje. Ji tapo paskirta į Ispaniją specialioms pareigoms. Ji buvo vienintelė mergaitė šiuose 27 savaičių kursuose.

Roy Balukonis baigė karo mokyklą Anapolyje. Yra kilęs iš Bostono.

Charles Austin, iš Beverly Shores, Ind., savanoriu įstojo į Marinių korpą, o vėliau iš jo išvyko į marinių bazę, San Diego, Kalifornijoje.

Ltn. Jonas Valkūnas mirė š.m. liepos 19 d., ištiktas širdies smūgio, okup. Lietuvoje. Ilgus metus kentėjęs Sov. Rusijos koncentracijos stovuklose, labai išskandintas grįžo į Lietuvą. Laisvėje gyvena

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame pasaulyje

jo sūnus su šeima.

Jonas Vaškevičius, kilęs iš Pasvalio, Lietuvos kariuomenės karys, sunkiai serga Čikagoje ir jau kuris laikas guli Šv. Kryžiaus ligoninėje. Kadangi jis yra viengungis, tai prašo pažįstamų, kad aplankyti.

Stanley Domikaitis, kilęs iš Marquette Parko, Čikagos, JAV Kongreso atstovui Martin Russo rekomenduojant, buvo priimtas į West Pointo karinę akademiją. Sulaukęs 18 metų, jaunasis kariūnas jau pradėjo pagrindinį apmokymą. Jis yra geras sportininkas ir moksle neatsilikantis.

Kpt. A. Juškevičius, ilgus metus gyvenęs Cicero, dabar įsikūrė vasarvietėje. Jis apie 10 metų išbuvo Ramovės Čikagos skyriaus pirmininku. Skyrius jam linki, išėjus į pensiją, nepamiršti ir toliau sąjungos veiklos. A. Juškevičius labai daug rūpinosi išleisti skyriaus 25 metų įkūrimo sukakties knygą.

Steponas Dambrauskas, vos 29 metų amžiaus, buvo prie autobusų stoties nužudytas, liepos 15 d. Jis buvo JAV karo veteranas, laimėjęs žvaigždę už didvyriškumą. Buvo baigęs Lojolos un-tą, dirbo Marshal Field sąskaitininku. Žmogžudys yra nuteistas 40 metų kalėjimo. Tokiam reikia ne kalėjimo, o mirties bausmės!

GENEROLĄ STASĮ RAŠTIKĮ, minintį savo 80 metų smžiaus sukaktį ir PULKININKĄ V. ŠLIOGERĮ, minint savo 75 metų amžiaus sukaktį, sveikiname, nuoširdžiai linkėdami geros sveikatos ir sėkmingos veiklos.

KARIO ŠTABAS

Atskiros laidos karininkai su poniomis savo laidos sukakties minėjime, Čikagoje, birž. 6 d. Iš kairės I eilė: Juškaitienė, Šmitienė, Griauzdiene, Stankūnienė, Plenienė. II eilė: Griauzdė, Markus, Karsas, Juškaitis, Gramas, Plėnys, Nakutis, Stankūnas.

— 1972 m. amerikiečiai pradėjo statyti erdvių lėktuvą, kuris raketų pagalba išmestas žemės orbiton galės skrieti kaip satelitas, keisdamas kryptį visuose trijuose matavimuose. Atlikęs uždavinį erdvėse, galės nusileisti žemėn norimon vieton kaip sklandytuvas, kad galėtų būti panaudotas sekančiam skridimui erdvėna. Šios rūšies lėktuvai bus naudojami aprūpinimui reikmenimis žemės orbitoje esančių satelitų — erdvių stočių. Pirmi bandymai numatomi atlikti 1979 m. Toks lėktuvas galės atlikti apie 100 skridimų be jo pataisymų. Pirmas, Delta sparnais, yra statomas Rockwell dirbtuvėse, Kalifornijoje, 122 pėdų ilgio, galės pakelti apie 33 tonas krūvio, sutalpinto liemenyje. Vienas svaras krūvio nugabenti žemės satelitui, kainuos \$160 (Apolo programoje vienas svaras krūvio kainavo \$600). Didelės talpos trijų aukštų, turinčioj visus reikmenis kabinoj, tilps astronautai, ryšininkai ir mechanikai. Lėktuvas turės astronautų gelbėjimosi priemonės, kurių pagalba galės persikelti į satelitus — laboratorijas. Besileidžiančio žemėn erdvių lėktuvo greitis apie 200 mylių per valandą (virš 300 km/val.). Pakilimui nuo žemės, erdvių lėktuvas turės dvi po 149 pėdas (50 m.) raketas ir tokio pat ilgio kuro tanką, kurie iškilus lėktuvui žemės orbiton nusileis parašiotais vandenynan, iš ten išžvejoti jie bus pritaikyti naujam skridimui. Pirmas praktiškas krūvis bus 7.5 tonų teleskopas (šiuo metu gaminamas), kurį erdvių lėktuvas išneš žemės orbiton quasarų ir galaktikų stebėjimui. Bus atsiekta apie 50 kartų geresnių astronominių išdavų negu nuo žemės paviršiaus.

— Š.m. kovo mėn. amerikiečiai išbandė "Snark" 200 kilotonų branduolinės energijos vandenilio užtaiso raketą (Hirošima bomba — 20 kilotonų), paleistą iš B-52 bombonešio; tolianaša 2,000 mylių (3,200), tikslumas 100 pėdų (33 metrų) į taikymo tašką. "Snark" raketa nėra nauja. Amerikiečiai ją pagamino 1950 m. povandeniniams laivams ir aviacijai. Ano

meto modeliai buvo mažo greičio, žeidžiami tuo metu turėtų priešlėktuvinės apsaugos žemės ginklų. 1951 m. įvedus tarpžemynines strategines raketas, "Snark" buvo išimta iš apyvartos. Šiuo metu perkonstruota raketa "Snark" turi modernius raketos vairavimo įrengimus ir pagerintus variklius. Raketos dydis sumažintas: ilgis — nuo 67 pėdų (apie 20 metrų) iki 14 pėdų (virš 4 metrų), storis — nuo 5 pėdų (apie 1.5 metro) iki 2 pėdų (60 cm.). Svarbiausias pagerinimas, kad raketa gali skristi pagal žemėlapi, kuris įstatytas raketoje su išryškintu skridimo keliu ir svarbesniais vietovaizdžiais. Raketa skrisdama laikosi nubrėžto kelio/azimuto, kuris apibrėžtas koordinacių sistema, televizijos pagalba, kuri perduoda žemės vaizdus (kontūrus) ant žemėlapi, tos vietos, per kurią raketa skrenda; suprantama, esančios linijos žemėje (tikrumoje), turi sutapti su linijomis esančiomis žemėlapyje. Patsitaisius nukrypimams, elektroniniai skaičiavimo įrengimai įneša pataisus vairavimo sistemon, iki raketa atsiranda nu-

brėžtam žemėlapyje kelyje. Aukščio pataisus daromos aukštimačių pagalba.

Raketa skridimo kelyje gali nuolatos kaitalioji kryptį ir aukštį, pagal žemėlapyje nužymėtą kelią. Raketos skridimo aukštis prasideda 200 pėdų (apie 60 metrų) nuo žemės paviršiaus; keičiantis paviršiaus aukščiai, raketa labai lanksčiai keičia aukščius, kad nesusidurtų su žeme.

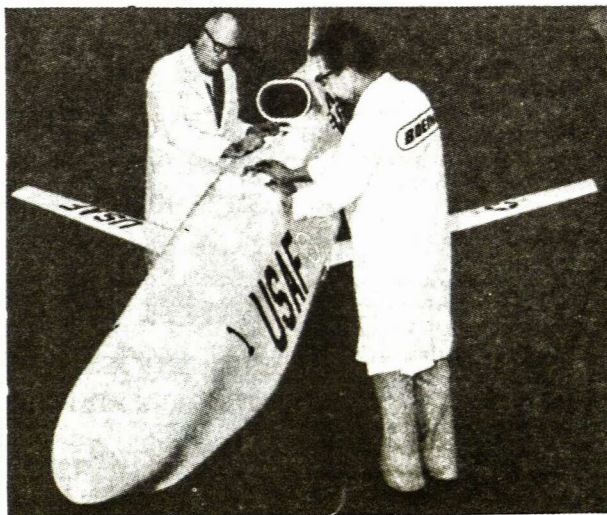
Raketų sandėliavimo bazės neskelbiamos, tačiau žinoma, kad jos dažnai keičiamos, kad išvengtų sunaikinimo (IBM laidymo šuliniai, satelitų pagalba yra išaiškinti ir gali būti lengvai sunaikinti).

"Snark" raketa šiuo metu laikoma geriausiu priešginkliu, nes pritaikyta nešioti ir laidyti iš strateginių bombonešių B-52 ir B-1, be to, gali būti laidoma iš bet kurios vietos. Yra baiminamasi, kad panašią į "Snark" raketą gali pradėti gamintis ir rusai, nes panašų prototipą jie turėjo.

Manoma amerikiečius turint apie 30,000 įvairių branduolinės energijos užtaisų ginklų, išdėstytų viso pasaulio bazėse — jų tarpe 8,000 tarpžemyninių raketų ir apie 20,000 taktinių. 40 Polaris tipo laivų su 656 raketomis "Snark" numatoma artimu laiku pritaikyti ir povandeniniams, laidyti iš torpedų laidymo vamzdžių).

— Amerikiečių SAM-D priešlėktuvinė raketa, iš numatytų 16 bandymų, davė lauktas išdavus po šešių bandymų. Raketa turi vairavimo įrengimus, kurie atitinkamai reaguoja į radaro bangas, tuo būdu gali būti valdoma iš didelių atstumų. Šių raketų gamybai skirta 4.5 bilijono dolerių.

"Snark" paruošiama kelionei

ARABAI PRIEŠ ŽYDUS

B. B.

1967 m. birželio mėn., po šešių dienų žydų-arabų karo, žydų karo aviacijos viršininkas M. Hod pareiškė, esą arabams reikės išlaukti iki naujos generacijos, kol savo pasiruošimu prilygs žydams. Tada žydų aviacija sunaikino egiptiečių ir jordaniečių oro jėgas jų aerodromuose, sunkiai sužalojo Sirijos ir Irako aviaciją. Arabų armijos, neturėdamos oro priedangos buvo nustumtos — Sirija neteko Golan aukštumų, Jordanas nustojo vakarinio pakraščio, Egiptas — Gazos ruožo ir 90,000 kovotojų armija priverstinai paliko Sinajaus pusiasalį, kartu palikdama ten naujausius rusų gamybos ginklus.

Po 1967 m. birželio mėn. nesėkmių, egiptiečiai, gavę iš rusų ginklų papildymus, pradėjo žydus stumti į rytus. Čia pirminį vaidmenį atliko priešlėktuvinės baterijos ir raketos; be to, Nilo slėnis ir jo žiotys, buvo sėkmingai ginamos rusų pilotų valdomų lėktuvų nuo žydų puldinėjimų.

1970 m. rugpiūčio 7 d. ginkluoti veiksmai buvo sustabdyti. Egiptiečiai pastūmėjo savo priešlėktuvinę apsaugą iki Sueso kanalo vakarinių krantų. Iš praeito karo patirties, žydai pasitikėdami savo ginklų technologiniu pranašumu prieš arabus — apsikase; bet buvo įsitikinę, kad arabai niekad nesugebės vartoti rusų gamybos modernius ir sudėtingus ginklus.

Praslinkus apie šešetui metų nuo ano karo, 1973 m. liepos mėn. Sadatas išsiuntė namo didžiumą rusų patarėjų, o trejetą dienų prieš naujo karo pradžią — ir likusius. To nepadarė Sirija.

1973 m. spalio mėn. Artimuose Rytuose vėl prabilo žydų-arabų ginklai. Žydų aviacija, su gerai parengtais lakūnais, buvusi jų pasididžiavimas, buvo užklupta gerokai aprūdijusi. Arabai tai žinojo. Be to, vakariniame Sueso kanalo krante egiptiečiai turėjo stiprią priešlėktuvinės gynybos juostą, susidėjusią iš SAM-2, SAM-3 ir SAM-6 priešlėktuvininių raketų su virš 650 laidytojų, priedui, tarpais, buvo išdėstyti virš 800 radaru valdomų ZSU-23 mm priešlėktuvininių pabūklų, kurių grei-

tošauda siekė 4000 šūvių per minutę.

Žydai šią priešlėktuvinės gynybos juostą žinojo, tačiau manė arabus nesugebėsiant valdyti modernius ginklus be rusų instruktorių patarimų. Jau pirmą dieną šis apskaičiavimas žydams kainavo virš 30 kovos lėktuvų. Žydams niekur nepavyko lėktuvais sunaikinti arabų tiltų, nes arabų priešlėktuvinė apsauga visur buvo nepramatyta stipri. Sinajaus pusiasalio gynyboje žydai naudojo amerikiečių priešlėktuvinės raketos Hawk, kuriomis, laidant jas po dvi, numušė virš dvidešimt arabų lėktuvų.

Žydai turėjo apie 500 kovos lėktuvų — Phantom, Skyhawks, Mirage su reikalingom atsarginėm dalim, gerai patyrusiais mechanikais, kurie grįžusį iš kautynių lėktuvą, sekančiam skridimui paruošdavo per pusvalandį. Turėjo kadra gerai paruoštų ir patyrusių lakūnų. Egiptiečiams toje srityje reikėjo pradėti iš nieko. Lėktuvų paruošimo tarnyba ir pilotai buvo daugelį kartų silpnesni už žydų. Pastebėtina, kad rusų metodu paruošti pilotą skraidyti lėktuvu MiG-21 reikėjo apie dviejų metų. Veik visi Egipto pilotai buvo naujokai, nes anksčiau daugumoje buvo tik rusai. Nežiūrint tokio skirtumo, arabai turėjo laimėjimų ir oro kautynėse ir sudaužė žydų tiltą per Sueso kanalą, sunaikindami ten buvusius šešis žydų tankus.

Egiptiečiai lakūnai buvo pakankamai narsūs ir buvo puolamos dvasios, bet dėl jų menko techniško pasirėngimo, aviacijos viršininkas gen. Ismail, juos kiek prilaikė.

Žydai skaičiuodami arabų pėstininkų technologinių priemonių kiekį, nedaskaičiavo arabo kovotojo, kuris ėjo priekyje tankų ir prieštan-kinėmis Sagger ir Snapper raketomis, pirmų 24 valandų bėgyje, sunaikino virš 150 žydų tankų. Trečią kautynių dieną arabų pėstininkai prie Ishmaila sustabdė žydų priešpuolį, raketomis sunaikindami virš 90 žydų tankų. Tuo pačiu būdu sėkmingai atrėmė žydų priešpuolius ir kitose Sueso kanalo srityse. Spalio 14 dieną, centriniame sektoriuje įvyko žydų-arabų tankų mūšis, kuriame, apie 35 km ruože, dalyvavo

abiejose pusėse virš 2,000 tankų. Kautynėms užtrukus iki spalio 20 d. žydams pavyko nustumti arabus vos tik ketvertą kilometrą. Šiose kautynėse pasirodė, kad arabas yra nemenkesnis kovotojas už žydą.

Rusų gamybos tankai, kuriuos naudojo arabai, bokštelyje laikė pabūklų sviedinius, kurie dėl vietos stokos labai sunkino tarnybos judėjus. Rusų gamybos tankų, žemutinis nuo horizonto kampas buvo 4 laipsnių, todėl aukštumėlėse ir kopose negalėjo pasinaudoti naturaline priedanga, nes nepasiekdavo žemiau esančio taikinio. Todėl arabų tankas turėdavo išvažiuoti taikinio pusėje esančion keteros dalin, arba išvažiuoti lygumon, tuo išstatydamas visą savo siluetą priešui. Žydų naudoti Centurionai ir Pattonai rūrėjo 10 laipsnių žemutinį kampą, todėl galėdavo pasinaudoti kalvelių ir kopų priedangom. Be to, žydai turėjo optinius atstumų matavimo įrengimus, siekiančius iki 1,800 metrų, rusų tankuose tokių įrengimų nebuvo. Didelis trūkumas arabams buvo stoka atsarginių dalių — menkausi techniški gedimai reišė tanko išvedimą iš rikiuotės. Žydai kartu su tankais gaudavo ir visas pramatytas būtinas atsargines dalis.

Nežiūrint viso to, yra nuomonių, kad tankuose arabai buvo geresni kovotojai už žydus. Paminėtina ir arabų gera organizacija ir pasirėngimas puolimui, kai valandos bėgyje, per Sueso kanalą buvo nutiesta 20 tiltų (10 vežimams ir 10 pėstininkams), apie 2,000 artilerijos pabūklų ir 200 lėktuvų priedangoje. Tai parodo gerą vadų ir tarnybų sugebėjimą, svarbiausia, kovotojų dvasią, kuri buvo toli, nuo žydų skaičiuotos. Egiptiečiams persikėlus per Sueso kanalą rytiniam krantan, reikėjo aprūpinti virš 1,200 tankų ir apie 70,000 pėstininkų.

Atsižvelgiant į technologinius skirtumus ir sudėtingą modernių ginklų pavartojimą, arabas kovotojas daugeliu atvejų pralenkė žydą (C. Wakebridge — The Technological Gap in the Middle East, 462 psl.). 1973 m. žydų-arabų karas išryškino, kad pasitikėjimas technologinėm priemonėm gynybą silpnina.

(Žiūr. KARIO 7 Nr.)

Apskričių centruose susidarė šios organizacijos apygardos, o miestuose ir valsčiuose — kuopos ir būriai. Per metus organizacija išaugo į keliolikos tūkstančių aktyvių narių.

1928 m. pradėjo veikti ir kita tautinė organizacija — Jaunoji Lietuva, kurios garbės šefu buvo taip pat valstybės prez. Smetona. Dėl šių organizacijų pradėjo rasti nesutarimų tarp prezidento ir min. pirmininko, ir dėl to Voldemaro įkurta organizacija iš dalies išėjo į viešumą, ir pasivadino Geležinio Vilko sporto sąjunga.

1929 m. prez. Smetona nušalino Voldemarą iš min. pirm. pareigų ir tuo būdu suskaldė savo pasekėjus, kurie perversmo metu juos abu buvo pastatę lygiomis valdžios viršūnėje. Geležinio Vilko štabo nariai — Sliesoraitis, J. ir K. Matulevičiai, Pyragius ir Goštautas — paprašė prezidentą pasiaiškinti, bet prezidentas išvadinęs Voldemarą politiniu banditu ir liepęs atstovams vykti pas vidaus reikalų ministerį Igną Musteikį. Musteikis jiems pranešęs, kad prezidentas įsakęs Geležinį Vilką paleisti, o štabo nariams liepęs „nusiimti“ ir nebandyti veikti. Užklupti štabo nariai priešintis nemėgino, tik paslėpė štabo bylas.

Voldemaras buvęs ištremtas iš Kauno ir laikomas policijos priežiūroje. Geležiniam Vilkiui likviduoti buvęs paskirtas vidaus reikalų vice-min. plk. Štencelis. Tokiu būdu atsiradęs naujas ir didesnis tautinės srovės skilimas. Voldemaro šalininkai buvę pavadinti voldemarininkais, o prisitarusieji prieš Smetoną buvo uždaromi į koncentracijos tovyklą, arba ištremiami. Šaulių Sąjungoje buvę daug GV narių, todėl ir ji buvo iš dalies nuginkluota. Nepasitikint kariuomene, Saugumo d-tui buvo leista vykdyti kariuomenės sekimą. Vieną tokį seklį, aviacijos ltn. Adomavičių, iššifravus, kariuomenėje kilo smarki reakcija. Sekimas esą vykdomas susitarus

Krašto apsaugos min. plk. Giedraičiui su Vidaus reik. min. plk. Rusteika. Buvo uždarytas GV organas „Tautos Kelias“. Pyragius buvęs įsakytas paslėptas GV bylas ir ginklus perduoti Saugumo d-to direktoriui Jonui Navakui. Iš bylų paaiškėjo, kad GV priklausė daug aukštų valdininkų, policijos tarnautojų ir pačių tautininkų. Jie buvo apšaukti „vilkais“ ir pradėti persekioti. Dėl šių įvykių susidarė radikaliųjų, arba jaunųjų tautininkų sparnas, priešingai nusistatęs prieš Smetoną ir naująjį min. pirm. Tubelį. Pagyvėjo ir opozicinių partijų — socialistų ir krikšč. dem. — veikla, bet krikšč. dem. santykiai su tautininkais šiek tiek pagerėjo. Opozicinės partijos siekė panaikinti aitoritetinę ir grąžinti demokratinę santvarką. Voldemarininkai savos organizacijos neturėjo, pritarė autoritetinei valstybės santvarkai, bet smerkė vyriausybės nepajėgumą tvarkyti krašto ūkį, giminių protegavimą ir nesugebėjimą sukelti kūrybinių tautos jėgų pažangai paspartinti. Be to, dar iškilo pasaulinė ekonominė krizė, kuri opozicinėms grupėms suteikė papildomos medžiagos. Nei Smetona nei Tubelis nesėmė jokių konkrečių žygių negerovėms pašalinti.

Apie 1933 m. iškilęs reikalas koku nors būdu pajudinti tautininkų vyriausybę, bet be jėgos to negalima buvo padaryti, o nei krikšč. dem. nei socialistai nebuvo pakankamai stiprūs. Tai galėjo padaryti tik kariuomenė. Vyriausybė stengėsi karininkiją patraukti į savo pusę keldama algas, lengvindama kilimą į aukštesnes pareigas ir skirdama geras pensijas išeinantiems į atsargą. Bet tai patriotiškiau nusiteikusių karininkų nepatenkino. 1933 m. susidarė gruodžio 17 d. perversme dalyvavusių karininkų grupė, kaip mjr. Puodžius, mjr. Matulevičius, mjr. Špokevičius, kpt. Ivanauskas, kpt. Gumbinas ir kt., kurie panoro išsiaiškinti kariuomenės įsikišimo galimumą ir būdą. Mjr. Pyragius, nenorėdamas tos grupės per daug išplėsti, joje iš pradžių nedalyvavo, nors tuos reikalus keletą kartų buvo svarstęs su mjr. Špokevičium.

1934 m. pradžioje į šį sąjūdį įsitraukė ir daugiau karininkų. Tuo metu buvęs Aviacijos parko v-ku plk. Gustaitis tokiam kariuomenės žygiui iš esmės nepritaręs, o įvykių metu buvo išskridęs su Anbo eskadrile lankyti Europos. Birželio 6 d. prie žygio sugrąžinti Voldemarą į vyriausybę prisidėjo ir Pyragius.

2 val. (— birželio 6 ar 7? — K.J.) Pyragius atvyko į Kariuomenės štabą budėti. Tuo pat metu į štabo kiemą įvažiavo ir šarvuotas automobilis su kpt.

Ivanausku. Susirinko ir daugiau karininkų iš įvairių dalinių. Jų tarpe pulkininkų nebuvo matyti. Atvyko daliniai iš 2 ir 5 p.p. ir technikos dalių. Karo policijos mokykla užėmė komendantūrą. Prie 3 policijos nuovados, gelež. stoties, gelež. ir Panemunės tiltų buvo pastatyti tankai. Mjr. Garolis dar prieš 2 val. išskrido į Zarasus pargabenti Voldemaro, o jam padėti dar iš vakaro į Zarasus automobiliu išvyko kpt. Morkus, kpt. Adomaitis ir mjr. Jakštys. Buvo užimta Kauno telefonų centrinė ir išjungta automatinė centrinė. Kariuomenės štabo ir Šančių karinėje centrinėse budėti buvo paskirti karininkai, ir telefonų sujungimai buvo daromi tik jiems leidus. Esą daug buvę telefoninių šaukimų, ypač daug skambinęs Karo mokyklos v-kas plk. Jackus. Apie 2:30 val. atvyko gen. Kubiliūnas, 1 gusarų pulko vadas plk. ltn. Bačkus ir laikinai ejęs karo aviacijos v-kas pareigas plk. ltn. Narakas. Gen. Kubiliūnas su plk. Bačkom nuvažiavo į prezidentūrą ir už valandos grįžę pranešė, kad prezidentas su reikalavimais nesutinka. Įvykių rengusi grupė galvojusi, kad gen. Kubiliūnas būsiąs žygio vadovu, o pats generolas supratus, kad jis tik perduosiąs grupės reikalavimus prezidentui. Tai jis ir padaręs. Bet prez. Smetona, supratęs, kad jis yra tik prašomas grąžinti į vyriausybę Voldemarą, ir, turėdamas galvoje visus tarp jo ir Voldemaro buvusius priešingumus, Voldemaro grąžinti nesutikęs, nes nujautęs, kad priešingu atveju jis pats galis būti Voldemaro nušalintas.

Buvusiųjų Kar. štabe karininkų tarpe pasireiškė sumišimas, nes nebuvo vieno vado, kuris būtų galėjęs įsakyti. Tada grupė karininkų (Puodžius, Matulevičius, Špokevičius, Petkūnas, Ivanauskas ir Pyragius) nutarė vėl vykti į prezidentūrą iš anksto nesutarę, ką ir kaip ten veiks. Prezidentūroje jie rado gen. Kubiliūną, plk. Pundzevičių ir plk. ltn. Bačkų. Prezidentas grupę sutikęs ir jai einant į pasitarimų kambarį, Ivanauskas pasakęs Pyragiui kalbėti grupės vardu. Pyragius tokio staigaus pavedimo buvęs priblokštas, bet prezidentui pareiškęs, kad kraštą slegia ūkiniai sunkumai, kad stagnacija verčia Lietuvą atsilikti nuo kitų valstybių, kad Tubelio vyriausybė nesugeba tvarkytis, kad reiškiantieji esama būkle nepasitenkinimą esą persekiojami, todėl prezidentas yra prašomas grąžinti į vyriausybę Voldemarą, sustabdyti tautinės srovės asmenų trėmimą ar baudimą koncentracijos stovykla, atkurti GV, pakeisti Kauno komendantą ir susitvarkyti taip, kad

BRAZINSKAI AMERIKOJE. Išskridę iš Venezuelos, rugpj. 24 d. Pranas ir Algis Brazinskai atsidadę New Yorke, kur jie susitiko su lietuvių spaudos atstovais. J.A.V. teismas nuspręs jų pasilikimą Amerikoje. Nuotraukoje susitikimas dr. K. Valiūno namuose. Iš k.: Simas Kudirka, Algirdas, Bernadeta Brazinskienė ir tėvas Pranas Brazinskas. Nuotr. L. Tamošaičio

ateityje kariuomenei netektų imtis tokių veiksmų kaip dabar.

Pyragius teigia, kad jis prezidento neprašęs nebausti šio žygio dalyvių. Ar tai buvo padaręs gen. Kubiliūnas anksčiau, Pyragius nesąs tikras, bet manęs, kad taip galėję būti, nes prezidentas grupei aiškines, kad krašte šitą įvykį galima būtų nusišlepti ar užmaskuoti kokių pratimų vardu, bet prieš užsienį to padaryti nesą galima. Bet prezidentas grupei pasakęs, kad žygio dalyviai nebūsią bausti, jei kariuomenės daliniai būsią tuoj pat parvesti į kareivines. (Pabaiga — seka)

“TAIP, TAI BŪTŲ BUVUSI DIDELĖ KLAIDA...”

Mūsų paskutinė vyriausybė, neišnaudodama susidariusių aplinkybių ir neatsimdama Vilniaus ir jo krašto, parodė didžiausį savo naivumą pasikabindama sau ant kaklo neutralumo iškaba.

Atsiimdami Vilnių ir jo visą sritį, mes visiškai nebūtumėm lėmę pasaulinių įvykių, bet savo tautos likimą tai tikrai būtumėm nulėmę visai kita kryptimi

kaip kad dabar. Gal ir aukos būtų buvę mažesnės.

Istorija tikrai apkaltins paskutinę nepriklausomos Lietuvos vyriausybę nesirūpinimu savo krašto ir savo tautos saugumu.

Salielis save laikydamas labai gudriu ir ignoruodamas su jo nuomone nesutinkančius, siūlo pasiskaityti “Paskutinis posėdis”, kur generolas Raštikis “truputį kitaip išsireiškęs apie mūsų kariuomenės pajėgumą” (žiūr. KARYS Nr 6).

Kad Salielis neklaidžiotų toliau po klampynę, čia duodu ištrauką iš generolo Raštikio kalbos, pasakytos 1938 m. spalio 19 d. per radio ir atspausdintos tuo metu visuose Kauno dienraščiuose (turiu jos fotostatinę nuotrauką iš L.A. 476 nr.): “Atsiminkime mūsų kariuomenės vaidmenį per karą dėl Lietuvos nepriklausomybės ir, padėję ranką ant širdies, dabar po dvidešimties metų pasistenkime visai širdingai ir atvirai atsakyti į klausimą, ar dabar mes nekalintume 1918 ir 1919 metų tautos ir valstybės veikėjų, jei tada nebūtų griebtasi ginklo, nors toji kariuomenė buvo

maža ir silpna, lyginant su Lietuvos kaimynų ginkluotomis pajėgomis. Jei tada nebūtumėm turėję kariuomenės, tai ar šiandien turėtumėm visa tai, ką turime, pagaliau, net ar šiandien būtumėm laisvi ir nepriklausomi. Į tokius klausimus dabar visi mes turime tik vieną atsakymą: TAIP, TAI BŪTŲ BUVUSI DIDELĖ KLAIDA, jei tada būtume pasitikėję tik svetimųjų gera valia ir pagalba, bet ne savimi (pabraukimai ir didžiosios raidės gen. Raštikio. J.N.)”.

Toliau gen. Raštikis sako: “... pavojus sutikti reikia pasiruošti iš anksto, bet nesukrusti tik tada, kada pavojus jau čia pat. Sunkios valandos dažnai ateina staigiai, netikėtai, ir sudaro daug sunkumų ir pavojų tiems, kurie iš anksto nėra prie tų pavojų pasiruošę. Tik neryžtingi ir trumparegiški pažiūrų žmonės bejėgiškai laukia įvykių ir reaguoja tik tada, kada įvykiai jau pradeda diktuoti savo valią, vieton, kad iš anksto užbėgtų įvykiams už akių”.

Remiantis šitomis aukso vertės citatomis, kuriomis jau būtų buvę apkaltinti tik visuomenės ir tautos veikėjai, jei

nebūtų išnaudoję aplinkybių ir neatstatę nepriklausomybės. Tai kaip reikia apkalinti tuos, kurie turėdami valstybės vairą savo rankose buvo trumparegiai ir bejėgiškai laukę įvykių? Juk ponai ministrai, pradėdami eiti savo pareigas buvo prisiekę ginti Lietuvos nepriklausomybę ir visus tautos reikalus ir už einamas pareigas buvo atitinkamai atlyginami. Tačiau, kai pasirodė audringi debesy, tepajėgė tik tiek sugalvoti, kad sukšti galvas į smėlį ir užsikabinti neutralumo įstatymą, kuriame buvo aiškiai parašyta: "Karo veiksmai Lietuvos teritorijoje draudžiami". Taigi, savaime buvo atsisakyta nuo karo veiksmų, atseit, savo krašto ar tautos gynimo, arba, kitaip sakant, sau kilpa ant kaklo užsinerta.

Taigi, paskutinę nepriklausomos valstybės vyriausybę sudarę politikai yra padarę didžiausį nusikaltimą prieš tautą, bet nebe klaidą. Klaidas galima pateisinti ir atleisti, bet nusikaltimo — atsisakymo ginti nepriklausomybę ir tautos interesus — ne!

J. N.

SPALIO 2-os DIENOS PROGA

Garbingai prisiminti šiais 1976 metais buvusios Lietuvos Policijos Angelų Sargų šventę, spalio 2 dieną, dedama nuotrauka ir išvardinami joje kaikurie baigusieji Aukštesniosios Policijos Mokyklos 24 laidų mokiniai ir greta buvę vachmistrų kurso kursantai.

Pirmoje eilėje vidury, Mokyklos Viršininkas V. Remeikis, Amerikoje, į de-

šinę pirmas J. Mučinskas, Policijos Mokyklos inspektorius, antras V. Rutkauskas, trečias P. Biliūnas, ketvirtas A. Klimaitis (Klimašauskas) Australijoje. Į kairę nuo mokyklos viršininko pirmas A. Kriaučenko, antras Kibickas.

Antroje eilėje antras iš kairės Slikas, trečias Zavadskas, ketvirtas Lileika, penktas A. Adukonis, vietos kom. nužudytas, septintasis S. Varčiūnas (Varatinskas), aštuntasis Norkus, devintasis Vilpišauskas, vienuoliktasis Grikelis, miręs Australijoje.

Trečioji eilė trečias iš kairės Sčiukas, ketvirtas Monstavičius, penktas M. Zakaras, Australijoje, Sydney; šeštasis V. Butrimas, Amerikoje, septintasis R. Macionis, Amerikoje, Detroit; aštuntasis Viskantas, kom. nužudytas, devintasis Galentas.

Ketvirtoji eilė penktas iš kairės Norkus, šeštasis Paukštys, vilnietis, dvyliktas Meškauskas.

Viršutinėje eilėje pirmas iš kairės Jonikas, šeštasis Maldeikis, septintasis Drobišas, aštuntasis (kursantas), devintasis B. Talačka, vienuoliktasis Stankevičius, dvyliktas B. Baras (Barauskas) Čikagoje, keturioliktasis (mokinys), jo pavardė užmiršta.

Antroji eilė iš dešinės pirmas sėdi V. Bajerčius, dabar Bostoje, Amerikoje.

Šią nuotrauką atsiuntė buvęs Aukštesniosios Policijos Mokyklos 24 laidos Foto laboratorijos vedėjas. Daug buvo padaręs iš tos laidos gyvenimo nuotraukų, kurias iki šiol išsaugojo. Tad jei kas

iš kolegų norėtų tų nuotraukų prisiminti, bei turėtų žinių apie tuos, apie kurių likimą nežinoma, prašomi rašyti: A. Klimaitis, 117 Blencowe Str., Leederville 6007, West Australia.

Ramovėnų gegužinė

Kaip ir kiekvienais metais, taip ir šiemet, birželio 13 d., Omahos ramovėnų suruošė Venys farmoje subuvimą — gegužinę. Oro sąlygos buvo gana palankios, bet publikos buvo neperdaugiausiai. Valgiai buvo pagaminti labai skaniai, ir, palyginus, nebrangūs. Bufetą aptarnavo Stasys Pangonis. Vis vien, gauta neblogo, gryno pelno apie 200 dol. Dabar, truputį pridursiu savo nuomonės dėl gegužinės rengimo birželio 13 d. Kaletas asmenų pareiškė, kad netinka išvežimų į Sibirą išvakarėse rengti pasilinksminimą. Man valdybos p-kas pareiškė, kad nuykė užsakyti vietą, jau pirmą ir likusius birželio sekmadienius rado užimtus, išskyrus 13 d. sekmadienį, kuris dar buvo laisvas, tad ir tradiciją laikydamasis užsakė birželio 13 d. Dabar mums birželio mėnuo, ištiesai visas, yra persunktas tautos kančių.

Gegužinėje niekas nešoko, nors ir muzika grojo, ir girtų nesimatė, todėl valdybą keltinti nėra pagrindo. Žinoma, čia yra mano asmeniška nuomonė, skaitytojas turi teisę turėti savo nuomonę. Aš tik išdėščiau faktus, kaip tas viskas įvyko. Čia tinka priežodis: lengviau yra kritikuoti, negu organizacinį darbą dirbti.

Kapsas

Čikagiečiai išvykos dalyviai. Nuotr. G.J. Stankūno

SENO KAREIVIO ATMINIMUI

“Brolau! Rodosi, taip buvo, tik krisk kiek ilgas į rudą pakelės žolę, šautuvą ir kuprinę nutėškęs kur į pakrūmę, užmerk akis ir šios, po keletos parų nemigos sunkiame pasitraukimo žygyje nuo Ilmenio ežero, tuojau pat sulips saldžiam miego. Bet — o ką?.. tokia jau kareivėlio dalia! Įsakyta žygiuoti, ir žygiuoti, daugiau ar mažiau veik jau negydomis kojomis badai žemę... Kareiviški batai pilni švino (ir kraujo...), kuprinėje (taip atrodo!) keturi šimtai plytų, o šautuvas — kągi, tiesiog pusantrų metų baloje mirkęs rąstas. Ir, štai, toksai išvargusių Lietuvos kareivėlių dalinys, priešui vis lipant ant kulnų, pribadome abejuose vieškelio pusėse išsidėsčiusį didoką kaimą, o gal būt — net ir miestelį.

Ankstyvo rytnečio prašvitoje matosi rūkstant kaminai. Užduodi degančių beržinių pliauskų dūmą. Per, tolokai dar, spinksinčius pirkelaičių langus tarsi matai keptuvėse čirškančius lašinius... Žygiu išdžiūvusioje burnoje, sausas, it skiedra, liežuvis pradeda voliotis seilėse...

Nebūtinai, kad greitesnieji, bet vis dėlto, pirmesnieji sustoja. Juos palengva pasiveja visa kolona... it padrikų avinėlių banda. Automatiškai sustojame į šiokią - tokią rikiuotę ir padavus ženklą pajudame link pirmųjų kaimelio-miestelio pastatų. Veik jau, atrodė, tiestum ranką atsiremti pirmosios tvoros, kai tik

šlepsenančių žingsnių čiuzesio tylą perplėšė vadovaujančio karininko komanda: Viršila Daubaris — Dainą!!!

Krūptelėjau it botagu perplaktas. Įtraukiau pilną krūtinę šalto oro ir net negalvodamas užplėšiau:

“Vyrai — prie jūros, į platų pasaulį...”

— — —

“Kur Nemunas teka krantais...”

... pustakčio neprametę pasiveja dainą apie pusantrų šimto, vis dėlto gana pasigailėtinai atrodančių, kareivėlių. Tačiau — ar ne stebuklas?! Kol daina išsilieja į: — “Kur bangos bučiuoja auksinę saulutę...”, jau girdėjosi tvirtas vyriškai kareiviškas žingsnis, išsitiesė kuprinių nugrauztos nugaros, pakilo ir išsilygiavo ant pečių šautuvai, ir su “Kur daina seselių liūdna”, jau kirtome padą į vieškelį kaip reikiant.

Įpusėjus į antrąjį dainos punktą jau žygiavome miestelio gatve. Broliuk, tu, mano! Pradėjo “plyšti” langų užuolaidos, poškėti durys, o per jas laukan virsti, dar nevisiškai dieninėje aprangoje, vyrai ir moterys, vaikai ir seneliai. Čia, nors ir neilgai, pailsėjome. Neatmenu tos vietovės vardo, nes tiek daug jų perėita kareivio gyvenime ir uniformoje, bet, kol gyvas, neužmiršiu ano ryto dainos...”

— — —

Čia mano pasakotojas, būdavo, nubraukia seniems prisiminimams ašarą. Ir yra teisybė, kad šioji daina visam amžiui

liko jo mėgiamiausia. Taip pat yra liūdna teisybė, kad gyvenimo nuovargyje užmigusios širdies toji dainelė jau nebepažadins. Senas Lietuvos kareivis — žemaitis Jonas Daubaris iškeliaivo į amžinybę.

Kazys Intas

(Mūsų Pastogė, 1976.VII.6)

ČIKAGIŠKIŲ IŠVYKA Į GAMTĄ

Nors vasara jau senai praėjo, bet dar ir dabar yra malonu prisiminti liepos 25-sios sekmadienį, kai “Ramovės” Čikagoje skyriaus valdyba surengė išvyką į gamtą, į International Friendship Garden, Michigan. Ši vieta ramovėnus traukia ir riša ne tik savo gražiąja medžių ir įvairiausių žalumynų bei gėlių aplinka, bet ir tradicija, kuri pačių ramovėnų ir jų svečių tarpe yra virtusi sentimentu savajai praeičiai. 1942 metais atsidadęs tremtyje mūsų valstybės prezidentas Antanas Smetona šiame parke savo rankomis pasodino eglutę. Šiandieną prieš 34 metus sudintoji maža eglutė išaugo dangų remiančia egle, išsiskiriantia iš visos aplinkos savo vešlumu, šakų žalumu ir viršūnėje skujų gausa. 1962 metais, Čikagos ramovėnų pastangomis, pasenusi, sukrypusi ir klaidinanti užrašo prie eglės esanti lentelė buvo pakeista gražiu granito paminkleliu su vario lentele, nusakanti eglės metriką. 1974 metais, lygiai gerbdami visus tris buvusius mūsų valstybės prezidentus, Čikagos ramovėnai šalia jau išbu-

jojusios eglės pasodino dar dvi eglutes ir įrėngė dar du tokios pat formos paminklėlius su atitinkamais užrašais ir mūšų prezidentams dr. Kaziui Griniui ir Aleksandrui Stulginskiui. Visi šie trys paminklėliai kainavo arti 1,500 dol. ir šių išlaidų diduma buvo padengta iš skyriaus kasos. Taigi visiems šiems sentimentams rišant, jau eilė metų, kiekvieną vasarą ar ankstyvą rudenį, Čikagos ramovėnai, pasikvietę savo artimuosius ir svečius, vyksta į šį parką pabuvoti gamtoje, jaukioje nuotaikoje praleisti laiką, bendrai pasivašinant susineštais užkandžiais ar bendruose pietuose, o kartu ir prisiminti tuos mūšų tris vyrus, kurie, iš priespaudos ir svetimųjų jungo pakilus mūšų tėvynei, vadovavo jos vyriausybės.

Oras buvo šiltas ir diena graži. Išvykoje dalyvavo ramovėnai, birutininkės ir jų svečiai. Atžymėtina ir tai, kad šiais metais kaip organizacinis vienetas, prie išvykos prisidėjo ir Lietuvių Moterų Federacijos Čikagos klubas, vadovaujamas p. M. Marcinkienės. Prie visiems trims prezidentams skirtų eglučių ir joms atžymėti įruošų paminklėlių buvo padėtos gėlių puokštės, iškelta mūsų Trispalvė ir sugiedotas Lietuvos himnas. Išvykos dalyviams labai gražų žodį tarė "Ramovės" skyriaus pirmininkas Kostas Juškaitis, kviesdamas nepavargti kovoje už laisvą Lietuvą, pagosti ir padėti pavergtam broliui Tėvynėje ir nenustoti šaukti pasauliui — Laisvės! Taipgi jautrų žodį tarė LMF-jos Čikagos klubo pirmininkė p. M. Marcinkienė, iškeldama čia mūsų prezidentams sodintų eglučių reikšmę ir simbolį ir pažymėdama, kad kiekvieno čia dalyvavimas yra tai. Ivg uždegta maža liepsnelė lietuvių širdyje, skatinanti meilę ir ryžtą dirbti Tėvynės išlaisvinimui.

Po to dalyviai, praleidę porą valandų pasivaikščiodami parko takais, pasigrozėdami jo augmenija ir atsikvėpę nuo troškiaus miesto oro ir kaitros, rinkosi į netoliese esantį "Obies" restoraną bendriems pietums. Pietų metu buvo prisimintos ir pasveikintos visos Onos, švenčiančios savo vardadienį. Artėjant vakarui, su pakilia nuotaika ir tikra atgaiva visi grįžo atgal į namus. Apgailėtina tik tai, kad 60-70 dalyvių tarpe tebuvo vos 13 ramovėnų.

jonas kun-lis

KARIO TALKININKŲ SUSITIKIMAS

Aptarti KARIO reikalų, spalio 2 d. Kultūros Židinyje, Brooklyne, susirinko gražus būrelis talkininkų. KARIO štabas sukvieta Didžiojo New Yorko ir netolimos periferijos KARIO talkin-

kus (bendradarbius ir rėmėjus) pasimatyti, pasitarti ir patarti.

RAMOVĖS New Yorko sk. pirm. dr. E. Noakas pasveikino susirinkusius, kurių tarpe buvo atvykusių iš Bostono ir iš New Jersey vietovių, palinkėdamas darbingo suėjimo.

Z. Raulinaitis pakvietė talkininkus pasidalinti nuomonėmis, kritika, patarimais, pasisakyti KARIO paramos ir turinio reikalais. Sudaryti bazę pasitarimui pakvietė KARIO administratorių pranešti žurnalo finansinę būklę.

L. Bileris savo trumpame, tačiau faktais ir skaičiais paremtame pranešime parodė, kad žurnalui yra būtini nauji prenumeratoriai, bent 200 jų. Administratoriaus pareiškimas bus išspausdintas sekančiame KARYJE.

Z. Raulinaitis apžvelgė vienerių metų KARIO turinį ir nurodė kas būtų galima turiniui pridėti, kad padarius žurnalą patrauklesniu. Jo pilnas pranešimas, taip pat, tilps sekančiame KARIO Nr.

Bostono atstovas J. Vizbaras, nepernai lankęsis okupuotoje Lietuvoje, pabrėžė, kad vienas iš svarbiųjų KARIO uždavinių būtų kuo daugiau skelbti apie Lietuvos neprik. laikotarpio kariuomenę. Lankydamas etnografinį muziejų Kaune, jis pastebėjo, kaip okupantas stengiasi nuslopinti Lietuvos nepriklausomybės laikotarpio istoriją. Pav. eksponatų apie Lietuvos kariuomenę muziejuje beveik nėra, lyg tokia kariuomenė visiškai neegzistavusi.

New Jersey atstovas kpt. A. Rugys pareiškė, kad jo žiniomis labiausiai yra mėgiami atsiminimai ir prašė duoti jų daugiau.

Dar kalbėjo J. Rūtenis, J. Pumputis, K. Bačasuskas ir kt.

KARIO paramos reikalu buvo siūloma sueiti į artimesnį kontaktą su šaulių CV ir su daliniais. Iš ten galima tikėtis daugiau naujų prenumeratorių.

Vaišių metu pasitarimai buvo tęsiami. Buvo išklaustas ir meninis žodis. Iš V. Alanto "Šventaragio" ištrauką skaitė B. Balčiūnas. J. Rūtenis perdavė savo kūrybos, paskaitė apie Kristijoną Done-

laitį. DARBININKO red. P. Jurkus skaitė posmus iš savo naujos knygos "Juodvarniai". Nuotaikingos vaišės buvo pagyventos A. Rugio progimio monologo, sukurto vietoje.

KARIO štabas ir susirinkusieji džiaugėsi gražiai suruoštomis ir šiltai pravestomis vaišėmis, kurias parengė L. Tamošaitis, p. R. Ceiliuvienė, talkininkaujant p.p. V. Rūtenienei, M. Raulinaitienei ir kt.

Gerbiamasis Redaktorium,

Š.m. KARY nr. 7 straipsnyje "Pagarba kariams pirmūnams" yra praleidimų, kuriuos prašau sekančiame KARIO numeryje įdėti.

Aprašant karinės karjeros svarbesniuosius įvykius yra praleista Jono Tapulionio skirsnyje: "Baigė Aukštuosius Karininkų Kursus", Genriko Songino skirsnyje praleistas jo karinis laipsnis — majoras.

K. Markus

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Vida Augulytė, Juozas Plačas — *Šimtas žaidimų dideliems ir mažiems*, 124 psl. Išleido JAV Liet. Bendr. Švietimo Taryba, Chicago, 1976 m.

V. Frankienė-Vaitkevičienė — *Du draugai*. Premijuota apysaka jaunimui, virš. ir ilustr. D. Stončiūtės - Kuolienės. JAV L.B. Švietimo Tarybos leidinys, 222 psl., su spalvotu aplanku.

Lietuvių Tautos ir Valstybės istorija III dalis. Istorijos vadovėlis lituanistinių mokyklų XI sk., arba VII klasei. Redagavo Vincentas Liulevičius. 208 psl. Gausu pavaikslų, du spalvoti žemėlapiai. Kieti viršeliai. Kaina \$5.00. Užsisakyti šiuo adresu: Antanas Kareiva, 7030 S. Rockwell St., Chicago, Ill. 60629, tel. (312) 776-0588 (priešpiet iki 1:00).

Antanas Skirka, *Tu esi nepamirštama*, eilėraščiai. 70 psl., su aplanku. Išleido Liet. Žurnalistų S-gos Sydney (Australija) sk. Viršelis — dail. Vlado Vijeikio. 1075 m. Kaina 2 dol.

Lietuvos Aukštesniosios Policijos Mokyklos Viršininką **Vincą Remeikį**, nelaimės ištiktą, jo mylimai žmonai mirus, giliai liūdintį ir prislėgtą, nuoširdžiausiai užjaučiame ir kartu liūdime

A. Klimaitis ir M. Zakaras (Australijoje)
buvę 24 laidos mokiniai

**"Ar Tokie Gali Vadovauti
L.V.S. Ramovei"**

KARIO skaitytojas P. Polgrimas (St. Catharines, Ont., Kanadoje) prašo patalpinti atsakymą J. Šarapnickui į jo str. "Ar tokie gali vadovauti LVS Ramovei" tilpų NAUJIENOSE, 1975.X.7-9 ir 10 d.d. NAUJIENOS atsakymą atsisakė talpinti (ats. sutrumpintas):

1. Ramovėnų skyriaus susirinkimuose dalyvauja tik apie tuzinas narių ne todėl, kad sk. pirmininkas yra P. Polgrimas, bet tiek maždaug dalyvauja ir kituose susirinkimuose.

2. P. Šarapnickas turėtų žinoti, kad sk. pirmininkas renkamas ne prie vėliavos stovėti. Vėliava rūpinasi vėliavininkai.

3. Prie Kanados Laisvės paminklo burmistras Joe Reid, š.m. vasario 16 d. nedalyvavo, nors p. Šarapnickas teigia, kad dalyvavo.

4. Dėl A. Šetiko protesto, sakau, kad šaulių statuto 20 psl., 90 poskyris nurodo, kad šaulių vėliava nenaudojama partinio, politinio pobūdžio susirinkimuose, parengimuose ar demonstracijose. Panašiai yra ir su RAMOVĖS vėliava.

5. Be valdybos žinios rašiau CV išdininkui raštą. Tiesa. Geras pirmininkas, kaip ir vadas neklausia kareivių, kas daryti!

6. Nesu užaugęs nelietuviškoje šeimoje, p. Sarapnickas išsigalvojo. Lietuvoje nei jis manęs, nei aš jo nepažinau. Jau 20 metų esu SLA finansinis sekretorius. Jei nemokėčiau lietuviškai, būčiau turėjęs senai iš tų pareigų pasitraukti.

7. J. Šarapnickas siūlo tokius kaip P. Polgrimas šalinti iš RAMOVĖS narių. Tačiau skyr. susirinkimas, pirmininkaujant J. Alonderiui, mane vėl išrinko pirmininku.

Prašau dirbti Tėvynės labui ir organizacijos gerovei!

Su pagarba,

P. Polgrimas

AUKOJO KARIUI:

Rugpjūtis, 1976

\$15.00:

Bačiūnas Br., Simcoe, Canada
Kelly A., Australia

\$12.00:

Chmieliauskas L., Australia

\$10.00:

Aidukas A., E. Freehold, N.J.
Mironas A.R., Carlsbad, Canada
Petrauskas I., Montreal, Canada

Vizbaras J., So. Boston, MA
Žiogas D., Delhi, Canada

\$5.00:

Čaplinskienė Ona, Darien, IL

\$2.00:

Sedlickas J., Rochester, NY
Urba J., Amsterdam, NY
Žilėnas K., Cicero, IL

\$1.90:

Valaitis V., Australia

\$1.00:

Rėklaitienė, Vokietija

"BICENTENNIAL" numeriui paremti:

\$10.00:

Perminas V., Detroit, MI

\$3.00:

Smaylis J., Omaha, NB

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

LAIŠKAI KARIUI

Prisiunčiamą sumą užskaityti praneimams, kas liks, prašau priimti kaip auką. Vien šio laikraščio pavadinimas įpareigoja mane, kaip atsargos karį, jį palaikyti. Kaip pensininkas, nepajėgus didesnę sumą jį paremti. Baigdamas linkiu Tamsai ir visiems tarnautojams ištvermės šiame garbingame darbe.

Jūsų

A. Kutka
Rockdale, Australia

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Schondoch, "Lietuvos karaliaus krikštas". Vizinė poema iš XIV amžiaus. Vertė A. Tyruolis. Viršelis Danguolės Stončiūtės. Išleido M. Morkūnas, Chicago, 1976. 32 psl. brošiūra. Sklandus vertimo eiliavimas būdingas visam kūriniui:

*Nubėga kunigas vikriai
Į salę, kur visi kariai
Į žygį ruošdamės išeit
Su užkanda skubėjo greit:
Totorius, lietuvius, rusus
Girdėjo traukiant per miškus,
Reikėjo eit juos sulaukyt.*

U.S. POSTAL SERVICE STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION (Required by 39 U.S.C. 3685)		
1. TITLE OF PUBLICATION KARYS		2. DATE OF FILING Sept. 13, 1976
3. FREQUENCY OF ISSUE Published monthly except July & August		4. ANNUAL SUBSCRIPTION PRICE \$ 10.00
5. LOCATION OF HEADQUARTERS OF PUBLISHER (Not printers) 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY., 11207 Kings County		
6. NAMES AND COMPLETE ADDRESSES OF PUBLISHER, EDITOR, AND MANAGING EDITOR PUBLISHER (Name and Address) Zigmas Raulinaitis, 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY. 11207 EDITOR (Name and Address) Same MANAGING EDITOR (Name and Address) Same		
7. OWNER (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given.)		
NAME Lithuanian Veterans Association "Ramovė", Inc.		ADDRESS 341 Highland Blvd. Brooklyn, NY. 11207 Kings County
8. KNOWN BONDHOLDERS, MORTGAGEES, AND OTHER SECURITY HOLDERS OWNING OR HOLDING 1 PERCENT OR MORE OF TOTAL AMOUNT OF BONDS, MORTGAGES OR OTHER SECURITIES (If there are none so state):		
NAME None		ADDRESS
9. FOR COMPLETION BY NONPROFIT ORGANIZATIONS AUTHORIZED TO MAIL AT SPECIAL RATES (Section 132.122, PSN): The purpose, function, and nonprofit status of this organization and the exempt status for Federal income tax purposes (Check one):		
☐ HAVE NOT CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS ☐ HAVE CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS (If changed, publisher must submit explanation of change with this statement.)		
10. EXTENT AND NATURE OF CIRCULATION	AVERAGE NO. COPIES EACH ISSUE DURING PRECEDING 12 MONTHS	ACTUAL NO. COPIES OF SINGLE ISSUE PUBLISHED NEAREST TO FILING DATE
A. TOTAL NO. COPIES PRINTED (Net Press Run)	1485	1500
B. PAID CIRCULATION 1. SALES THROUGH DEALERS AND CARRIERS, STREET VENDORS AND COUNTER SALES	100	108
2. MAIL SUBSCRIPTIONS	1272	1276
C. TOTAL PAID CIRCULATION (Sum of B. 1 and B. 2)	1372	1384
D. FREE DISTRIBUTION BY MAIL, CARRIER OR OTHER MEANS SAMPLES, COMPLIMENTARY, AND OTHER FREE COPIES	19	19
E. TOTAL DISTRIBUTION (Sum of C and D)	1391	1403
F. COPIES NOT DISTRIBUTED 1. OFFICE USE, LEFT OVER, UNACCOUNTED, SPOILED AFTER PRINTING	94	97
2. RETURNS FROM NEWS AGENTS	---	---
G. TOTAL (Sum of E, F. 1 and 2 - should equal net press run shown in A.)	1485	1500
11. I certify that the statements made by me above are correct and complete. Zigmas Raulinaitis, Editor		
12. FOR COMPLETION BY PUBLISHERS MAILING AT THE REGULAR RATES (Section 132.791, Postal Service Manual) 39 U.S.C. 3626 provides in pertinent part: "No person who would have been entitled to mail matter under former section 4326 of this title shall mail such matter at the rates provided under this subsection unless he files annually with the Postal Service a written request for permission to mail matter at such rates." In accordance with the provisions of this statute, I hereby request permission to mail the publication named in item 1 at the phased postage rates presently authorized by 39 U.S.C. 3626.		
SIGNATURE AND TITLE OF EDITOR, PUBLISHER, BUSINESS MANAGER, OR OWNER Zigmas Raulinaitis, Editor		

L.K.V.S. "Ramovės" Sydney Skyriaus, įvykusios 1976 m. vasario 22 d. skautų stovyklavietės žemėje — Ingleburne, gegužinės-iesminės dalis dalyvių vaišinosi prie stalų. Nuotr. M. ir V. Vilkaičių

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.